

บทที่ 4

นโยบายต่อชาวเวียดนามอพยพของรัฐบาลไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน

ในการศึกษาถึงนโยบายต่อชาวเวียดนามอพยพของรัฐบาลไทยนับตั้งแต่สมัยหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเฉพาะเหตุการณ์อพยพครั้งใหญ่ที่ทำแขก ผู้ศึกษาได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน กล่าวคือ

4.1 การศึกษาถึงนโยบายของรัฐบาลไทยต่อชาวเวียดนามอพยพในระดับมหภาค ซึ่งมุ่งศึกษาถึงนโยบายที่ส่งผลกระทบต่อกรอบกลุ่มถึงชาวเวียดนามอพยพทั่วประเทศ

4.2 การศึกษาในระดับจุลภาค ที่มุ่งศึกษาถึงลำดับพัฒนาการทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างชาวเวียดนามอพยพในจังหวัดพัทลุง นโยบายของรัฐ และประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง

ทั้ง 2 ส่วนนี้เชื่อมโยงกันเพื่อการทำความเข้าใจชาวเวียดนามอพยพในพื้นที่จังหวัดพัทลุง กล่าวคือ 4.1 การศึกษาถึงนโยบายของรัฐบาลไทยต่อชาวเวียดนามอพยพในระดับมหภาค จะทำให้สามารถเข้าใจทัศนคติของรัฐและคนไทยที่มีต่อผู้อพยพโดยทั่วไปและต่อชาวเวียดนาม โดยเฉพาะ

ความเข้าใจจากหัวข้อ 4.1 จะเป็นฐานคิดในการทำความเข้าใจในระดับจุลภาค อันมาจากนโยบายที่รัฐใน ส่วนกลางบังคับใช้ผ่านเจ้าหน้าที่รัฐในท้องถิ่น และแนวทางในการปฏิบัติที่เป็นจริง ทั้งที่มาจากเจ้าหน้าที่รัฐในท้องถิ่น และประชากรในท้องถิ่นนั้น ต่อชาวเวียดนามอพยพ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

4.1 การศึกษาถึงนโยบายของรัฐบาลไทยต่อชาวเวียดนามอพยพในระดับมหภาค

4.1.1 นโยบายและความช่วยเหลือของรัฐบาลปรีดี พนมยงค์ต่อชาวเวียดนามอพยพ

ย้อนไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างปรีดี พนมยงค์ กับเวียดนามก๊กชาติเมื่อสมัยที่เป็นเสรีไทยในเหตุการณ์สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เบื้องหน้าขบวนการต่อสู้ที่กำลังขยายตัวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทหารเวียดนามที่มีชื่อว่า “ทหารเวียดนามเอกราช” ของชาวเวียดนามอพยพในประเทศไทย ได้รับการจัดตั้งขึ้น (พฤษภาคม พ.ศ.2488) ไม่เพียงแต่เพื่อปกป้องชาวเวียดนามเท่านั้น หากยังร่วมกับประชาชนไทยต่อต้านฟาสซิสต์ญี่ปุ่น (ซึ่งเซ็นสัญญาเป็นพันธมิตรกับรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม) อีกด้วย กองกำลังนี้ได้รับความช่วยเหลือทางด้านอาวุธจากพรรคเสรีไทยของนาย

ปรีดี พนมยงค์ สองฝ่ายได้หารือกันในการประสานยุทธการ เหตุการณ์ครั้งนี้ได้วางรากฐานให้กับน้ำใจไมตรีและความช่วยเหลือเอื้ออาทรของรัฐบาลปรีดี ต่อการปฏิบัติการเวียดนามในกาลต่อมา¹

ก่อนที่เหตุการณ์ปราบปรามที่ทำแขกจะเกิดขึ้นในวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ.2489 ผู้ว่าราชการจังหวัดนครพนมในขณะนั้น ซึ่งเป็นหนึ่งในขบวนการเสรีไทยได้รับการร้องขอความช่วยเหลือจากนายพลสิงกะโปผู้มีส่วนในการกู้ชาติลาวคนหนึ่ง จึงได้จัดที่พักชั่วคราวไว้ให้ ดังเช่นที่ โรงเรียนเทศบาล 2 ริมโขง นอกจากนี้ ชาวเวียดนามที่ได้อพยพเข้ามาก็ได้อาศัยอยู่ใต้ถุนบ้านของทั้งชาวไทยและชาวเวียดนามรุ่นเก่าที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำโขง เช่นที่บ้านหนองแสงและที่อาศัยอยู่ที่ชุมชนวัดป่า (ข้างวัดศรีเทพ) ชุมชนบ้านใหม่ (Ban May) หรือบ้านนาจอก บ้านต้นผึ้ง บ้านคอนโงง

หลังจากอาศัยอยู่ใต้ถุนบ้านคนไทยหรือคนเวียดนามอพยพรุ่นเก่าได้พักหนึ่ง ชาวเวียดนามที่ได้หนีตายจากการปราบปรามของฝรั่งเศสนั้นก็ได้ทำการถางป่าดงสร้างบ้าน สร้างกระต๊อบอยู่ร่วมกันเป็นหมู่ใกล้เมืองนครพนม เช่น ที่ภูกระแต (แถววิทยาลัยเทคนิคในปัจจุบัน) โรงเหมียน (หนองจันทร์) หรือปะปนอยู่กับชาวเวียดนามรุ่นเก่า ที่อพยพมาก่อน เช่น ที่บ้านวัดป่า บ้านนาจอก คอนโงง บ้านโพนบก หนองแสง บ้านนาราชควาย บางคนก็เดินทางไปอยู่ที่อำเภอเรณูนคร ชาติพนม ท่าอุเทน เป็นต้น และต่อมาก็ได้กระจัดกระจายไปตามจังหวัดหรือเมืองต่าง ๆ เช่น สกลนคร อุดรธานี อุบลราชธานี อีกหลายจังหวัดในอีสานเพื่อหาทางทำมาหากิน

การทำมาหากินของชาวเวียดนามในช่วงแรกมาถึงฝั่งไทยนั้นเป็นไปอย่างยากลำบาก หลายคนต้องหาบของขายต่างหมู่บ้าน ต่างอำเภอ หรือแม้แต่ระหว่างจังหวัด เป็นการไปรับสินค้า พืชผักอาหารของใช้แม้แต่จอบเสียมที่มีน้ำหนักมากเพื่อเร่ขายไปตามทางให้แก่ชาวไร่ชาวนาชาวไทยที่อยู่นอกเมือง บางคนเล่าให้ฟังว่าต้องหาบของเร่ขายระหว่างจังหวัด ดังเช่นระหว่างจังหวัดมุกดาหารและสกลนคร และระหว่างจังหวัดมุกดาหารและบุรีรัมย์เลยทีเดียว คนเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่มีทรัพย์สินติดตัวมาจากฝั่งลาวเพราะหนีการปราบปรามอย่างฉุกเฉินทุก ที่บ้านเรือนทางฝั่งลาวอย่างไรก็ตาม ยังมีบางคนที่ยืมแม่น้ำโขงกลับไปบ้านที่ฝั่งลาวอีกครั้งและถูกทหารฝรั่งเศสสังหาร²

รัฐบาลไทยในขณะนั้น โดยคือรัฐบาลปรีดี พนมยงค์ซึ่งขึ้นมารับบริหารประเทศในวันที่ 24 มีนาคม 2489- 21 สิงหาคม พ.ศ.2489 สืบต่อจากนายควง อภัยวงศ์ (31 มกราคม พ.ศ.2489-18 มีนาคม พ.ศ.2489) ได้ให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม ทั้งในด้านที่อยู่อาศัย อาหารและยา ที่ดินทำกิน อีกทั้งยังจัดหางานให้ทำเพื่อเป็นการสร้างรายได้ ดังเช่น การสร้างและซ่อมทาง เช่น ถนนระหว่างหนองคาย-ท่าบ่อ ถนนบางช่วงระหว่างนครพนม-สกลนคร สกลนคร-อุดรธานี ถนนขึ้นเทือกเขาภูพาน จังหวัดสกลนคร นอกจากนี้ยังหางานการก่อสร้าง การปลูกพืช การปรับดิน การถาง

¹ หว่าง คัก นาม. *ความเป็นมาแห่งการพัฒนาความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม(1976-2000)*. ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา: กรุงเทพฯ, หน้า 33

² อ้างแล้ว, รัญญาทิพย์ ศรีพนา และ Trinh Dieu Thin. *เหยียดเกี่ยวในประเทศไทยกับความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม*, หน้า 74

หญ้า หาฟัน เผาถ่านให้ทำ เป็นคัน โดยกำจับสมาชิกเสรีไทยสายอีสาน โดยมีนายเตียง ศิริขันธ์ เป็นหัวหน้าเป็นผู้รับผิดชอบในการให้ความช่วยเหลือต่อชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาในอีสาน และขบวนการต่อต้านอาณานิคมในขณะนั้น อีกทั้งยังช่วยผลักดันให้รัฐสภาไทยอนุมัติเงินช่วยเหลือชาวเวียดนามที่อพยพหนีภัยเข้ามาเป็นจำนวนเงิน 700,000 บาท

ในช่วงปี พ.ศ.2488-2489 กระทรวงมหาดไทยได้สั่งการให้ทุกจังหวัดชายแดนที่ติดกับลาวหรือกัมพูชาที่มีชาวเวียดนามอพยพเข้ามาในเขตพื้นที่จังหวัดของตน ให้อำนวยความสะดวกต่อชาวเวียดนามเหล่านั้น โดยกระทรวงมหาดไทยภายใต้รัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ในขณะนั้นได้มีโทรเลขที่ 1168 ลงวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2488 สั่งจังหวัดชายแดนด้านอินโดจีน 5 จังหวัดว่า ถ้าชาวอพยพเวียดนาม ลาว เขมรหนีจากการทารุณของฝรั่งเศสเข้ามายังประเทศไทย ก็ให้อนุญาตเข้ามาโดยสะดวกและไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมหรือออกหนังสือต่างด้าว และโดยมติของคณะรัฐมนตรีได้กำหนดให้กระทรวงมหาดไทยปฏิบัติต่อชาวเวียดนามอพยพอย่างดีที่สุด คือ

1. ให้ชาวเวียดนามอพยพที่เข้าประเทศได้รับความช่วยเหลือตามหลักมนุษยธรรม
2. ผ่อนผันให้ไม่ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองและการทะเบียนต่างด้าว
3. อนุมัติเงินก้อนหนึ่งให้กระทรวงคมนาคมจ่ายเป็นค่าแรงงานสร้างทางหลวง
4. อนุมัติเงินก้อนหนึ่งให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการช่วยเหลือชาวเวียดนามอพยพต่อไป³

นอกจากนี้ กระทรวงมหาดไทยยังได้กำชับไปยังจังหวัดต่างๆ ให้พนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจดูแลปกครองชาวเวียดนามอพยพตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้ ทั้งยังสั่งกำชับให้ปฏิบัติต่อชาวเวียดนามด้วยความอะลุ่มอล่วยและด้วยความเห็นอกเห็นใจ เช่น

1. ให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการโดยละม่อมให้รักษาความสงบเรียบร้อย และสังเกตการณ์เคลื่อนไหว
2. การช่วยเหลือภายในขอบเขตมนุษยธรรม คือ จัดที่ให้ชาวเวียดนามอยู่เป็นสัดส่วนหรือเป็นนิคมอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ทำทะเบียนแก้ไขให้ถูกต้อง แนะนำการอาชีพในทางส่งเสริมการครองชีพไม่ให้แย่งชิงอาชีพของคนไทย ผู้ใดประพฤติตัวดีให้อุปการะในการตั้งหลักแหล่งให้ถาวร ส่วนผู้ที่ประสงค์จะอพยพกลับบ้านเกิดเมืองนอนโดยสุจริตใจ ไม่ให้ขัดขวางและให้ปลดอาวุธทั้งสิ้น ส่วนที่มีไว้เพื่อป้องกันตนเองและทรัพย์สินให้ปฏิบัติตามกฎหมายอาวุธปืน

³ หจข.(1) มท. 3.1.2.10/87 หนังสือกระทรวงมหาดไทย ลงนามโดยนายภูษณ อารักษ์ไกรฤกษ์ ลงวันที่ 18 ธันวาคม 2488 เสนอต่อหัวหน้ากองการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย

3. ให้เจ้าหน้าที่ชี้แจงให้ชาวเวียดนามทราบว่าที่รัฐบาลไทยรับไว้ และให้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยนั้น ก็ด้วยความเห็นอกเห็นใจ ทั้งยังให้ความอุปการะตามหลักมนุษยธรรมและได้ผ่อนผันไม่ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบไทยหลายอย่าง
4. ให้ชาวเวียดนามอพยพพระงับการเคลื่อนไหวใด ๆ ทั้งสิ้นเป็นต้นว่า การประชุมทางการเมือง การฝึก การโฆษณาชวนเชื่อต่าง ๆ การสะสมอาวุธและสิ่งอุปกรณ์ในการรบวิทยุสื่อสารและห้ามมิให้ข้ามแม่น้ำโขงไปก่อวินาศกรรมในเขตอินโดจีนของฝรั่งเศส

4.1.1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างปรีดี พนมยงค์กับโฮจิมินห์และกองกำลังกู้ชาติเวียดนาม

จากการที่โฮจิมินห์ได้ทราบว่า ช่วงสงครามโลกที่ผ่านมา มีอาวุธทันสมัยซึ่งสัมพันธ์มิตรโดยทาง O.S.S. (Office of Strategic Services) อเมริกา ได้ช่วยเหลือขบวนการเสรีไทย อาวุธเหล่านี้ยังมีได้ใช้ปฏิบัติการ เพราะสงครามสงบลงก่อน แต่ก็ยังอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของขบวนการเสรีไทย เขาจึงให้สายงานของเขาติดต่อกับทางเจ้าหน้าที่เสรีไทย คือ ร.อ.พงษ์เลิศ ศรีสุขนันท์ ให้รายงานตามลำดับขั้นผ่าน พล.ร.ต.หลวงสังวร ยุทธกิจ ถึงนายปรีดี พนมยงค์ นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น เพื่อขอนำอาวุธเหล่านั้นไปสู่ภารกิจแห่งการกอบกู้เอกราช

นายปรีดี ตอบสนองด้วยการส่งผ่านหลวงสังวรณ์ ให้มอบอาวุธแก่ขบวนการเวียดนามห์ โดย ร.อ.พงษ์เลิศ พร้อมผู้ร่วมงานชื่อ นายลำเนา คนสนิทของหลวงสังวรณ์ จัดการลำเลียงอาวุธจากค่ายฝึกชลบุรี พร้อมด้วยนายทหารสารวัตรเสรีไทยบางนาย ลำเลียงอาวุธขึ้นรถบรรทุกจากจังหวัดชลบุรีไปจังหวัดฉะเชิงเทรา แล้วขึ้นรถไฟมุ่งตรงไปยังพระตะบอง ซึ่งยังอยู่ในความปกครองของไทย ณ ที่นั่นทหารขบวนการเวียดนามห์เป็นผู้รับมอบและขนถ่ายเข้าสู่เวียดนามภาคใต้ต่อไป

ต่อมา โฮจิมินห์มีจดหมายตอบขอบใจนายปรีดี เป็นภาษาฝรั่งเศส ดังข้อความต่อไปนี้

เรียน ฯพณฯ ท่านปรีดี พนมยงค์

กระผมขอขอบคุณอย่างสูงในการที่ ฯพณฯ ท่านได้สนับสนุนส่งมอบอาวุธให้กองกำลังกู้ชาติ อาวุธเหล่านี้สามารถประกอบให้กับทหารได้สองกองพัน กระผมจึงใคร่ขอถือโอกาสนี้ขออนุญาตจากท่านเพื่อเป็นเกียรติ โดยให้นามว่า “กองทัพแห่งสยาม”

ขอแสดงความนับถือ

โฮจิมินห์

ในความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนี้ ส่งผลกระทั่งปัจจุบัน คือในงานพบปะประจำปีของชาวเวียดนามในประเทศไทยที่จัดขึ้นทุกปี หากปีใดมีการจัดขึ้นที่กรุงเทพมหานคร ก็มักจะจัดขึ้นที่สถาบันปริดี พนมยงค์ เนื่องจากโฮจิมินห์สอนลูกหลานชาวเวียดนามไม่ให้ลืมบุญคุณของผู้ร่วมก่อตั้งชาติเวียดนาม และถือกันว่านายปริดี พนมยงค์คือหนึ่งในบุคคลเหล่านั้นด้วย ซึ่งผู้ศึกษาเองได้เคยไปร่วมอยู่ในงานดังกล่าว นอกจากนี้ได้พบกับชาวไทยเชื้อสายเวียดนามจากทั่วประเทศแล้ว ยังมีโอกาสได้พบกับ ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) ภรรยาหม้ายของนายปริดี พนมยงค์ และพบกับนายศุขปริดา พนมยงค์(ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) ร่วมอยู่ในงานดังกล่าวด้วย

4.1.2 นโยบายต่อชาวเวียดนามอพยพของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถึงรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ภัยพิบัติมหาอำนาจจากภายนอกได้เริ่มปรากฏขึ้นและส่งผลกระทบต่ออย่างใหญ่หลวงต่อการเปลี่ยนแปลงแนวโน้มที่นั่นคือสหรัฐอเมริกา เบื้องหน้าเหตุการณ์ที่อังกฤษ(และส่วนหนึ่งคือฝรั่งเศส) เรียกร้องให้ลงโทษไทยฐานเป็นอาชญากรสงคราม และบีบบังคับไทยกลับสู่สถานะถูกผูกพัน สหรัฐฯ ได้ยื่นมือเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการไถ่เกลี้ยของสหรัฐฯ ได้มีการลงนามข้อตกลงไทย-อังกฤษ และฝรั่งเศส-ไทย เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2489 และวันที่ 17 พฤศจิกายน ปีเดียวกัน ที่กรุงวอชิงตันดีซีตามลำดับ อังกฤษและฝรั่งเศสจำต้องยอมอ่อนข้อ แต่ในทางที่เป็นจริงนั้น ได้สูญเสียอิทธิพลในประเทศนี้ ประเทศไทยแม้ต้องคืนดินแดนที่ยึดครองในลาว กัมพูชา ฯลฯ ทว่าได้ตกเป็น “ผู้รับเคราะห์สงคราม” สหรัฐฯ ได้กลายเป็น “ผู้ช่วยกอบกู้ไทย” และสร้างอิทธิพลในประเทศไทย ด้วยสถานะเช่นนี้สหรัฐฯ เริ่มผลักดันนโยบายแทรกแซงและกลายเป็นปัจจัยสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งหมดในภูมิภาค และก็ด้วยนโยบายนี้ของสหรัฐฯ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถูกระทบอย่างแรงจากสงครามเย็น

คู่ไปกับผลกระทบจากภายนอกก็คือความผันแปรภายใน เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ก่อการรัฐประหาร สถาปนาระบอบเผด็จการทหาร ความเป็นกลางอันบอบบางของไทยได้สิ้นสุดลง ไทยได้หันไปนิยมจักรวรรดินิยมต่อต้านคอมมิวนิสต์และต่อต้านรัฐบาลที่ทำสงครามกู้ชาติอินโดจีน⁵

อันที่จริงแล้ว แต่เดิมาก่อนปี พ.ศ.2480 จอมพล ป. และที่ปรึกษาได้เริ่มทบทวนนโยบายการตรวจคนเข้าเมืองโดยสนับสนุนให้ผู้ที่ย้ายอยู่ในอินโดจีนสามประเทศเข้ามาอาศัยอยู่ในไทยมากขึ้นเพื่อเป็นข้ออ้างในการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส ซึ่งนโยบายนี้ได้เริ่มดำเนินการในปี 2480

⁵ อ่างแล้ว,หวาง คัก นาม.ความเป็นมาแห่งการพัฒนาความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม(1976-2000). ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา:กรุงเทพฯ, หน้า

ซึ่งในขณะนั้นจอมพล ป. ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมและหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย

ยิ่งไปกว่านี้ ในการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งแรกของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งแต่วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ.2481 ถึงวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ.2487 จอมพล ป. พิบูลสงครามดำเนินความสัมพันธ์อย่างลึบกับขบวนการต่อต้านอาณานิคมของเวียดนาม โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะต่อต้านฝรั่งเศสในการยึดครองฝั่งขวาของแม่น้ำโขงที่ได้ไปจากไทยตามอนุสัญญาฉบับวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2447 และต้องการเอาดินแดนดังกล่าวกลับคืนมาสู่ไทย⁶

แต่สถานการณ์ทางการเมืองในโลกและในภูมิภาคที่เปลี่ยนแปลงไป การเคลื่อนไหวและอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ในจีนรุนแรงมากขึ้น และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในประเทศจีนในเดือนตุลาคม พ.ศ.2492 ในที่สุด ทำให้จอมพล ป. หวาดกลัวภัยคอมมิวนิสต์มากขึ้น

ด้วยผลกระทบจากสงครามเย็นและความขัดแย้งระหว่างตะวันออกกับตะวันตกหัวรุนแรงทางการเมือง และความมั่นคงของวงการทหารไทย รัฐบาลเผด็จการจอมพล ป. พิบูลสงครามหันมาเข้าข้างฝ่ายสหรัฐฯ นโยบายนี้สะท้อนให้เห็นความเป็นห่วงวิตกต่อการกำเนิดระบบสังคมนิยมโลก โดยที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนประสบความสำเร็จและสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน(1 ตุลาคม 2492) การที่สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามสถาปนาสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศสังคมนิยมต่างๆ และได้เริ่มรับความช่วยเหลือจากประเทศเหล่านี้ หลังจากที่ได้รับชัยชนะในยุทธการชายแดนตอนบน (พ.ศ.2494) ก็ยิ่งทำให้ความเป็นห่วงวิตกนี้ลุ่มลึกยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันการเกิดขึ้นของกลุ่มสัมพันธ์ระหว่างชาติเวียดนาม ลาว และกัมพูชา(วันที่ 11 มีนาคม 2495) และชัยชนะที่ประดังกันมาจากยุทธภูมิต่างๆ ของประชาชนสามชาติอินโดจีนก็เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลจอมพล ป. ยิ่งเป็นห่วงวิตกต่อภัยอันตรายที่จะสูญเสียอิทธิพลเหนืออาณาบริเวณที่เคยมีมาก่อน ดังนั้นไทยจึงต้องการสหรัฐฯ เหมือนหนึ่งเป็นโล่ห้ป้องกันให้แก่ตน

ในทางกลับเมื่อค่ายสังคมนิยมโลกได้พัฒนาเข้มแข็งเสมือนหนึ่งเป็นระบบติดต่อกันตั้งแต่ยุโรปถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สหรัฐฯ ก็ต้องการไทยเสมือนหนึ่งเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างตั้งแต่ยุโรปถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สหรัฐฯ ต้องการไทยเสมือนหนึ่งคาบเพื่อต่อสู้สงครามเย็น และความขัดแย้งตะวันออกตะวันตกได้ครอบงำความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งในนั้นมีประเด็นความสัมพันธ์ไทย-เวียดนามรวมอยู่ด้วยมากขึ้น

เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2496 ไทยได้ถลำลึกสู่ความสัมพันธ์เชิงพันธมิตรอย่างรอบด้านกับสหรัฐฯ ในการเผชิญหน้ากันระหว่างตะวันออก-ตะวันตก ในการต่อต้านขบวนการสงครามกู้ชาติ

⁶ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ศรีจันทร์ วิบุตติกุล,รวมคำแถลงนโยบายของรัฐบาล ชุดที่ 1 มหาอำมาตย์ พระยามโนปกรณนิติธาดา ถึงชุดที่ 42 พลเอกเปรม ติณสูลานนท์.จัดพิมพ์โดยห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์:กรุงเทพฯ.,ม.ป.ท.,2526

ทั้ง 3 ประเทศในอินโดจีน ด้วยการลงนามความตกลงกับสหรัฐฯ โดยอนุญาตให้สหรัฐฯ สร้างฐานทัพอากาศในไทย เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2496 ไทยได้ประกาศใช้ พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ซึ่งแก่การทูตนั้น ถือเป็นการสำแดงท่าทีเป็นปฏิปักษ์โดยเด็ดขาดของไทยต่อสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ลักษณะนิยมสหรัฐฯ ต่อต้านคอมมิวนิสต์ยังส่อให้เห็นจากการตัดสินใจของทางรัฐบาลจอมพล ป. ในการส่งทหารไปรบในสงครามเกาหลี

ส่วนในประเทศไทยนั้นไทยเริ่มดำเนินนโยบายเลือกปฏิบัติและปราบปรามชาวเวียดนามอพยพ โดยเริ่มที่การบังคับชาวเวียดนามออกไปจากท้องที่เป็นศูนย์กลาง อาทิกรุงเทพฯ อุตรธานี ให้ไปรวมกันอยู่ที่ 5 จังหวัดชายแดนทางภาคอีสานของไทย แล้วต่อมามีแผนส่งชาวเวียดนามเข้าไปอยู่ค่ายกักกันแต่ไม่สำเร็จ เนื่องจากชาวเวียดนามได้ทำการต่อสู้ ประกอบกับได้รับการสนับสนุนจากประชาชนไทยทุกชนชั้น นอกจากนี้ ทางทหารไทยยังใช้มาตรการต่างๆ เพื่อเคี่ยวเข็ญบังคับชาวเวียดนาม ดังเช่นบังคับพวกเขาไม่ให้ตั้งโต๊ะบูชาบรรพบุรุษ จับกุมเจ้าหน้าที่เวียดนามและมีแนวคิดเนรเทศชาวเวียดนามกลับประเทศ ท่าทีเช่นนั้นของจอมพล ป. เป็นเหตุผลหนึ่งทำให้ชาวเวียดนามอพยพกลายเป็นปัญหาในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองจนกระทั่งถึงหลังสงครามเย็น⁷

ความหวาดระแวงที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีต่อชาวเวียดนามในประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นชาวเวียดนามอพยพ หรือชาวเวียดนามที่เป็นตัวแทนของรัฐบาลเวียดนามเหนือ มีสาเหตุบางประการมาจาก

ประการแรก ขบวนการกบฏชาติของชาวเวียดนาม ขณะนั้น มีความเข้มแข็งมาก จนทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม เกรงว่าอาจจะเป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งชาติไทยได้ ยิ่งกว่านี้ การแสดงออกถึงความยินดีปรีดาอย่างเปิดเผยของชาวเวียดนาม ดังเช่น ชาวเวียดนามที่มุกดาหาร ต่อการประกาศเอกราชของเวียดนามในปี.ศ.2488 ด้วยการติดธงแดงดาวเหลือง เป็นการตอกย้ำถึงความเลื่อมใสในตัวโฮจิมินห์ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง ทหารไทยไม่สบายใจเป็นอย่างยิ่ง ในขณะที่นั้นแม้ว่าจอมพล ป. จะยังมีได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีก็ตาม

ประการที่สอง ชาวเวียดนามส่วนใหญ่มีความนับถือในตัวโฮจิมินห์ ซึ่งเป็นผู้นำรักชาติที่ต่อสู้เพื่อเอกราชและได้รับการสนับสนุนจากจีนคอมมิวนิสต์เหมา เจ๋อ ตุง ในการต่อต้านฝรั่งเศสซึ่งรัฐบาลจอมพล ป. และรัฐบาลทหารของไทยในยุคต่างๆ หวาดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างยิ่ง

ประการที่สาม เนื่องจากชาวเวียดนามอพยพ คณะผู้แทนของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามหรือเวียดนามเหนือ อีกทั้งกลุ่มชาวเวียดนามที่อยู่ในขบวนการต่อต้านฝรั่งเศส เคยมีความใกล้ชิดและเคยได้รับความช่วยเหลือความเห็นอกเห็นใจจากนายปรีดี และ ส.ส.

⁷ อังแล้ว,หว่าง คัก นาม.ความเป็นมาแห่งการพัฒนาความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม(1976-2000). ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา:กรุงเทพฯ,หน้า 40-41

กลุ่มเสรีไทยสายอีสาน ซึ่งถูกกลั่นแกล้งจนพ้นจากอำนาจ จึงถูกรัฐบาลจอมพล ป. หวาดระแวง และเกรงกลัวว่ากลุ่มชาวเวียดนามเหล่านี้จะให้ความช่วยเหลือต่อกลุ่มของนายปรีดี ในการก่อการอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะเป็นภัยคุกคามต่อเสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาลของตนได้ ทั้งนี้เพราะนายปรีดี และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ส.ส. กลุ่มเสรีไทยสายอีสานถูกสงสัยและถูกมองและถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นกบฏแบ่งแยกดินแดนอีสาน มีฐานกำลังใหญ่ในอีสาน พร้อมทั้งจะทำการต่อต้านรัฐบาลหรือคณะรัฐประหาร

ยิ่งกว่านี้ รัฐบาลจอมพล ป. ยังอ้างว่าภาคอีสานนั้นเป็นแหล่งสะสมอาวุธ ที่สะสมโดยกลุ่ม ส.ส.เสรีไทยสายอีสาน ในเรื่องนี้มีความเป็นจริงที่ว่า กลุ่ม ส.ส.เสรีไทยกลุ่มนี้เคยมีส่วนในการดำเนินการสะสมอาวุธในจังหวัดบางจังหวัดในภาคอีสาน ดังเช่นที่จังหวัดสกลนครซึ่งมีถ้าเสรีไทยในพื้นที่ของเทือกเขาภูพาน (ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร) แต่การเก็บสะสมอาวุธในครั้งนั้น เป็นการเก็บซ่อนอาวุธที่ได้มาจากฝ่ายสัมพันธมิตรเพื่อต่อสู้กับญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อญี่ปุ่นได้เข้ามาในประเทศไทย และอาวุธบางส่วนนั้นก็ถูกมอบให้แก่กลุ่มชาวเวียดนามที่ต่อต้านฝรั่งเศสในลาวและเวียดนามในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

การเก็บสะสมอาวุธดังกล่าวมิได้มีจุดประสงค์เพื่อการล้มล้างรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม หรือคณะรัฐประหารแต่อย่างใด ไม่ว่ารัฐบาลจอมพล ป. จะหวาดระแวงในเจตนาของนายปรีดี และกลุ่ม ส.ส.เสรีไทยสายอีสานกลุ่มนี้อย่างแท้จริง หรือรัฐบาลจอมพล ป. ต้องการใช้ประเด็นการเก็บสะสมอาวุธเพื่ออ้างถึงความชอบธรรมของตนในการกำจัด ส.ส.กลุ่มนี้ หรือแม้แต่ตัวนายปรีดีเองเพื่อผลทางการเมืองก็ตาม ข้ออ้างในประเด็นของการเป็นภัยคุกคามต่อเสถียรภาพรัฐบาลของฝ่ายรัฐประหาร สืบเนื่องมาจากการเก็บสะสมอาวุธก็เป็นข้ออ้างที่นำมาใช้อย่างได้ผลเพื่อหาความชอบธรรมในการกำจัดกลุ่ม ส.ส.ดังกล่าวและรัฐบาลปรีดีด้วยการทำรัฐประหาร

มาตรการของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต่อชาวเวียดนามอพยพในประเทศไทยมีความเข้มงวดมากขึ้นเมื่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้รับรองรัฐบาลเป๋าไ้ (Bao Dai) ในปี พ.ศ.2493 แล้ว ทั้งนี้เพราะทั้งมาตรการที่เข้มงวดขึ้นและการรับรองรัฐบาลเป๋าไ้ เป็นการเอาใจสหรัฐอเมริกาโดยหวังความช่วยเหลือด้านเงินกู้ในจำนวน 75 ล้านบาท และความช่วยเหลือในด้านอาวุธยุทโธปกรณ์หลังจากที่ได้ลงนามในข้อตกลงฉบับสำคัญกับสหรัฐฯ แล้วสองฉบับ คือ ข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจและทางเทคนิค (Economic and Technical Cooperation Agreement) ในเดือนกันยายน พ.ศ.2493 และข้อตกลงว่าด้วยความช่วยเหลือด้านการป้องกันประเทศร่วมกัน (Mutual Defense Assistance Agreement) ในเดือนตุลาคม พ.ศ.2493 และยังคงเป็นเพราะว่ารัฐบาลจอมพล ป. เอง ต้องการดำเนินการกดดัน บีบบังคับชาวเวียดนามที่เชื่อถือในโฮจิมินห์ซึ่งยึดมั่นในแนวทางสังคมนิยม และการใช้มาตรการที่เข้มงวดมากขึ้นยังอาจมีจุดมุ่งหมายเพื่อ

ตอบโต้การแสดงออกถึงความเสียใจและการแสดงออกถึงความไม่เห็นด้วยของชาวเวียดนามอพยพต่อการรับรองรัฐบาลเบ้าได้โดยรัฐบาลจอมพล ป. ในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2493 ซึ่งรัฐบาลจอมพล ป. พินูลสงครามมองว่าชาวเวียดนามอพยพเหล่านี้ อาจก่อความไม่สงบหรืออาจก่อปัญหาทางการเมืองขึ้นได้ จึงเพิ่มมาตรการให้เข้มงวดขึ้น⁸

อย่างไรก็ตาม การรับรองรัฐบาลเบ้าได้ในขณะนั้นมีนักการเมืองไทยหลายคนแสดงความไม่เห็นด้วย ไม่ว่าจะเป็นนายควง อภัยวงศ์⁹ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช¹⁰ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งนายพจน์ สารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งถึงกับประกาศลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรี¹¹ แต่ต่อมาภายหลัง นายพจน์คนนี้จะเป็นผู้มีบทบาทอย่างมากในองค์การซีโต้ องค์การต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์ที่อเมริกาเป็นผู้จัดตั้ง ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดในลำดับถัดไป

หลังจากที่จอมพล ป. พินูลสงครามขึ้นมามีตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ดำเนินมาตรการต่อชาวเวียดนามในประเทศไทย ดังเช่น การตรวจค้นบ้านพักของคณะผู้แทนรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามในกรุงเทพฯ การยึดอาวุธ การยกเลิกการปฏิบัติงานของคณะผู้แทนรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามประจำประเทศไทย การสั่งให้ยุบสมาคมเหวียด เกี่ยวกับชาติ (Hoi Viet kieucuuquoc) ในไทยในปี พ.ศ.2495 ซึ่งเป็นสมาคมของชาวเวียดนามที่เคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านฝรั่งเศส และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การดำเนินมาตรการอื่นๆ ต่อชาวเวียดนาม เช่น การสอดส่องความเคลื่อนไหวของชาวเวียดนามอพยพ ซึ่งเข้มงวดขึ้นหลังจากที่รัฐบาลจอมพล ป. ให้การรับรองรัฐบาลเบ้าได้แล้ว การกำหนดเขตที่พักอาศัยภายใน 5 จังหวัด การจำกัดอาชีพหรือการห้ามชาวเวียดนามประกอบอาชีพจำนวน 9 อย่าง และการเคลื่อนย้ายชาวเวียดนามอพยพจากจังหวัดในภาคอีสานริมแม่น้ำโขงไปยังจังหวัดที่ห่างไกลออกไปดังเช่น

1. ความพยายามที่จะเคลื่อนย้ายชาวเวียดนามอพยพจากจังหวัดหนองคายไปยังจังหวัดเพชรบุรี ในปี 2496 แม้ว่าในที่สุดจะไม่ได้โยกย้ายไปก็ตาม
2. การเคลื่อนย้ายชาวเวียดนามอพยพในจังหวัดต่าง ๆ ในอีสานไปยังพัทลุงและสุราษฎร์ธานี ในปี 2496
3. การเคลื่อนย้ายชาวเวียดนามจากจังหวัดในอีสานริมแม่น้ำโขงไปยังจังหวัดร้อยเอ็ดและกาฬสินธุ์ ในปี 2497

⁸ หจข.สร.0201.37.6/11 ฉบับที่ น. 16769/2493 เรื่องพฤติกรรมของชาวญวนฝ่ายเวียดนามในในประเทศไทย กรกฎาคม 2493

⁹ “ควงว่าไม่ควรรับรองเบ้าได้”. *หนังสือพิมพ์สยามนิกร*. 17 กุมภาพันธ์ 2493

¹⁰ “คึกฤทธิ์ว่าไม่ควรรับรองเบ้าได้”. *หนังสือพิมพ์นครสาร*. 18 กุมภาพันธ์ 2493

¹¹ วีระชาติ ชุ่มสนิท. *24 นายกรัฐมนตรีไทย*. ออลบุ๊คส์พับลิชซิง: กรุงเทพฯ. 2549, หน้า 78

4. การจับกุมชาวเวียดนามอพยพด้วยข้อหาคอมมิวนิสต์¹²
5. ความพยายามของรัฐบาลจอมพล ป. ในการส่งชาวเวียดนามอพยพกลับไปยังเวียดนาม

ความพยายามที่จะเคลื่อนย้ายชาวเวียดนามอพยพจากจังหวัดในอีสานริมแม่น้ำโขง ไปยังพื้นที่ห่างไกลนี้เป็นการร้องขอจากฝรั่งเศสให้เคลื่อนย้ายชาวเวียดนามจากชายแดนไปไว้จังหวัดอื่น และด้วยรัฐบาลจอมพล ป. เกรงว่าชายฉกรรจ์ชาวเวียดนามจะให้ความช่วยเหลือแก่พวกเวียดนามห์ อีกทั้งเกรงว่าจากการที่ฝ่ายเวียดนามกำลังเป็นฝ่ายได้เปรียบในการรบที่เวียดนาม พู และในลาว ในปี พ.ศ. 2496 กองกำลังเวียดนามห์จะข้ามมาถึงฝั่งไทย

มาตรการในการบังคับขู่เชี้ยชาวเวียดนามทางภาคอีสานได้เพิ่มทวีขึ้น เมื่ออเมริกาเข้ามามีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด นับตั้งแต่ฝรั่งเศสพ่ายแพ้ที่เวียดนามพู ช่วงกลางปี พ.ศ.2497 เป็นต้นมาด้วยความเกรงกลัวต่อกรขยายตัวของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ตามทฤษฎีโดมิโน¹³ องค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือซีโต้(Southeast Asia Treaty Organization – SEATO)¹⁴ ได้จัดตั้งขึ้น โดยมีอเมริกาเป็นหัวเรือใหญ่ มุ่งด้านคอมมิวนิสต์เป็นสำคัญ แม้กระทั่งต้องส่งทหารออกนอกประเทศก็ถือเป็นความชอบธรรม

ครั้งเมื่อถึงยุค จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เข้ามาเป็นผู้เผด็จการก็อาศัยอเมริกาสนับสนุนการบีบบังคับชาวเวียดนาม ถือเป็นระยะเวลาที่รุนแรงที่สุด มีการกักกันห้ามออกนอกเขต และกีดกันต่างๆ นานา จนกระทั่งชาวเวียดนามที่ส่วนใหญ่มาจากภาคเหนือของประเทศ เรียกร้องขออพยพกลับภูมิลำเนา

จอมพลสฤษดิ์ธนะรัชต์ ได้ออกกฎหมายเพิ่มความเข้มงวดต่อชาวเวียดนามอพยพ ดังนี้

¹² พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ได้ประกาศใช้ในวันที่ 13 พฤศจิกายน 2495.

¹³ ทฤษฎีโดมิโน (อังกฤษ: domino theory) เป็นทฤษฎีทางนโยบายด้านการต่างประเทศ อุปมาขึ้นจากลักษณะของเกมไพ่ต่อแค้น ซึ่งถ้ามีไพ่ล้มหนึ่งใบ ไพ่ใบอื่น ๆ ก็จะล้มเป็นแถบติดต่อกันเป็นลูกโซ่ ทฤษฎีโดมิโนหมายความว่าถ้าประเทศหนึ่งหันไปใช้ระบอบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ จะส่งผลให้ประเทศรอบข้างก็จะเอาอย่างตามไปด้วย เรียกว่า "ผลกระทบแบบโดมิโน" (อังกฤษ: domino effect) ทฤษฎีโดมิโนเกิดขึ้นจากกรณีการขยายตัวของลัทธิและระบอบคอมมิวนิสต์ในทวีปเอเชีย เมื่อจีนเกาหลีเหนือ และเวียดนามเหนือตกเป็นคอมมิวนิสต์ จึงมีความเชื่อว่าประเทศอื่น ๆ เช่น ลาว เขมร ไทย มาเลเซีย ฯลฯ จะถูกครอบงำโดยระบอบคอมมิวนิสต์ในที่สุดตามไปด้วย การล้มของโดมิโนจึงหมายถึงการล้มตัวของระบอบประชาธิปไตย

¹⁴ 8 กันยายน 2497 มีการลงนามในสนธิสัญญา "ซีโต้" (Southeast Asia Collective Defense Treaty หรือ Southeast Asia Treaty Organization -SEATO) องค์การนานาชาติเพื่อความร่วมมือในการป้องกันการรุกราน โดยเฉพาะจากคอมมิวนิสต์สำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่กรุงเทพมหานคร ลงนาม ณ กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ประเทศที่ร่วมลงนามในสนธิสัญญามี 8 ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย ฝรั่งเศส นิวซีแลนด์ ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ ไทย อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2498 เมื่อสถานการณ์ทางการเมืองของโลกได้เปลี่ยนแปลงไปองค์การซีโต้หมดความจำเป็นและได้ขุบเลิกไปเมื่อปี 2520

1. ห้ามชาวเวียดนามประกอบอาชีพมีอยู่ 25 อาชีพ เช่น ถ่ายรูป ช่อมวิทย์ ช่อมรยนต์ ช่างไฟ ตัดผม ร้านขายยา ช่อมรถจักรยานยนต์ ช่างเย็บผ้าผู้หญิง ทำนาและอาชีพอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม อาชีพที่ถูกห้ามดังกล่าวและอีกหลายอาชีพได้รับการผ่อนผันอนุญาตในสมัยต่อ ๆ มา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อทางการไทยตระหนักว่าชาวเวียดนามอพยพ จะต้องอาศัยอยู่ในประเทศไทยต่อไปและจำเป็นต้องผสมผสานเข้ากับสังคมไทย
2. ชาวเวียดนามที่ประกอบอาชีพต้องเสียภาษี 1,000 บาทต่อปี
3. ชาวเวียดนามที่มีร้านค้า นอกจากเสียภาษีเงินได้ ทะเบียนการค้าแล้วยังต้องเสียภาษีพาณิชย์หัวละ 500 บาทต่อปี¹⁵

กฎหมายเข้มงวดเหล่านี้ได้เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ทางการ ตำรวจสันติบาล ตำรวจสำนักงานกิจการผู้นอพยพหาประโยชน์จากชาวเวียดนามอพยพได้อย่างง่ายดายในทุกยุคทุกสมัย

เช่นเดียวกันรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ก็ได้สานต่อนโยบายควบคุมชาวเวียดนามอพยพต่อต้านและปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรงเช่นกัน ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความรุนแรงของสงครามเวียดนามนับจากกลางทศวรรษที่ 2503 และจากการชะงักงันและการยุติการส่งชาวเวียดนามกลับเวียดนามเหนือในปี 2507¹⁶ หลังจากเหตุการณ์ทิ้งระเบิดของสหรัฐที่อ้างดังเกี่ยวในภาคเหนือของประเทศเวียดนาม อันทำให้ชาวเวียดนามอพยพจำนวนหนึ่งต้องอยู่ในประเทศไทยต่อไป ซึ่งรัฐบาลไทยเกรงว่าชาวเวียดนามเหล่านี้จะให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามเหนือในการสู้รบกับกองกำลังสหรัฐฯ และจะให้ความร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์ไทยในการบ่อนทำลายความมั่นคงของไทย

ความกังวลต่อภัยเวียดนามอีกด้านหนึ่ง ดูได้จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ตั้งแต่ปี พ.ศ.2504 เป็นต้นมา ซึ่งเริ่มปรากฏเรื่องราวเกี่ยวกับภัยคุกคามจากภายนอกประเทศมาโดยตลอด ยิ่งสถานการณ์ในภูมิภาคตั้งเครียดมากขึ้น เนื้อหาและท่วงทำนองของพระราชดำรัสก็ยิ่งทวีความเข้มข้นชัดเจนมากขึ้น จากในปี พ.ศ.2503 ที่สถานการณ์รอบบ้านเป็นแค่สิ่งที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งและอาจกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของไทย แต่พอถึงปลายปี พ.ศ. 2508 ในหลวงทรงมีพระราชดำรัสว่า “ฝ่ายตรงข้ามได้แสดงเจตจำนงให้ทราบเป็นการแน่ชัดว่าประเทศไทยเป็นที่หมายที่เขาจะรุกราน และได้ลงมือกระทำการนั้นแล้วด้วยการโฆษณาเผยแพร่ ด้วย

¹⁵ อ่างแล้ว, รัญญาทิพย์ ศรีพนา และ Trinh Dieu Thin . *เหยียดเกี่ยวในประเทศไทยกับความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม*, หน้า 92-93

¹⁶ ดูในภาคผนวก เรื่อง “การส่งชาวเวียดนามอพยพกลับประเทศ”

การแทรกซึมและด้วยวิธีการอันรุนแรงในที่ที่เขาทำได้ทุกๆ ไป”¹⁷ กระนั้นก็ดีเนื้อหาในพระราชดำรัสยังไม่มีการระบุชื่อประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นภัยคุกคามต่อไทยออกมาโดยตรง เพียงแต่ใช้คำกว้างๆ เช่น “เหตุการณ์ในอาณาเขตใกล้เคียงกับประเทศเรา”, “สถานการณ์ภายในและภายนอกประเทศในปัจจุบัน”, “การคุกคามจากภายนอก” เป็นต้น จนกระทั่งปี 2510 หลังจากรัฐบาลประกาศส่งกองทหารไทยไปร่วมรบในเวียดนามใต้ และยอมรับว่าฐานทัพในไทยถูกใช้เพื่อปฏิบัติการโจมตีเวียดนามเหนือและลาว ซึ่งเท่ากับเป็นการประกาศสงครามกันโดยตรง จึงมีการระบุถึงเรื่องการส่งทหารไทยไปรบในเวียดนาม เนื้อหาของพระราชดำรัสเป็นไปในทิศทางเดียวกับนโยบายของรัฐบาล

เห็นได้ว่าบรรยากาศของประเทศไทยตกอยู่ท่ามกลางข่าวลือ- ความกลัว ว่าตนกำลังตกอยู่ในอันตรายเกือบตลอดเวลา ประเทศไทยถูกห้อมล้อมด้วยดินแดนของคนป่า-สัตว์ร้ายที่น่าสะพรึงกลัวเป็นอย่างยิ่ง ดังบทความชิ้นหนึ่งในสารประชาชน กระบอกเสียงของรัฐบาลสรุปว่า “สถานการณ์ที่เป็นอยู่เช่นปัจจุบัน ประจักษ์ชัดแล้วว่าประเทศไทยเป็นประเทศเดียวที่ยืนอยู่ท่ามกลางสังสารสัตว์ทั้งหลาย”¹⁸

ขณะที่คอมมิวนิสต์คือผู้รุกราน ผู้ที่ยึดถือนโยบายความเป็นกลางเช่นเจ้าสุวรรณภูมิของลาว และเจ้านโรดมสีหนุแห่งกัมพูชา ก็คือผู้สนับสนุนพวกชอบรุกราน รัฐบาลไทยได้พยายามย้าเตือนให้ประชาชนเห็นถึงภัยของนโยบายเป็นกลางในลาวและกัมพูชาว่าเป็นภัยคุกคามต่อไทยโดยตรง ที่มีแต่จะเปิดโอกาสให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ยึดครองลาวและกัมพูชาได้ หรือใช้เป็นฐานช่องลมกำลังคนหรือเป็นเส้นทางเพื่อยกทัพเข้ารุกรานไทยต่อไป

บ่อยครั้งที่การสร้างข้อมูลเท็จก็เป็นสิ่งจำเป็นในกระบวนการสร้างความเกลียดชัง เช่นบทความชิ้นหนึ่งในสารประชาชน ระบุว่าเจ้าสีหนุอนุญาตให้พวกเวียดกงใช้ดินแดนกัมพูชาเป็นที่หลบซ่อน และฝึกการก่อการร้ายเพื่อรุกรานเพื่อนบ้าน “กัมพูชามีลักษณะเป็นฐานทัพทั้งบก เรือ อากาศของจีนแดงอยู่แล้ว อาวุธที่เข้าเวียดนามใต้มีหลักฐานปรากฏชัดว่าขึ้นที่กัมพูชาแน่นอน เครื่องบินจีนแดงบินขึ้นลงพนมเปญได้เสมอ”

ประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งที่รัฐไทยพยายามย้าอยู่ตลอดช่วงสงครามเย็นก็คือ เวียดนามเหนือเป็นเพียงสมุนรับใช้ของจีนคอมมิวนิสต์(และรัสเซีย) หากไม่มีเงินสนับสนุนทางทหารและ

17 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช. “กระแสพระราชดำรัสพระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย ในโอกาสขึ้นปีใหม่ 2504 วันที่ 31 ธันวาคม 2503”, ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่างๆ ตั้งแต่พุทธศักราช 2498- 2508, หน้า 99-100.

พระราชดำรัสพระราชทานแก่ประชาชนไทยในวาระดิถีขึ้นปีใหม่ พ.ศ.2509 อ้างจาก สารประชาชน4, 170 (1 ตุลาคม 2510): หน้า 3.

18 ฟ้างาง. “ความไม่สงบในเอเชียอาคเนย์”. สารประชาชน 3, 85 (13 กุมภาพันธ์ 2509): หน้า 17.

เศรษฐกิจ เวียดนามเหนือย่อมไม่สามารถดำรงอยู่ได้ ทุกสิ่งที่เวียดนามทำเป็นการปฏิบัติตามคำสั่ง ลูกพี่ใหญ่เท่านั้น การรุกราน โจมตีประเทศอื่นก็เพื่อเป็นสะพานให้จีนได้เข้ามาครอบครองภูมิภาคนี้ เวียดนามเหนือเป็นเพียงหุ่นเชิดของจีน การทำสงครามเวียดนามเป็นปัญหาการต่อสู้ระหว่างโลกเสรี กับคอมมิวนิสต์, อารยชนสู้กับคนป่า, ความดีสู้กับความชั่ว ยังทำให้ประเด็นการต่อสู้เพื่อเอกราช และการพยายามรวมชาติของเวียดนามถูกมองข้ามไป การย่ำประเด็นเหล่านี้เท่ากับเป็นการปฏิเสธ การมีตัวตนของเวียดนามเหนือ(entity) เมื่อไม่มีตัวตน จุดมุ่งหมายและการต่อสู้เพื่อเอกราชอธิปไตย ก็เป็นเรื่องเหลวไหลไร้ความจริง ข้อหาในทำนองเดียวกันนี้ยังได้ถูกใช้กับคอมมิวนิสต์ลาวและ กัมพูชาเช่นกัน ขณะที่เมื่อมองจากจุดยืนของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน พวกเขาจะไม่เรียก อเมริกาและไทยว่าเป็นฝ่ายโลกเสรี อเมริกาในสายตาของคอมมิวนิสต์ก็คือจักรวรรดินิยมที่ แทรกแซกรุกรานดินแดนของประเทศอื่น

ฉะนั้นการปฏิวัติของคอมมิวนิสต์เพื่อสร้างสังคมที่เท่าเทียมกันปราศจากชนชั้น เป็นข้ออ้าง เพื่อทำลายล้างเท่านั้น ผู้ที่จะอธิบายเป้าหมายของคอมมิวนิสต์ในสายตาของฝ่ายอนุรักษ์นิยมไทย ได้ดีที่สุดคนหนึ่งก็คือ นักการเมือง- นักหนังสือพิมพ์ชื่อดัง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ดังความตอน หนึ่งที่ออกอากาศทางรายการวิทยุ “เพื่อนนอน” ของเขาว่า:

“พรรคลาวแดงหรืออีกนัยหนึ่งพรรคคอมมิวนิสต์ของเวียดนามก็ได้สั่งให้มีการปลดแอก เวียดนามได้ ทั้งนี้ก็หมายถึง สั่งให้พวกคอมมิวนิสต์พยายามทุกทางที่จะเข้าครองเวียดนามได้ให้ได้ สำหรับการปลดแอกนี้ในความหมายของคอมมิวนิสต์ก็หมายถึงการบ่อนทำลาย การก่อวินาศกรรม การฆ่าคน การทรมานคน และการกระทำอื่นๆ ที่เป็นการทารุณร้ายแรงต่างๆ”¹⁹

การทรมานของพวกคอมมิวนิสต์ก็ไม่แตกต่างจากพวกคนป่า มีตั้งแต่การเขียนใบ คัดมือ ตัดจมูก และอื่นๆ ภาพลักษณ์ของคอมมิวนิสต์เวียดนามที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์นำเสนอตั้งแต่ปี พ.ศ.2504 ยังคงเหนียวแน่นอยู่ในสังคมไทยไม่เสื่อมคลาย ดังจะเห็นว่าหนังสือที่ตีพิมพ์ห่างกันถึง 12 ปี ก็มี ทัศนคติที่ไม่ต่างกันแต่ประการใด หรืออาจจะรุนแรงกว่าด้วยซ้ำ:

“ขั้นต้นที่คอมมิวนิสต์ทำการบ่มชีวะ คอมมิวนิสต์จะเริ่มศักราช “อาณาจักรแห่งความกลัว” โดยคอมมิวนิสต์จะทำการประหารหมู่ผู้ใดที่ไม่ร่วมมือกับคอมมิวนิสต์ พวกนี้ก็จะถูกจับมารวมกัน จำนวนนับพัน นับหมื่น ให้นั่งคุกเข่าหันหลังให้ เอาปืนจ่อยิงที่ท้ายทอย แล้วก็ถีบลงหลุมฝังรวมกัน หมด เมื่อโซจิมินห์เริ่มเปลี่ยนระบอบการปกครองของเวียดนามเหนือเป็นคอมมิวนิสต์ โซจิมินห์ก็ได้ประหารชาวชนบทและเจ้าของที่ดินตลอดจนผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับตนเสีย 1,000,000 คนเศษ ใน ประเทศจีนหลังจากที่เมาเซตุงได้เถลิงอำนาจทั่วแผ่นดินใหญ่ในปี พ.ศ.2492 แล้วได้มีประชาชนจีน ที่ไม่สามารถอพยพหลบหนีไปกักกองทัพของจอมพลเจียงไคเช็คได้หวั้นได้ ต้องถูกประหารหมู่

19

พวงทอง รุ่งสวัสดิ์ศิริทรัพย์ ภัวครพันธุ์ สงครามเวียดนาม:สงครามกับความจริงของ “รัฐไทย” .โรงพิมพ์ ส.ก.ว.:กรุงเทพฯ,หน้า 40-41.

เหมือนกับผักปลาเหลือที่จะคณานับ คอมมิวนิสต์จะกระทำทุกอย่างให้ประชาชนได้รับความทุกข์ยากมากที่สุด สรุปได้ว่าประชาชนในประเทศคอมมิวนิสต์จะถูกเปลี่ยนแปลงหล่อหลอมให้มีสภาพไม่ผิดกับสัตว์นั่นเอง”²⁰

ด้วยความหวาดระแวงดังกล่าว และด้วยความรุนแรงของสงครามเวียดนามในขณะนั้น คณะรัฐมนตรีจึงได้กำหนดนโยบายต่อ “ญวนอพยพ” ขึ้นเมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2513 ซึ่งได้รับการทบทวนอีกครั้งในปี พ.ศ.2518 นโยบายต่อ “ญวนอพยพ” ของปี พ.ศ.2513 มีหลักสำคัญ 4 ประการ คือ

1. ยืนยันการส่งกลับชาวเวียดนามอพยพทั้งหมด
2. กำหนดการควบคุมอย่างเข้มงวดขณะรอการส่งกลับ
3. รัฐบาลจะปฏิบัติเช่นคนไทยแก่ผู้ที่ประพฤติดีและดำเนินการเค้นขาดหากเป็นภัย
4. ให้ลูกชาวเวียดนามอพยพศึกษาในโรงเรียนไทย มิให้เปิดโรงเรียนสอนกันเองในหมู่ชาวเวียดนามอพยพ

นอกจากนี้ รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ยังได้เปิดสถานที่ควบคุมชาวเวียดนามอพยพขึ้นที่ลาดบัวขาว จังหวัดนครราชสีมา โดยเรียกสถานที่นี้ว่าศูนย์อบรมพิเศษลาดบัวขาว ซึ่งแท้ที่จริงเป็นสถานกักกันชาวเวียดนามที่ออกนอกเขตจังหวัดที่ควบคุมโดยไม่ได้รับอนุญาต และที่ถูกจับในกรณีอื่นๆ ด้วย อันที่จริงสถานที่นี้เริ่มใช้ตั้งแต่สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่มิได้ใช้ชื่อว่าศูนย์อบรมพิเศษลาดบัวขาว สถานที่นี้เปิดใช้จนถึงปี พ.ศ.2535 โดยคณะกรรมการควบคุมญวนอพยพได้มีมติในการประชุมครั้งที่ 1/2535 เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2535 ให้ยกเลิกศูนย์อบรมพิเศษลาดบัวขาว เพราะไม่อยู่ในสภาพที่จะใช้เป็นสถานที่ควบคุมได้อีก โดยได้จัดให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณาใช้เรือนจำชั่วคราวโรงเรียนพลตำรวจบางเขน เป็นที่ควบคุมชาวเวียดนามอพยพต่อไป ในช่วงเวลานี้ ศูนย์ประสานงาน 114 ศูนย์อำนาจการและประสานงาน กองอำนาจการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ เป็นผู้ดูแลและดำเนินการในเรื่องชาวเวียดนามในประเทศไทย ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

ยิ่งกว่านั้น รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ยังได้ประกาศใช้ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 (ปว. 337) ในปี พ.ศ.2515 เพื่อถอนสัญชาติไทยของบุตรหลานชาวเวียดนามอพยพ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

คนญวนอพยพ(ใช้ตามภาษาราชการเดิม)ที่อพยพหนีภัยสงครามกวาดล้างของทหารฝรั่งเศสภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เข้ามาในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ.2488-2489 นั้น ปัจจุบันได้ให้กำเนิดบุตรหลานในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก จากสถิติประชากรคนญวนอพยพในปัจจุบันมี

²⁰ เพิ่งอ้าง, หน้า 41.

ทั้งสิ้น 42,211 คน ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ลำดับชั้น แต่ละลำดับชั้นมีสถานภาพทางกฎหมายดังต่อไปนี้

1. คนผู้นอพยพลำดับชั้นบิดา-มารดา

มีจำนวนทั้งสิ้น 8,086 คน เป็นชาย 3,520 คน หญิง 4,566 คน มีสถานภาพทางกฎหมายเป็นคนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยมิได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง ซึ่งมักจะเรียกกันว่าคนหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันคือ พ.ร.บ.คนเข้าเมือง พ.ศ.2522 ดังนั้นคนผู้นอพยพจึงต้องอยู่ภายใต้บังคับของ พ.ร.บ.คนเข้าเมือง พ.ศ.2522 ด้วย คนผู้นอพยพประเภทนี้เป็นผู้ไม่มีสัญชาติไทยแต่มีสัญชาติเวียดนาม ต่อมารัฐบาลโดยกระทรวงมหาดไทยได้ออกประกาศกระทรวงมหาดไทย ฉบับลงวันที่ 23 กรกฎาคม 2527 อนุญาตให้คนผู้นอพยพพักอาศัยอยู่ได้เป็นการชั่วคราว เพื่อรอการส่งกลับประเทศเวียดนามภายในเขตอำนาจท้องที่จังหวัดต่างๆ รวม 10 จังหวัด คือ หนองคาย อุดรธานี สกลนคร นครพนม มุกดาหาร อุบลราชธานี ยโสธร ปราจีนบุรี สุราษฎร์ธานี และพัทลุง²¹

2. คนผู้นอพยพลำดับชั้นบุตร

มีจำนวนทั้งสิ้น 27,462 คน เป็นชาย 13,598 คน หญิง 13,864 คน คนผู้นอพยพเหล่านี้เป็นบุตรของคนผู้นอพยพลำดับชั้นบิดา-มารดา ดังกล่าวในข้อ 1 ที่เกิดในราชอาณาจักรไทย ซึ่งแต่เดิมเคยได้สัญชาติไทยโดยการเกิดในราชอาณาจักรไทย ตาม ม.7(3) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2508²² ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

“ม.7 บุคคลดังต่อไปนี้ย่อมได้รับสัญชาติไทยโดยการเกิด

(1) .....

(2) .....

(3) ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย

ดังนั้น คนผู้นอพยพชั้นบุตร เดิมจึงมีสถานภาพทางกฎหมายเป็นคนสัญชาติไทย เฉกเช่นเดียวกับคนไทยทุกประการ แต่ต่อมาในระหว่างปี พ.ศ.2511-2515 เป็นระยะเวลาที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้ทำการก่อการร้ายขึ้นในพื้นที่หลายจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เนื่องจากสงครามในเวียดนามและลาวได้ทวีความรุนแรงขึ้น ประเทศไทยได้ร่วมส่งทหารไปช่วยสหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนาม และยินยอมให้สหรัฐอเมริกาตั้งฐานทัพในประเทศไทย เพื่อสนับสนุนการรบในสงครามเวียดนาม ปรากฏว่าคนผู้นอพยพส่วนหนึ่งได้พยายามลักลอบก่อวินาศกรรมตามฐานบินต่างๆ และสนับสนุนพรรค

²¹ ประกาศกระทรวงมหาดไทย, เรื่องกำหนดเขตควบคุมคนผู้นอพยพ ลงวันที่ 23 กรกฎาคม 2527.

²² พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2508, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 82 ตอนที่ 26(ฉบับพิเศษ) 24 สิงหาคม 2508.

คอมมิวนิสต์ในประเทศไทย รัฐบาลในขณะนั้นคือรัฐบาลของจอมพล ถนอม กิตติขจร ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติในขณะนั้นได้พิจารณาเห็นว่าบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยบิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง หรือเป็นคนต่างด้าวที่เข้ามาในประเทศไทย โดยได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่เพียงชั่วคราว หรือเป็นกรณีพิเศษเฉพาะรายบุคคลเหล่านี้ แม้จะมีสัญชาติไทย แต่ก็มีได้มีความจงรักภักดีต่อประเทศไทย จึงได้ออกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 ให้ถอนสัญชาติไทยของบรรดาบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยบิดาเป็นคนต่างด้าว หรือมารดาเป็นคนต่างด้าวแต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย และในขณะที่เกิดบิดาหรือมารดานั้นเป็น

- (1) ผู้ที่ได้รับการผ่อนผันให้พักอาศัย อยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย
- (2) หรือผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้าอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว
- (3) หรือผู้ที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทย โดยมีได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง

และกรณีบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทย เมื่อประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้บังคับแล้ว ไม่ได้สัญชาติไทย

ดังนั้น ปว.337 ก่อให้เกิดผลต่อกฎหมายพลลำดับชั้นบุตรในเรื่องสัญชาติ ดังนี้

1). คนญวนอพยพลำดับชั้นบุตรที่เกิดก่อน 14 ธันวาคม 2515 อันเป็นวันที่ประกาศของคณะปฏิวัติครั้งที่ 337 มีผลใช้บังคับเป็นกฎหมาย ซึ่งได้สัญชาติไทยโดยการเกิดในราชอาณาจักรไทยตามมาตรา 7(3) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2508 ถูกเพิกถอนสัญชาติไทย กลายเป็นบุคคลต่างด้าวเพราะเป็นบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยอีกต่อไป และมีสัญชาติเวียดนาม เช่นเดียวกับคนญวนอพยพลำดับชั้นบิดา มารดา

2). คนญวนอพยพลำดับชั้นบุตรที่เกิดตั้งแต่วันที่ 14 ธันวาคม 2515 เป็นต้นไป ย่อมไม่ได้สัญชาติไทยโดยการเกิดในราชอาณาจักรไทย จึงเป็นคนต่างด้าว เพราะเป็นบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยเช่นเดียวกัน และมีสัญชาติเวียดนาม เช่นเดียวกับคนญวนอพยพลำดับชั้นบิดา-มารดา

แต่สิ่งที่ปัญหาทางกฎหมายให้แก่เจ้าหน้าที่ในทางปฏิบัติอย่างมากก็คือ หลังจากที่คนญวนอพยพลำดับชั้นบุตรถูกเพิกถอนหรือไม่ได้สัญชาติไทย กลายเป็นคนต่างด้าวไปแล้ว รัฐบาลมิได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้งว่าคนญวนอพยพลำดับชั้นบุตรเหล่านี้ เป็นคนต่างด้าวประเภทใดตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองซึ่งมีอยู่ 3 ประเภท ดังนี้

1. ผู้ที่ได้รับการผ่อนผันให้พักอาศัย อยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย
2. หรือผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้าอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว

3. หรือผู้ที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทย โดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง²³

นับว่าเป็นความผิดพลาดอย่างยิ่งของรัฐบาลในขณะนั้น เพราะหากระบุให้ชัดเจนว่า เมื่อถอนสัญชาติไทยของคนผู้นอพยพลำดับชั้นบุตรไปแล้ว ให้จัดเป็นคนต่างด้าวประเภทใด ใน 3 ประเภทดังกล่าวแล้ว ก็จะไม่เกิดช่องว่างให้มีการตีความ ในเรื่องสัญชาติไทยของคนผู้นอพยพลำดับชั้นหลานในภายหลัง

จนกระทั่ง เกิดคดีฟ้องร้องถึงศาลฎีกาว่าในประเด็นปัญหาว่าคนผู้นอพยพลำดับชั้นบุตรที่ถูกถอนสัญชาติไทยโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 จัดว่าเป็นคนต่างด้าวประเภทใด และต้องอยู่ภายใต้บังคับของ พ.ร.บ.คนเข้าเมืองหรือไม่

ปรากฏว่าศาลฎีกาได้มีคำสั่งฎีกาที่ 873/2523 วินิจฉัยว่า คนผู้นอพยพลำดับชั้นบุตรที่ถูกถอนหรือไม่ได้สัญชาติไทยได้ประกาศของราชอาณาจักร โดยไม่ได้รับอนุญาต ต้องอยู่ภายใต้บังคับของ พ.ร.บ.คนเข้าเมืองด้วย พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจจะส่งกลับออกนอกราชอาณาจักรได้ หากฝ่าฝืนกฎหมายที่ทางราชการระบุไว้ และมีอำนาจสั่งให้กักไว้ ณ สถานที่ใดๆ (ซึ่งได้กักไว้ที่ศูนย์อบรมพิเศษลาดบัวขาว จังหวัดนครราชสีมา) ในขณะที่รอส่งกลับออกนอกราชอาณาจักรได้ และยังได้มีวินิจฉัยไว้อีกว่า กฎหมายระหว่างประเทศอนุสัญญาว่าด้วยสภาพของผู้ลี้ภัยและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิลี้ภัย ที่คนผู้นอพยพล่าว่าอ้างนั้น หากมีอยู่จริง ก็ไม่มีผลบังคับยกเว้นกฎหมายของประเทศไทย

3. คนผู้นอพยพลำดับชั้นหลาน

มีจำนวนทั้งสิ้น 6,663 คน เป็นชาย 3,335 คน หญิง 3,228 คน คนผู้นอพยพล่านี้เป็นบุตรของคนผู้นอพยพลำดับชั้นบุตรตามข้อ 2. ที่เกิดในราชอาณาจักรไทย ซึ่งแต่เดิมก็ยังคงถือว่าถูกถอนหรือไม่ได้สัญชาติไทย โดยผลของประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 จึงมีสถานภาพทางกฎหมายเป็น “คนต่างด้าวอยู่ในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาต” และต้องอยู่ภายใต้บังคับของ พ.ร.บ.คนเข้าเมืองเช่นเดียวกับคนผู้นอพยพลำดับชั้นบุตรด้วยเช่นเดียวกัน

รัฐบาลต่อมาซึ่งเป็นรัฐบาลพลเรือน ดังเช่น รัฐบาลสัญญา ธรรมศักดิ์ รัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช รัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช แม้จะมีนโยบายที่เป็นอิสระจากสหรัฐอเมริกา ถึงขนาดไล่ทหารอเมริกันออกจากแผ่นดินไทย และพยายามที่จะกระชับความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้ง เวียดนาม โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของอุดมการณ์ทางการเมือง แต่ก็ยังคงนโยบายยืนยันการส่งกลับชาวเวียดนามอพยพทั้งหมด

²³

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 89 ตอนที่ 190 (ฉบับพิเศษ) 13 ธันวาคม 2515.

ในวันที่ 8 กรกฎาคม 2518 หลังจากที่เวียดนามเหนือมีชัยชนะเหนือเวียดนามใต้ คณะรัฐมนตรีของรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็ได้ยืนยันนโยบายการส่งชาวเวียดนามอพยพกลับยังเวียดนามทั้งหมดเช่นกันและพยายามเจรจาให้เวียดนามรับคนเหล่านี้กลับไปให้มากที่สุด หรืออย่างน้อยก็ให้รับบุคคลที่รัฐบาลไทยสงสัยว่าจะให้การสนับสนุนเวียดนามเหนือ หรือที่อาจเป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งชาติของไทยกลับไป ในช่วงระหว่างรอการส่งกลับนั้น ก็ให้เร่งการขยาย การควบคุมชาวญวนอพยพและใช้มาตรการด้านการข่าวกรองในการติดตามความเคลื่อนไหว

ในสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ (11 พฤศจิกายน 2520– 3 มีนาคม 2523) แม้รัฐบาลจะเป็นรัฐบาลทหาร แต่ก็เห็นความสำคัญของการทูต มีความพยายามที่จะกระชับความสัมพันธ์กับเวียดนาม ในช่วงเวลานี้เองที่นายกรัฐมนตรีฟาม วัน ด่ง (Pham Van Dong) ได้มาเยือนไทย และเป็นครั้งแรกที่ทั้งสองรัฐบาลแสดงความพยายามและความตั้งใจที่จะศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาชาวเวียดนามอพยพในประเทศไทยร่วมกัน

เมื่อพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นโยบายการส่งกลับและมาตรการควบคุมชาวเวียดนามอพยพก็ได้เพิ่มความเข้มงวดขึ้นอีกครั้ง เนื่องจากความสัมพันธ์ไทย-เวียดนามในขณะนั้น ซึ่งอยู่ในช่วงรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้ตกต่ำลงไปอีกเนื่องมาจากการเคลื่อนกำลังทางทหารเข้าสู่กัมพูชา ซึ่งทำให้รัฐบาลไทยมีความหวาดกลัวการแผ่ขยายอิทธิพลของเวียดนามในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งมายังประเทศไทย

ความเข้มงวดในการควบคุมชาวเวียดนามเห็น ได้จากการที่นายกรัฐมนตรี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้ออกคำสั่งในนาม กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ฉบับที่ 1126/2530 ลงวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2530 (1987) เรื่องการปฏิบัติต่อชาวญวนที่มีพฤติกรรมอันอาจเป็นภัยหรือกระทบกระเทือนความมั่นคงของชาติ โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495

4.1.3 นโยบายต่อชาวเวียดนามอพยพหนีจากรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

แนวนโยบายต่อชาวเวียดนามอพยพของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีลักษณะผ่อนปรนมากขึ้นเมื่อเทียบกับนโยบายของรัฐบาลก่อนหน้านี้ และมีความหมายและความสำคัญยิ่งต่อการแก้ไขปัญหาชาวเวียดนามอพยพอันนำไปสู่การให้สัญชาติไทย และสถานะคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายในเวลาต่อมา แนวนโยบายนี้มีเหตุผลเริ่มจากการที่รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ตระหนักว่าสถานการณ์ในภูมิภาคได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ดังเช่น

1. การถอนทหารเวียดนามออกจากลาวและกัมพูชาในปี 2532
2. การสิ้นสุดของสงครามเย็น
3. การล่มสลายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในสหภาพโซเวียตและยุโรปตะวันออก

4. การดำเนินนโยบายเปิดประเทศของเวียดนาม ความพยายามที่จะสร้างและปรับความสัมพันธ์กับทุกประเทศในโลก อีกทั้ง ความพยายามของเวียดนามที่จะลดการเผชิญหน้ากับอาเซียนและหันมาปรับความสัมพันธ์และร่วมมือกับไทยมากขึ้น สิ่งนี้นำไปสู่การปรับเปลี่ยนทัศนคติของรัฐบาลพลเอกชาติชายที่ว่าเวียดนามมิได้มีเจตนาที่แผ่ขยายความเป็นเจ้า แต่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเศรษฐกิจของเวียดนาม ด้วยการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ ซึ่งเวียดนามต้องทุ่มทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์
5. ชาวเวียดนามที่อยู่ในประเทศไทย จะคงอยู่ในประเทศไทยต่อไป จึงมีความจำเป็นที่ต้องผสมผสานคนเหล่านี้เข้ากับสังคมไทย

4.1.3.1 การให้สถานะตามกฎหมายแก่ชาวเวียดนามอพยพ

นโยบายก่อนปรนต่อชาวเวียดนามอพยพที่เห็นชัดของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นี้ เห็นได้จากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2533 ที่ดำริให้สัญชาติไทยแก่บุตรหลานชาวเวียดนามอพยพที่เกิดในราชอาณาจักร อันทำให้ลูกครึ่งและหลานชาวเวียดนามอพยพได้สัญชาติไทยตามผลของกฎหมาย และมติดังกล่าวนี้ยังดำริให้สัญชาติไทยแก่บุตรชาวเวียดนามอพยพตามกระบวนการที่ทางราชการกำหนด ทำให้ชาวเวียดนามอพยพชั้นลูกครึ่งและชั้นหลานจำนวนมากได้สัญชาติไทยโดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2533 เห็นชอบในนโยบายสัญชาติของครอบครัวอพยพชั้นบุตร ลูกครึ่ง และชั้นหลานตามที่กระทรวงมหาดไทยเสนอ สามารถสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1. บรรดาคนเวียดนามอพยพชั้นบุตร ลูกครึ่ง และชั้นหลาน ที่เกิดในราชอาณาจักรไทย ให้ยกเว้นการปฏิบัติตามหลักการของนโยบายคนเวียดนามอพยพที่คณะรัฐมนตรี ได้ให้ความเห็นชอบ เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2518
2. กระทรวงมหาดไทยจะพิจารณาสั่งการแก้ไขทางทะเบียน ให้คนเวียดนามอพยพรุ่นหลานทั้งหมดได้สัญชาติไทยตามขั้นตอนและวิธีการที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จะได้พิจารณากำหนดขึ้นใช้โดยเร็วต่อไป
3. สำหรับคนเวียดนามอพยพชั้นบุตร ซึ่งเกิดในราชอาณาจักรไทย และถูกถอนสัญชาติไทยหรือไม่ได้สัญชาติไทยตาม ปว.337(ประกาศคณะปฏิวัติ) นั้น กระทรวงมหาดไทยจะได้นำหลักเกณฑ์ในการพิจารณาการให้คืนสัญชาติไทย ที่กระทรวงมหาดไทยร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ได้ยึดถือเป็นแนวทางใน

การดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด มาใช้ประกอบการพิจารณาสั่งการ
ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยต่อไป

แม้ว่าปัญหาชาวเวียดนามอพยพนี้ ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาครั้งแรกในสมัยรัฐบาล
ของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ แต่การแก้ปัญหาอย่างเป็นทางการและการเร่งขั้นตอนในการ
แก้ปัญหาได้มีขึ้นในช่วงเวลาบริหารประเทศของรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุนเป็นต้นมา ทั้งนี้
รัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ต้องถูกรัฐประหารเสียก่อน ความสำเร็จในการพัฒนา
ความสัมพันธ์ระหว่างสองฝ่ายได้นำไปสู่การตัดสินใจของรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ในการให้
สัญชาติต่อลูกหลานของชาวเวียดนามเหล่านี้ในที่สุด การตกลงนี้ได้มีขึ้นในโอกาสการเยือน
ประเทศไทยของนายหวอ วันเกียต และเพื่อเป็นการขจัดความกังวลของฝ่ายไทยในเรื่องการถือ
สัญชาติของชาวเวียดนามที่ได้สัญชาติไทย ฝ่ายเวียดนามโดยนายเหงวียนหม่านเก็ม ได้กล่าวเน้นกับ
นายอาสา สารสินในโอกาสการเยือนสถานอภัยของนายอาสาในเดือนกันยายน 2534 ว่ากฎหมาย
เวียดนามไม่อนุญาตให้พลเมืองของตนถือสองสัญชาติ และเป็นนโยบายของเวียดนามที่จะ
สนับสนุนให้ชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยผสมผสานรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย
เป็นพลเมืองดีและปฏิบัติตามกฎหมายไทย การแก้ปัญหาชาวเวียดนามอพยพอย่างเป็นทางการได้
นำไปสู่การกำหนดนโยบายการให้สัญชาติแก่คนเวียดนามอพยพตามนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ
ต่อญวนอพยพปี พ.ศ. 2535-2537 และปี พ.ศ. 2538-2540 โดยนโยบายดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายในการ
ผสมผสานให้ชาวเวียดนามที่อยู่ในประเทศไทยได้มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างสงบสุข

ยิ่งกว่านั้น มติคณะรัฐมนตรีของรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน เมื่อวันที่ 17
มีนาคม 2535 ได้อนุมัติในหลักการพิจารณาให้สัญชาติไทยแก่บุตรคนต่างด้าว ตามมาตรา 7
ทวิ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม
2540 ของรัฐบาลต่อ ๆ มา อนุมัติในหลักการให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กำหนด
คุณสมบัติและแนวทางปฏิบัติการพิจารณาอนุญาตให้คนเวียดนามอพยพรุ่นบิดามารดามีถิ่นที่อยู่ใน
ราชอาณาจักรไทย รวมทั้งพิจารณาปรับปรุงแก้ไขคุณสมบัติและแนวทางในการพิจารณาให้สถานะ
คนต่างด้าวเข้าเมือง โดยชอบด้วยกฎหมาย แก่คนเวียดนามอพยพรุ่นบิดาและมารดาที่มีได้เกิดใน
ประเทศไทย

นอกจากนี้ นโยบายความมั่นคงแห่งชาติต่อญวนอพยพ พ.ศ. 2535-2537 และ พ.ศ.
2538-2540 ยังมีจุดมุ่งหมายที่จะปรับนโยบายต่อชาวเวียดนามอพยพให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่
เปลี่ยนไป ก่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติที่ผ่อนคลายการควบคุมชาวเวียดนามอพยพมากขึ้น โดยได้มีการ
พิจารณาการให้สัญชาติไทยแก่ชาวเวียดนามอพยพรุ่นบุตรหลาน เปิดโอกาสให้ชาวเวียดนาม
อพยพรุ่นบิดาและมารดาได้รับสถานะคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมาย เร่งส่วนราชการ

ไทยที่เกี่ยวข้องดำเนินการให้สัญชาติไทยแก่ชาวเวียดนามอพยพชั้นลูกครึ่ง ที่ได้สัญชาติไทยตามพระราชบัญญัติสัญชาติฉบับใหม่ อีกทั้ง เร่งให้สัญชาติไทยแก่ชาวเวียดนามอพยพชั้นหลานและบุตร นโยบายความมั่นคงแห่งชาติต่อผู้นอพยพฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะผสมผสานคนเวียดนามอพยพเข้าสู่สังคมไทย

นโยบายการผ่อนปรนต่อชาวเวียดนามอพยพนับตั้งแต่รัฐบาลชาติชาย ชุณหะวัณ ยังเห็นได้จากการถอนคำสั่งคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 (ปว.337) ในปี 2535 ที่ได้ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2515 นอกจากนี้ ยังมีการยกเลิกหน่วยงานบางหน่วย เช่น ยุบศูนย์ประสานงาน 114 (คปส 114) กอ.รมน. ในปลายปี 2543 (ศูนย์นี้ได้ตั้งขึ้นในปี 2523) จากนั้นกระทรวงมหาดไทยได้รับมอบหมายให้เป็นหน่วยงานรับผิดชอบต่อชาวเวียดนามอพยพแทน และยังยกเลิกแนวทางการตรวจสอบพฤติการณ์ที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศตามคำสั่ง กอ.รมน. ลับมาก (เฉพาะ) ที่ 1126/2530 ลงวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2530 โดยให้ตรวจสอบพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและอาชญากรรม (การกระทำความผิดที่เป็นโทษทางอาญาและอาชญากรรมข้ามชาติ) แทนซึ่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยให้ความเห็นชอบเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2544

ยิ่งกว่านั้น มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2547 ซึ่งกำหนดให้กระทรวงมหาดไทยเปลี่ยนการใช้คำเรียกว่า “คนเวียดนามอพยพ” เป็น “ชาวเวียดนามอพยพ” ไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นถึงนโยบายที่ผ่อนปรนเท่านั้น แต่ที่ลึกซึ้งกว่านั้น ก็คือ ได้สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติ ความเข้าใจในการใช้คำซึ่งมีนัยยะและบ่งบอกถึงความเข้าใจของรัฐไทยต่อจิตใจของชาวเวียดนามอพยพมากขึ้น

4.2 การศึกษาถึงนโยบายของรัฐไทยต่อชาวเวียดนามอพยพในระดับจุลภาค

4.2.1 ตัวอย่างงานศึกษาการปรับตัวของผู้อพยพในพื้นที่อื่นๆ

4.2.1.1 ชุมชนญวนสามเสน

ชุมชนบ้านญวน สามเสน เกิดขึ้นเพราะพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ชาวญวนที่ติดตามกองทัพไทยเข้ามา เมื่อครั้งที่เจ้าพระยาบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ยกกองทัพไปทำสงคราม ขับไล่ญวนออกจากเขมรเป็นครั้งแรกเมื่อพ.ศ. 2376 โดยทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณวัดสามเกลี้ยงเหนือบ้านเขมรเพราะนับถือศาสนา คริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเช่นเดียวกับชาวเขมรที่เข้ามาอยู่ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระองค์ทรงใช้เงินส่วนพระองค์ซื้อที่ดินสวนแปลงใหญ่ใกล้เคียงกัน พระราชทานให้เป็นที่อยู่อาศัยพระราชทานทรัพย์สินส่วนพระองค์ สร้างโบสถ์หลังแรกขึ้น ชื่อว่า “วัดแซงต์ฟรังซัวซาเวียร์” เพื่อใช้เป็นที่ประกอบศาสนกิจ ต่อมา พ.ศ. 2410 เปลี่ยนมาใช้ชื่อว่า “วัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์” ตาม

ชื่อของท่านนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ซึ่งมีพระรูปของท่านประดิษฐานอยู่ในโบสถ์จนถึงปัจจุบัน วัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ถือเป็นศูนย์รวมของชุมชนชาวญวนเป็นองค์กรที่สร้างความผูกพันในหมู่ชาวญวนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมาโดยตลอดทำให้สามารถรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีสืบเนื่องกันมาหลายชั่วอายุคน

วิถีชีวิตของชุมชนบ้านญวน สามเสน

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีนโยบายในการจัดที่อยู่อาศัยให้แก่ชาวญวนที่เข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ แยกกันอยู่โดยถือหลักสองประการคือแยกกันอยู่ตามศาสนาที่นับถือและแยกกันอยู่ตามสาเหตุที่อพยพเข้ามาชาวญวนที่นับถือศาสนาคริสต์และติดตามกองทัพไทยเข้ามาตามคำสั่งชวนของคนในกองทัพไทยให้ไปอยู่ร่วมกับชาวเขมรและคนเชื้อสายโปรตุเกส ที่นับถือศาสนาคริสต์ซึ่งอยู่มาก่อนที่ตำบลสามเสน เรียก “กองญวนสวามิกักดี” ส่วนชาวญวนที่นับถือศาสนาพุทธนั้นโปรดเกล้าฯ ให้ไปอยู่ที่ตำบลบางโพ (ร่วมกับชาวญวนพุทธเก่าที่เข้ามาตั้งแต่ครั้งรัชกาลที่ 1) และที่ริมคลองผดุงกรุงเกษม (บริเวณเชิงสะพานขาว) พวกนี้ส่วนใหญ่เป็นพวกที่ถูกกวาดต้อนมาจากสงครามไทยรบเวียดนาม (พ.ศ. 2376 – 2390) ชาวญวนกลุ่มนี้เรียก “กองญวนอาสารบ” การแยกกลุ่มเช่นนี้ก็เพื่อความสะดวกในการควบคุมและปกครองชาวญวนทั้งสองกลุ่มนี้พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานให้อยู่ในบังคับบัญชาของสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ โดยชาวญวนที่สามเสนนั้นโปรดเกล้าฯ ให้สักข้อมือว่า “ญวนสวามิกักดี” ให้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของพระยาวิเศษ สงครามรามภักดีซึ่งเป็นหัวหน้าชาวเขมรที่ตำบลสามเสน และให้เข้ารับราชการสังกัด “กรม ทหารปืนใหญ่” ทั้งหมดส่วนการปกครองภายในหมู่บ้านนั้น โปรดเกล้าฯ ให้ชาวญวนปกครองกันเองตามรูปแบบ เดิมสมัยอยู่ในประเทศเวียดนามคือใช้วิธีเลือกหัวหน้าหมู่บ้านทำหน้าที่ปกครอง เรียก นายบ้าน มีตำแหน่ง นายกองปลัดกรม นายหมวด นายหมู่ ปกครองลดหลั่นกันลงมา โดยอยู่ในความดูแลของพระยาวิเศษสงครามรามภักดี ภายหลังมีชาวญวนอพยพเข้ามาเพิ่มมากขึ้น จึงทรงแต่งตั้งหัวหน้าชาวญวนปกครองรับผิดชอบโดยตรง ในตำแหน่งพระยาบรรลือสิงหนาทซึ่งถือเป็นตำแหน่ง สิบตระกูลเช่นเดียวกับตำแหน่งพระยาวิเศษสงครามรามภักดีส่วนการตัดสินใจในหมู่บ้านนั้น มีคณะกรรมการอาวุโสและครูสอนคำสอน (ซึ่งมุขนายกมิสซังเห็นชอบในการแต่งตั้ง) เป็นผู้พิจารณาตัดสินใจให้ถ้าคำตัดสินไม่เป็นที่พอใจก็จะเชิญบาทหลวงผู้ดูแลมาสมทบร่วมการพิจารณา ใหม่หากทั้งสองฝ่ายยังไม่พอใจก็จะส่งเรื่องไปให้มุขนายกมิสซังวินิจฉัยซึ่งถือคำตัดสินของท่าน เป็นที่สิ้นสุดคดีนับเป็นการเริ่มต้นของการมีอำนาจของบาทหลวงในการปกครองต่อมา จะนั้นมีศาลประจำหมู่บ้านที่กรรมการประกอบด้วยบาทหลวงหัวหน้าหมู่บ้านและครูสอนศาสนาทำหน้าที่ ตัดสินคดี

ด้านการอาชีพ อาชีพหลักคือการเข้ารับราชการทหารสังกัดกอง “ญวนสวามีภักดี” รองมาคือทำนา ทำการประมง รับจ้างต่อเรือ ปลูกบ้านและช่างไม้อาชีพรับจ้างต่อเรือนับเป็นอาชีพสำคัญของหมู่บ้านแห่งนี้เพราะมีโรงต่อเรือถึง 8 แห่ง ล้วนมีชื่อเสียงและฝีมือดีทั้งสิ้นและเมื่อผู้คนเพิ่มมากขึ้นก็แยกย้ายกันไปประกอบอาชีพในที่อื่น ๆ แยกได้ 11 กลุ่มเมื่อจำนวนคนมากพอก็จะสร้างวัดเพื่อใช้ประกอบศาสนากิจและเป็นศูนย์รวมของหมู่บ้านเช่น กลุ่มเจ้าเจ็ด อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มบ้านแปง อำเภอพรหมบุรีจังหวัดสิงห์บุรี กลุ่มบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ฯลฯ ต่างไปประกอบอาชีพตามความสามารถ เช่น ทำนา ทำไร่สวนผัก ผลไม้ การประมง ช่างฝีมือต่าง ๆ ตามสภาพท้องถิ่นที่ขยายตัวออกไป

ด้านการศึกษา การศึกษาของชุมชนเกิดขึ้นเกือบจะพร้อมกับการก่อตั้งชุมชนเพราะเมื่อมีวัดหลังแรกเกิดขึ้น สังฆราชคาเบรต์ซึ่งหนีภัยการเบียดเบียนทางศาสนาจากประเทศเวียดนาม เข้ามาอยู่ที่กรุงเทพฯ ที่หมู่บ้านญวนสามเสนแห่งนี้ ได้เป็นกำลังสำคัญในการสร้างบ้านพักสำหรับบาทหลวงและซิสเตอร์ จากนั้นก็สร้างโรงเรียนสำหรับเด็กชายและเด็กหญิงอย่างละ 1 หลังเพื่อสอนให้เรียนภาษาญวน เพื่อความสะดวกในการสอนคริสตศาสนา รวมทั้งสอนวิชาเลขคณิต ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ฯลฯ โดยสอนเป็นภาษาญวนทั้งหมด

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงออกคำสั่งห้ามการพิมพ์หนังสือคำสอนศาสนาคริสต์หรือหนังสือเกี่ยวกับความศรัทธาอื่น ๆ เป็นภาษาไทยสังฆราชปาลเลอกัวซ์จึงจัดพิมพ์แบบเรียน ภาษาไทยโดยใช้อักษรโรมัน โดยเพิ่มเครื่องหมายต่างๆ ขึ้น เรียก “ภาษาวัด” เขียนโดยใช้อักษรโรมันสะกดตามสำเนียงภาษาไทยส่วนภาษาญวนนั้นใช้อักษรโรมันอยู่แล้วช่วยให้ชาวญวนเรียน รู้ภาษาวัดได้เร็วขึ้นทั้งยังช่วยให้เรียนรู้ภาษาไทยได้รวดเร็วขึ้นด้วย ต่อมาการสอนหนังสือนอกจากจะสอนภาษาญวนเป็นหลักแล้วก็มี การเรียนภาษาไทยเพิ่มเติมด้วยในระยะเวลาไม่นานชาวญวนรุ่น ต่อมาก็สามารถอ่าน เขียนพูดภาษาไทยได้อย่างดี

บาทหลวงที่เป็นเจ้าอาวาสวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ ล้วนเอาใจใส่สนใจส่งเสริมการศึกษา ด้วยการตั้งโรงเรียน สำหรับเด็กชายและเด็กหญิงขึ้นหลายแห่งเช่น โรงเรียนเซนต์คาเบรียล (พ.ศ. 2463) โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์ คอนแวนต์ (พ.ศ. 2466) เป็นต้น การจัดการศึกษาในระยะแรกมีจุดประสงค์จะอบรมสั่งสอนเยาวชนชาวญวนในชุมชน สอนให้มีความรู้ในหลักคำสอนศาสนาคริสต์และวิชาการอื่น ๆ ควบคู่กันไป เนื่องจากเจ้าอาวาสหลายท่านมีความสามารถมองเห็นการณ์ไกล จึงพยายามปรับปรุงส่งเสริมสร้างความแข็งแกร่งด้านวิชาการระเบียบวินัยของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพดียิ่ง ๆ ขึ้นตลอดมาทำให้เป็นสถานศึกษาที่มีบุคคลทั่วไป นิยมส่งบุตร หลานเข้ามารับการศึกษาเป็นจำนวนมากไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะชุมชนบ้านญวนเช่นสมัยก่อนอีกต่อไป

การปกครองในสังคมปัจจุบัน

เนื่องจากชุมชนบ้านฉนวน สามเสน ได้รับพระบรมราชานุญาตให้ปกครองกันเอง โดยมี บาทหลวงเจ้าอาวาสวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์เป็นผู้ดูแลมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทำให้ชุมชนนี้อยู่อย่างเอกเทศตลอดมาจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวชาวฉนวนเกิดขัดสนในการทำมาหากินจึงหันไปประกอบอาชีพค้าเกลือจนขายแต่กระทรวงนครบาลใน สมัยนั้นไม่สามารถเข้าไปตรวจจับได้ฉะนั้นเมื่อมีพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2440 บังคับใช้แล้วกระทรวงนครบาลจึงประกาศยกเลิกการให้ชาวฉนวนปกครองกันเอง ทำระเบียบลักษณะการปกครองท้องที่เข้าไปบังคับใช้ตั้งผู้ใหญ่บ้านและกำนันเป็นผู้ปกครองทำหน้าที่ เลขที่บ้านและรายชื่อเจ้าของบ้านทุกครัวเรือน เพื่อกระทรวงนครบาลจะได้เข้าไปปกครองโดยตรงสามารถส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจจับดูแลปกครองได้นับว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสามารถดึงชาวฉนวนสามเสนเข้ามาอยู่ใต้กฎหมายไทยเช่นคนไทยโดยทั่วไปสำเร็จในรัชสมัยของพระองค์

ต่อมาช่วงปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร พ.ศ. 2448 เข้าไปบังคับใช้ โดยออกหมายเกณฑ์ให้ชาวฉนวนที่สังกัดกรมทหารปืนใหญ่เข้ารับราชการทหารตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ซึ่งพระราชทานเบี้ยหวัดเงินปีส่วนผู้ไม่ถูกเกณฑ์เข้ารับราชการทหารก็ให้เสียเงินค่าราชการปีละ 6 บาทเช่นคนไทยเมื่อ พ.ศ. 2453 (เอกสารรัชกาลที่ 5 ที่ 12/4085 ร.ศ. 129) นับว่าความเป็นคนต่างชาติดของชาวฉนวนที่หมู่บ้านสามเสนสิ้นสุดลงเพราะต้องปฏิบัติตามเช่นคนไทยทั้งปวง คือถูกเกณฑ์ทหารถ้าไม่รับราชการก็ต้องเสียเงินค่าราชการปีละ 6 บาท

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติ นามสกุล เมื่อ พ.ศ. 2455 บุตรหลานชาวฉนวนที่รับราชการในตำแหน่งต่าง ๆ ได้รับพระราชทานนามสกุลจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หลายสกุลผู้ที่ได้รับพระราชทานนามสกุลถือ เป็นต้นสกุลมาจนทุกวันนี้ เช่น พันตรีขุนอัคนีวรุฒ ดันสกุล ศรีจิตติ, ร้อยเอกขุนอัครปรีชา ดันสกุล เอกะสิงห์ เป็นต้น

บุคคลในสกุลเหล่านี้ คือบุตรหลานในหมู่บ้านสามเสน ที่มีโอกาสเข้ารับราชการสนองพระเดชพระคุณพระมหากษัตริย์ ในหน้าที่ต่าง ๆ กันและปฏิบัติราชการด้วยความสามารถได้รับบรรดาศักดิ์และยศในตำแหน่งสูงหลายท่านผู้สืบสกุลเหล่านี้ก็ปฏิบัติราชการ หรือประกอบธุรกิจสร้างความเจริญให้แก่ประเทศมาจนทุกวันนี้ปัจจุบันบุตรหลานชาวฉนวนจากหมู่บ้านสามเสนส่วนใหญ่ได้แยกย้ายออกจากชุมชน ไปหาถิ่นที่อยู่ใหม่ เพราะที่ดินบริเวณนี้เป็นกรรมสิทธิ์ของวัดจึงไม่มี

ผู้ใดมีสิทธิครอบครองที่ดินได้ ส่วนที่เหลืออยู่ที่ปฏิบัติคนเช่นคนไทยทั่วไปจึงไม่มีความแปลกแยกเกิดขึ้นในชุมชนนี้อีกต่อไป

4.2.1.2 ชุมชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์

ชาวกูย อพยพเข้าประเทศไทย ครั้งใหญ่ในสมัยปลายอยุธยา (พ.ศ.2245-2326) ชาวกูยมีถิ่นเดิมอยู่บริเวณตอนเหนือของเมืองกำแพงเพชร ประเทศกัมพูชา ชาวกูย เคยเป็นรัฐอิสระ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๐ เคยส่งทูตมาค้าขายกับอยุธยาและเคยช่วยกษัตริย์ เขมรปราบขบถ ต่อมาเขมรได้ใช้อำนาจทางทหารปราบชาวกูย และผนวกอาณาจักรเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของเขมร ชาวกูยชอบการอพยพ เพื่อแสวงหาที่ดินอุดมสมบูรณ์ในการเพาะปลูก ชาวกูยอพยพขึ้นเหนือเข้าสู่เมืองอัตตะปือ-แสนแป่ จำปาศักดิ์ และสาละวัน ทางตอนใต้ของลาวและอพยพข้ามลำน้ำโขงเข้าสู่ภาคอีสานทางด้าน แก่งสะพือ อ.โขงเจียม หลังจากนั้นลูกหลานชาวกูยแยกย้ายกันไปตั้งบ้านเรือน ชาวกูยที่อพยพมา มีหัวหน้าของตัวเอง คนไทยเรียกชาวกูยว่า “เขมรป่าดง” แต่ “ชาวกูย” เรียกเรียกตัวเองว่า กูย หรือ โกย ซึ่งแปลว่า “คน” ส่วนคำว่า “สวย” นั้น ชาวกูยเองไม่ค่อยยอมรับชื่อนี้ ปัจจุบันพบชาวกูยในจังหวัดบุรีรัมย์ อุบลราชธานี นครราชสีมา มหาสารคาม สุรินทร์ ศรีสะเกษและ สุพรรณบุรี) ส่วนใหญ่ชาวกูยในประเทศไทย ตั้งถิ่นฐานปนอยู่กับชาวเขมรสูง และชาวลาวทำให้ชาวกูยถูกกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เขมรสูงและลาว บ้านของชาวกูยมีลักษณะได้ดูสูงด้านหน้าเอาไว้เลี้ยงช้าง ได้ดูน้ใช้เป็นที่วางหูก ทอผ้าวางกระดิ่งไหม และวัสดุเครื่องใช้สานด้วยหวายหรือไม้ไผ่ ชาวกูยบางบ้านจะแบ่งส่วนหนึ่งที่คิดตัวบ้านเป็นยั้งข้าว บางบ้านสร้างแยกต่างหาก

ชุมชนกูย เป็นชุมชนที่มีขีดความสามารถพึ่งตัวเองในทางเศรษฐกิจ คือ มีความสามารถในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจที่ได้จากป่า และทำการผลิตเพื่ออยู่เพื่อกินในครัวเรือน ยังมีความสามารถในการพัฒนาเทคโนโลยีทางการผลิตเพื่อการดำรงชีวิตประจำวัน มีการจัดระเบียบทางการปกครองในชุมชนอย่างมีศักดิ์ศรี ผู้มีอาวุโสที่สุดเป็นผู้มีบทบาทต่อการตัดสินใจในชุมชน ซึ่งชาวกูย เรียกว่า “โฆค” ชาวกูยนิยมเลี้ยงช้าง ซึ่งสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ชาวกูยจะออกไปจับช้างในป่าด้วยการคล้องช้าง เรียกว่า “โพนช้าง” เป็นการจับช้างโดยหมอช้าง ใช้บ่วงมาศที่เรียกว่า “เชือกปะกำ” ทำจากหนังควายถือเป็นของศักดิ์สิทธิ์เป็นที่สิงสถิตของดวงวิญญาณบรรพบุรุษ ครูบาอาจารย์คล้องเท้า ช้างแล้วผูกกับต้นไม้ และนำมาฝึกใช้งานในการคล้องช้างกระทำปีละครั้ง ราวเดือน 11-12 ช้างที่ตายลงจะมีการฝังอย่างดีและจะขุดกระดูกขึ้นมา ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้และในชาวกูยจับช้าง(กูยดำหรือ) มีระบบระเบียบพิธีกรรมก่อนออกไปจับช้างอย่างเคร่งครัดโดยมีการตกลงมอบหมายอำนาจให้แก่คนกระทำเหนือกลุ่มหรือคณะดังนี้

มะหรือจา มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยควาญ เป็นผู้ถือท้ายหรือผู้ที่ช้างต่อ

หมอสะเดียง เป็นผู้ชำนาญในการควบคุมช้าง มีประสบการณ์ในการจับช้างป่า จะชี้ช้างอยู่ตรงคอ

หมอสะคำ ทำหน้าที่ควาญ เรียกว่า ควาญเบื่องขวา มีฐานะสูงกว่าสะเดียงสะคำต้องมีประสบการณ์เคยออกจับช้างป่า มาแล้วอย่างน้อย 11 เชือกขึ้นไป บางที่เรียกว่าหมอใหญ่

ครุบา เป็นหมอช้างใหญ่ เป็นหัวหน้าในกลุ่มย่อยหรือหมู่ช้างต่อจะออกจับช้างป่าได้ เมื่อได้รับอนุญาตจากครุบาใหญ่ บางครั้งครุบาออกจับช้างได้ตามลำพัง

ครุบาใหญ่ เป็นหมอช้างใหญ่ หรือประกำหลวง หรือ หมอเฒ่า เป็นผู้อำนวยการออกจับช้างแต่ละครั้ง เป็นประธานในพิธีเช่นผีประจำ และประกอบพิธีกรรมทั้งหลายทั้งปวง ในขณะที่เดินป่าก็จะเป็นผู้ชี้ขาด และตัดสินใจ ขณะกระทำการจับช้างป่ามีกฤตาคมสูง สามารถป้องกันภัยทั้งจากกฤตผี และสัตว์ป่าด้วยเวทมนต์ ในการออกจับช้างป่าแต่ละครั้ง ครุบาใหญ่จะต้องแสดงความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่

ชาวภูยมีการนับถือผีและศาสนาพุทธผสมกัน ภายในชุมชนมีทั้งวัดและศาลผีประจำหมู่บ้าน ผีบรรพบุรุษเรียกว่า “ญะจ๊ะฮ” บนบ้านจะมีหิ้งบูชา ผีบรรพบุรุษ บางบ้านสร้างศาลไว้ใกล้ศาลเจ้าที่ ในการเช่นผีกระทำปีละครั้ง เริ่มพิธีโดยมี ข้าวสุก เหล้า เนื้อสัตว์ กรวยใบตอง ผ้า สดางค์ หมากพลู เอามาวางไว้ใต้หิ้งบูชา ทำพิธีเช่นโดยเอาน้ำตาล โรยบนข้าวสุก จุดเทียนปักลงที่ข้าวแล้วกล่าวขอให้ผีบรรพบุรุษคุ้มครอง ขณะที่กล่าวค่อยๆ รินเหล้าลงขัน แล้วหยิบของที่ใช้เช่นวางบนหิ้งที่เหลือนำมารับประทาน การเช่นผีอาจจัดขึ้นในวาระอื่น ๆ เช่น เมื่อมีเด็กคลอด หรือ เมื่อมีแขกมาเยือนและพักอาศัยอยู่ที่บ้าน นอกจากนั้นชาวภูยยังนับถือวิญญาณ ได้แก่กฤตผีปีศาจ เจ้าที่เจ้าทาง เจ้าป่าเจ้าเขา ผีปอบ และเรื่องขวัญ ในหมู่บ้านจะมีแม่เฒ่าทำหน้าที่ดูแลความเจ็บไข้ชาวภูยเชื่อว่าการเจ็บป่วยเกิดจากการกระทำของผีจึงมีการอ่อนวอนให้ผีพอใจ โดยมีการรำกล่อม หรือฝีมอ ผู้ที่จะรำฝีมอต้องผ่านพิธีไหว้ครู ครอบครุชาวภูยยังมีพิธีไหว้พระแช่ สันนิษฐานกันว่าเป็นพิธีที่ได้จากเขมร พิธีนี้เป็นพิธีเสี่ยงทายเพื่อดูปริมาณน้ำฝนที่จะตกในเดือนต่างๆ ที่เป็นฤดูทำนาในปี

การแต่งกายของชาวภูย หญิงสูงอายุจะนุ่งผ้าที่มีลายใส่เสื้อคอกระเช้า ใส่สร้อยคอลูกปัดเงิน นิยมใส่ดอกไม้หอมไว้ที่คิงหู ชาวภูยนิยมทอผ้า เช่น ผ้าจิกกะน้อย เป็นผ้าที่มีลักษณะคล้ายผ้าหางกระรอกมีสีเขียวเป็นผ้าสำหรับผู้ชายนุ่งในพิธีสำคัญๆ ลักษณะการนุ่งจะนุ่งพับจีบด้านหน้าเหมือนการนุ่งโสร่ง ฝ้านุ่งสตรีนิยมทอหมี่คั้นเป็นทางแนวตั้งยืนพื้นสีน้ำตาล มีหัวขึ้นพื้นสีแดงลายขีด ตีนขึ้นสีดามีริ้วขาวเหลืองแดง ผ้าจะกวีเป็นผ้าคล้ายอันลูชิม ของเขมรมีลายทางยาวเป็น ผ้าที่สตรีใช้นุ่งในงานสำคัญๆ

ในอดีตอีสานใต้เป็นดินแดนอิสระอย่างเอกราช ส่งผลให้ชาวภูย หรือ ข่า ในแขวงเมืองอัตตะปือจำปาศักดิ์ และสาละวัน ประเทศลาว เข้ามาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินที่ดินแดนแถบอีสานใต้

จนกระทั่งมีชุมชนกุย ได้ปรากฏชัดขึ้นและทำการเคลื่อนไหวกองการเมือง ในอีสานใต้ (เขมรป่าดง) ซึ่งขณะนั้นอำนาจการปกครองของเมืองพิมายได้เข้าสู่พื้นที่เขตเขมรป่าดง แต่ทำการปกครองหัวเมืองในอีสานได้อย่างหลวมๆ

รัชสมัยพระเจ้าเอกทัศ (พ.ศ.2301-2310) และในปี 2302 พระยาช้างเผือกแตกโรงออก จากกรุงออกไปอยู่ในป่าดงทางตะวันตกแขวงเมืองจำปาศักดิ์ มีผู้นำชาวกูย 5 คน ให้ความช่วยเหลือ ข้ำหลวงจากอยุธยา ในการติดตามเอาตัวช้างเผือกกลับคืนเมืองหลวงได้ จึงได้รับการตอบแทนความ ดีความชอบจึงได้รับการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งบุคคลดังกล่าว คือให้ ตากะจะ เป็นหลวงสุวรรณ เชียง ชัน เป็นหลวงปราบ เชียงมะ เป็นหลวงเพชร เชียงปุม เป็นหลวงสุรินทรภักดี เชียงลี เป็นหลวงศรี นครเตา

ผู้นำชาวกูยได้ทำราชการขึ้นอยู่กับเมืองพิมาย มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ นำช้าง, ม้า, แก่นสน, ยางสน, เป็กนก, นอระมาด, งาช้าง, ขี้ผึ้ง สิ่งของดังกล่าวเรียกว่า “ส่วย” โดยนำไปส่ง ณ กรุงศรีอยุธยา จึง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ในเวลาต่อมาโดยตั้งให้ หลวงสุวรรณ (ตากะจะ) เป็นพระไกรภักดีศรีนคร ลำดวน เจ้าเมือง ยกบ้านปราสาทสี่เหลี่ยมดงลำดวน เป็นเมืองขุขันธ์ ให้หลวงเพชร (เชียงมะ) เป็น พระสังฆะบุรีศรีนครวัด เจ้าเมืองบ้านโคกอ้อจระ (บ้านดงยาง) เป็นบ้านสังฆะ ให้หลวงสุรินทรภักดี (เชียงปุม) เป็นพระสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง เจ้าเมือง ตั้งบ้านคูประทายสมัน (คือเมืองสุรินทร์) ให้หลวงศรีนครเตา (เชียงลี หรือ ตาพ่อควาน) เป็นพระศรีนครเตาเจ้าเมือง ยกบ้านกุดหวาย (หรือ บ้านเมืองเตา) เป็นเมืองรัตนบุรี ขึ้นกับเมืองพิมาย

สมัยกรุงรัตน โกสินทร์ สมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ(พ.ศ.2325-2352) ก่อนนี้ เป็นสมัยกรุงธนบุรี คือ พ.ศ.2319 เมืองจำปาศักดิ์ เกิดวิวาทกับพระวอ ซึ่งอยู่ที่ดอนมดแดง (ใน จ. อุบลราชธานี ปัจจุบัน) เจ้ากรุงศรีรัตนาคนหุตเวียงจันทร์ โปรดให้พระยาสุโข คุมกองทัพมาตี พระ วอสู้ไม่ได้ และได้จับพระวอฆ่าเสีย ฝ่ายท้าวกำ บุตรพระวอ กับท้าวฝ่ายหน้า ท้าวคำผง และท้าวทิด พรหม หนีออกมาได้ จึงให้คนถือหนังสือไปกรุงธนบุรี ได้โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ สีก เป็นแม่ทัพไปสมทบกับกำลังที่เกณฑ์จากเมืองสุรินทร์ ขุขันธ์ และเมืองสังฆะ ซึ่งเป็นผู้นำชาวกูย ตามตีกองทัพของพระยาสุโข กองทัพไทยตีเมืองต่างๆ ในแถบลุ่มแม่น้ำโขงได้ทั้งหมด อาณาจักร เวียงจันทร์ และนครจำปาศักดิ์ จึงตกเป็นเมืองขึ้นของไทยตั้งแต่นั้นมา ในปีเดียวกันนี้ได้โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าเมืองสุรินทร์ เจ้าเมืองขุขันธ์ และเมืองสังฆะ เป็นตำแหน่ง “พระยา” ทางเมืองเขมรนั้นกองทัพ ไทย ได้ยกไปตีเมืองเสียมราช กำปงสวาย เมืองบรรทายเพชร เมืองบรรทายมาศ และเมืองรุงดำเรียว เมืองเหล่านี้ต้องยอมแพ้ต่อกองทัพไทย จากการชนะสงครามดังกล่าว จึงเป็นเหตุให้มีกลุ่มชนชาว ลาว และชาวเขมรเข้ามาอยู่อาศัย ในชุมชนกุย และมีความเจริญทางวัฒนธรรมสูงกว่าพวกกูย จึงถูก

วัฒนธรรมเขมรกลืนไป เช่น เมืองสุรินทร์ เมืองสังขะ และเมืองขุขันธ์ ส่วนที่เมืองกุดหวาย (รัตนบุรี) อุบลราชธานี และศรีสะเกษได้มีการปรับเปลี่ยนไปทางวัฒนธรรมลาวไปแทบทั้งสิ้น

ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3 ให้กลุ่มชาวกูย เป็นข้าไพร่แผ่นดินสยาม ได้ถูกเกณฑ์แรงงานและจัดส่งส่วย ให้แก่ทางราชการอยู่โดยตลอด ในสมัยต้นแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ การเกณฑ์แรงงานกูยในเขตอีสานใต้ (เขมรป่าดง) เริ่มประสบความยุ่งยากเพราะหนุมฉกรรจ์ชาวกูย มักหลบหนีการเกณฑ์ บางครั้งถึงกับข่มขู่โจมตีทำร้ายเจ้าพนักงาน แล้วหนีเข้าป่า และมีชาวกูยได้ก่อการกบฏขึ้น ดังเช่นกบฏเชียงแก้ว พ.ศ. 2334 ได้เกิดเหตุในแขวงเขตจำปาศักดิ์ และในเขตหัวเมืองต่างๆ ในอุบลราชธานี กบฏสาเกียดโง้งพ.ศ.2363 เป็นกบฏของข่า ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ลาวใต้ และบริเวณอีสานใต้ ทางกรุงเทพฯ ได้ให้เจ้าอนุวงศ์ ผู้ครองเวียงจันทน์ ยกทัพไปปราบ และได้จับสาเกียดโง้ง และชาวข่า(กูย) พร้อมทั้งครอบครัวจำนวนมากส่งมากรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดเกล้าฯ ให้จำสาเกียดโง้งไว้ตลอดชีวิต ส่วนครอบครัวกูยโปรดให้เป็นตะพุ่นหญ้าช้าง ตั้งบ้านเรือนที่บางบอนธนบุรี กูยเคยมีจำนวนถึง 300,000 คน ถูกลดจำนวนลงเหลือเพียงไม่กี่พัน เมื่อรัฐไทยได้เข้าไปทำการจัดเก็บภาษีในบริเวณอีสานใต้ โดยมีการพัฒนาจัดเก็บภาษีเป็นควาย ซึ่งนอกเหนือจากภาษีของคนป่า เพื่อนำส่งไปยังกรุงเทพฯ เช่นปี พ.ศ.2402 ที่เมืองสุรินทร์ ให้จัดส่งควาย 61 ตัว เมืองรัตนบุรี 163 ตัว และกองพระยาภักดีชุมพลเมืองสุรินทร์ 32ตัว

การจัดเก็บได้ทวีเพิ่มความรุนแรงขึ้น เมื่อชาวกูยไม่มีสิ่งของเป็นส่วยให้กับทางราชการ และพอถึงปลายรัชกาลที่ 4 ก็เข้ารอบวิกฤตอีก คือ กูย ไม่มีส่วยสิ่งของส่ง จึงเอาตัวคน กูย ส่งส่วยแทน ล่วงมาถึงรัชกาลที่ 5 ได้เกิดกบฏฝิ่นกูยขึ้นใน พ.ศ.2444-2445 มีการต่อสู้ระหว่างฝ่ายกบฏ กับฝ่ายรัฐบาลสะพือ (ปัจจุบันอยู่ใน อ.ตระการพืชผล จ.อุบลราชธานี) หัวหน้าฝ่ายกบฏคือ องค์ลูกน้องขององค์แก้ว หัวหน้าพวกข่า(กูย) ในลาว องค์มัน มีชาวบ้านเข้าด้วยหลายพันคน เมื่อปะทะกับกองกำลังประมาณ 100 คน ของกรมขุนสรรพสิทธิประสงค์ ข่าหลวงสำเร็จราชการอีสานในวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2445 ที่บ้านสะพือ

องค์มันก็สั่งให้พรรคพวกนั่งลง ภาวนาเอาบารมีบุญกุศลเป็นที่พึ่ง จะแคล้วคลาดจากกระสุนปืนใหญ่ ปรากฏว่าฝ่ายผู้มีบุญถูกกระสุนปืนใหญ่ตายนับร้อย ที่เหลือถูกจับ หรือแตกหนีไป เมื่อพิจารณา ถึงสาเหตุการเกิดกบฏ ถ้ามองด้านการปกครองรัฐบาลไทย ซึ่งนำเอาอย่างประเทศอาณานิคม คือ อังกฤษ ด้านวัฒนธรรมไม่เอาใจใส่ หรือไม่สนใจกับรากฐานทางวัฒนธรรม ดั้งเดิมที่ตนเข้าไปปกครอง ขณะเดียวกันก็มีความพยายามที่จะกดดันวัฒนธรรมเดิม ให้อ่อนด้อยลงพร้อมกับการนำเอาวัฒนธรรมใหม่เข้าไปแทน

ในแง่วัฒนธรรมทางการเมือง คือ การล้มเลิกระบบกินเมือง การเก็บภาษี มีการเปลี่ยนแปลง คือ การเก็บภาษีเป็นตัวเงินที่เห็นได้ชัดคือการเก็บเงินค่าราชการ แต่เดิมรัฐบาลใช้การเกณฑ์

แรงงานและช่วย เมื่อมีการปลดไพร่ รัฐบาลเองก็ต้องการเงินมากกว่าแรงงาน ในปี พ.ศ.2439 รัฐบาลให้ทุกคนเสียค่าราชการคนละ 6 บาท เป็นมาตรฐานเดียวกับภาคกลาง ในขณะที่ภาคอีสานเศรษฐกิจยังไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ดังนั้นจึงก่อเกิดปัญหาชาวนาในภาคอีสานประสบความยากลำบาก ในการหาเงินเสียค่าราชการ และยังสะท้อนให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานของคนอีสานมายังภาคกลาง ปัจจัยดังกล่าวน่าจะมีผลกระทบต่อชาวกูยเพราะสอดคล้องกับผลการสำรวจของ เอเจียน แอมอนิเย ที่กล่าวว่า ชนเผ่ากูยเป็นเผ่าที่ยากจนที่สุด ไม่มีไร่นาจะเพาะปลูก เขามีเพียงไร่ฝิ่นเล็กๆ กลางป่าเพื่อปลูกข้าว ต่อมาฝรั่งเศสได้ขยายอำนาจสู่บริเวณอินโดจีน ประเทศไทยมีนโยบายเพื่อความมั่นคง โดยเฉพาะชายแดนในอีสานตอนใต้ ที่มีชนชาติกูยได้ถูกผนวกเข้ากับประเทศไทย ได้เปลี่ยนสัญชาติกูยเป็นไทย การสำรวจสำมะโนครัว หรือ หากมีราษฎรติดต่อกับราชการที่จะต้องใช้แบบพิมพ์ทางราชการ ให้ปฏิบัติโดย กรอกในช่องสัญชาติว่า ไทย บังคับห้ามมิให้ลง หรือเขียนในช่องสัญชาติว่า ชาตินลาว ชาตินเขมร ชาตินส่วย (กูย) ผู้ไทย ดังที่เคยปฏิบัติมาแต่ก่อนเป็นอันขาด

อาจกล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์ชนชาติกูย มีบทบาทสำคัญยิ่งในบริเวณอีสานตอนใต้ ลาวใต้ และกัมพูชาตอนบน (ตะวันออกเฉียงเหนือทะเลสาบเขมร) มีความเป็นมาและได้มีการพัฒนาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ผสมกลมกลืนกับชาวกัมพูชา ลาวและไทย ตลอดมาโดยเฉพาะความความสัมพันธ์กับชนชาติไทย ปัจจุบัน กูย มีถิ่นฐานอยู่ในเขตจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ บางอำเภอในจังหวัดบุรีรัมย์ บ้านสะเดาหวาน อ.พยัคฆภูมิพิสัย จ.มหาสารคาม และบางอำเภอในเขต จ.อุบลราชธานี

4.2.2 การศึกษาชาวเวียดนามอพยพในจังหวัดพัทลุง

จังหวัดพัทลุงตั้งอยู่ในบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา มีประวัติความเป็นมายาวนานปรากฏอยู่ในหลักฐานตั้งแต่สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ในกฎหมายพระอัยการนาทหารหัวเมือง พ.ศ. 1998 ระบุว่าเมืองพัทลุงมีฐานะเป็นเมืองชั้นตรี ซึ่งนับได้ว่าเป็นหัวเมืองหนึ่งของพระราชอาณาจักรทางใต้

เริ่มสมัยรัฐชาติ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ปฏิรูปการปกครองเป็นแบบมณฑลเทศาภิบาลในพ.ศ.2437 และได้ประกาศจัดตั้งมณฑลนครศรีธรรมราชขึ้นเมื่อพ.ศ.2439 ประกอบด้วยเมืองต่างๆคือนครศรีธรรมราชพัทลุง สงขลา และหัวเมืองทั้ง 7 ที่เป็นเมืองปัตตานีเดิมสำหรับเมืองพัทลุงแบ่งการปกครองออกเป็น 3 อำเภอ คืออำเภอกลางเมือง อำเภออุดร อำเภอทักษิณ ขณะนั้นตัวเมืองตั้งอยู่ที่ตำบลลำปำ จนกระทั่ง พ.ศ. 2467 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯให้ย้ายเมืองพัทลุงมาอยู่ที่ตำบลคูหาสวรรค์ในปัจจุบันเพื่อจะได้อยู่ใกล้เส้นทางรถไฟและสะดวกในด้านติดต่อกับเมืองต่างๆจากอดีตถึงปัจจุบัน

ค่อนข้างสูง เช่นภาษีค่านาเก็บในอัตราไร่ละ 2 ถัง และยังบังคับซื้อราคาถูกอีก 2 ถัง ราคาถังละ 2 ไพ (ประมาณ 6 สตางค์) โดยต้องขนไปให้ถึงฉางหลวง

ผู้ใดเกิดคิดหากประสงค์จะต่อสู้ก็มีเรื่องให้ต้องเสียใจปาละจมนองไม่เห็นว่ามีใครจะมิดคิดต่อกันตัวอย่างเช่นเงินที่โจทก์และจำเลยจะต้องเสียหากต้องการพิสูจน์ตนเองโดยวิธีดำเนินอายุเพลิง ได้แก่ ค่าใส่ราคาอาลักษณ์อ่านคำอธิบาย คำข่มคอ คำหัวหลัก คำตีฆ้อง คำที่นั่ง ค่าถั่งคำผู้คุม ค่าเครื่องกระยา ต้องจัดหาไปแต่ละฝ่าย

เครื่องกระยาประกอบด้วย กระแสง ผ้าขาวนุ่งห่ม ผ้าขาววางพรา ไก่ผู้รู้ชั้น ไก่บั้งสุกุลเหล้า ไหว้เทพารักษ์ เหล้าเลี้ยงตระลาการ ข้าวสารเจ้า ข้าวสารเหนียวหม้อข้าวหม้อแกงใหม่มีฝา กระออมใส่ น้ำ ครก-สากกะเบือ จวัก กระบวย จอกรองเหล้าขี้ผึ้งผง ค้ายใส่ราคา ค้ายมงคล และผูกประเด็นพริกเทศ กระเทียม หอม ตะไคร้ ข่ากระชาย หมากร พลุ ปูน ยาสูบ เคย เกลือ พอให้ตระลาการกินได้ 3 วัน หวีสาบผมน้ำมันกระเจาะจวงจันทร์และไม้เล้าไม้ราว กระแสงสำหรับให้ตระลาการพัก โดยให้เตรียมมาพร้อมก่อนพระอาทิตย์บ่ายคล้อย 2 โมงก่อนพิธี

จากสาเหตุเรื่องคำราชการภาษี และทรัพย์สินที่ต้องเสียหากมีเรื่องถึงหน่วยงานของรัฐเป็นผลให้ราษฎรต้องหลบหนีราชการไปตั้งรกรากในที่ที่มีมือของรัฐเอื้อมไปไม่ถึงหรือไปถึงได้ยาก แต่มือของรัฐก็ยังตามไปถึงจนได้

การอพยพไปอยู่ในที่ห่างไกลทำให้ชาวบ้านไม่ไว้วางใจคนแปลกหน้าเพราะกลัวจะเป็นสายให้เจ้าหน้าที่หรือนายนอกจากนั้นต้องประพฤตินเป็นคนนักลงหัวไม้เพื่อคุ้มครองกันเองจนกลายเป็นปัญหาในการปกครอง รัฐจึงออกกฎหมายให้ราษฎรช่วยเหลือกัน เช่น กฎหมายโจร 3 เส้น 15 วา อันน่าจะมีสาเหตุมาจากเจ้าหน้าที่บ้านเมืองย่อหย่อนความสามารถเมื่อติดตามจับกุมคนร้ายไม่ได้ก็โยนภาระให้ชาวบ้าน เพราะกฎหมายนี้มีสาระสำคัญว่าหากบ้านเรือนใดถูกปล้น คนที่มีบ้านเรือนอยู่ใกล้เคียงในรัศมี 3 เส้น 15 วา ต้องช่วยเหลือ หากปล่อยให้โจรปล้นสำเร็จเพื่อนบ้านนั้นจะต้องชดใช้ทรัพย์สินส่วนหนึ่งให้เจ้าของบ้านที่ถูกปล้น

ผลของกฎหมายนี้ทำให้ชาวบ้านนิยมตั้งบ้านเรือนอย่างกระจัดกระจายห่างไกลกันเกิน 3 เส้น 15 วา เพื่อให้ไม่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย หรือกฎหมายไม่มีผลบังคับให้ตนต้องปฏิบัติตาม

นอกจากนี้แล้วยังมีกลุ่มนักลงหลายกลุ่ม ตั้งตนขึ้นเป็นก๊กเป็นเหล่า ประกาศไม่ให้ชาวบ้านติดต่อกับเจ้าหน้าที่บ้านเมืองรวมทั้งห้ามเสียเงินรัชชูปการรวมไปถึงภาษีอื่นๆ อีกด้วยเช่น ชุมโจรบ้านคอนทราย ซึ่งมีรุ่งคอนทรายเป็นหัวหน้า และคำหัวแพรเป็นรองหัวหน้าซึ่งมูลเหตุของการเกิดชุมโจรที่ปฏิเสธอำนาจรัฐขึ้นนี้ ต้นเหตุสำคัญมาจากที่รัฐใช้นโยบายโจร เริ่มต้นจากนายอำเภอทะเลน้อยได้ติดต่อกำนันตำบลคอนทราย (ชื่อ สี คนต่างๆไปเรียกสีสงคราม) ให้หาทางจับผู้ร้ายในท้องที่ส่งดำเนินคดีโดยแนะให้คิดสินบนต่อคนร้ายว่าจะไม่เอาผิดบ้าง จะตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านบ้างหาก

สามารถจับเป็นเพื่อนผู้ร้ายด้วยกันส่งให้กำนันผลของการปราบปรามโจรโดยวิธีนี้ทำให้โจรแตกแยกและไม่ไว้ใจซึ่งกันและกันและมีการรวมตัวกันเป็นหมู่เป็นเหล่ามากยิ่งขึ้น

กลุ่มโจรที่ตั้งขึ้น มีวัฒนธรรมโจรที่เคร่งครัด คือถ้าหากเจ้าทรัพย์ไม่สู้ห้ามทำร้าย ไม่ทำร้ายผู้หญิง และเด็ก หากไปพักอาศัยแม่หลบฝนใต้ชายคาบ้านใคร ก็จะทำให้ความคุ้มครองบ้านนั้น แม้ถูกกลุ่มโจรต่างถิ่นมาลักคาวไป หากชาวบ้านที่เคยให้ชายคาพักพิงขอความช่วยเหลือ ก็มักจะช่วยจนตามคาวกลับมาได้เสมอ จากวัฒนธรรมโจรที่เคร่งครัดนี้ ทำให้ชาวบ้านส่วนหนึ่งให้ความนับถือและยินยอมอยู่ภายใต้การคุ้มครอง เพราะอย่างไรก็ยังดีกว่าการถูกขูดรีดเอาโดยรัฐ ด้วยกลุ่มโจรจะปล้นเฉพาะกับคนที่มิฐานะเท่านั้น

แม้ภายหลังเมื่อชุมโจรกลุ่มใหญ่ถูกปราบปรามลงไปในปี พ.ศ.2463 แต่วัฒนธรรมการปฏิเสธอำนาจรัฐในพื้นที่ก็ยังเข้มแข็ง ถึงกับมีคำกล่าวต่อๆ กันมาว่า “ไม่รบนายไม่หาเงิน” และเมื่อไม่กี่สิบปีมานี้ ก็ยังมีวัฒนธรรมในการสู้ขอภรรยา ที่พ่อตาจะต้องถามว่าที่บุตรเขยเสียก่อนว่า “ลั๊กวัวเป็นไหม รำมโนราห์เป็นไหม” เพราะหากไม่เป็นอะไรสักอย่างในสองสิ่งนี้ ก็ไม่เห็นท่าว่าจะพาครอบครัวไปรอด เพราะไม่รู้จะหากินได้อย่างไร

ชาวบ้านพัทลุงมีความคิดเป็นทางลบกับเจ้าหน้าที่รัฐ แต่มีทัศนคติที่ดีกับวัดในพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เพราะวัดนั้นมีมานานมาก เช่นวัดเขาอ้อ ซึ่งสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.1651 วัดคูหาสวรรค์สร้างปี พ.ศ. 1934 วัดกุฎสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2267²⁴ และมีคุณภาพการอย่างสูงกับชุมชนมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นด้านสาธารณสุข(รักษาโรคด้วยยาสมุนไพร) ด้านการศึกษา(โรงเรียนเอกชนแห่งแรกชื่อโรงเรียนช่วยมิตร สร้างขึ้นภายในวัดกุฎ ปัจจุบันชื่อวัดสุวรรณวิชัย ถูกจัดให้เป็นโรงเรียนกึ่งนอน คูแลโดยคณะสงฆ์) ด้านที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ แม้แต่บรรดากลุ่มโจรก็ทะเลาะต่างๆ ก็เป็นลูกศิษย์วัดเขาอ้อ วัดกุฎ ในด้านพุทธาคมทั้งสิ้น จนเมื่อเจ้าหน้าที่รัฐต้องการจะปราบปรามชุมโจรให้สิ้นซาก ก็ยังต้องอาศัยเจ้าอาวาสวัดกุฎเป็นผู้ให้การช่วยเหลือจึงได้สำเร็จ

จังหวัดพัทลุงถูกเลือกให้เป็นจังหวัดที่จะให้คนเวียดนามอพยพ โดยเฉพาะในระดับแกนนำที่มีส่วนสนับสนุนการกู้ชาติเวียดนามมาอยู่อาศัย เนื่องจากเป็นพื้นที่ซึ่งอยู่ห่างไกลจากเวียดนามมากที่สุดซึ่งยังอยู่ในอำนาจรัฐไทย และไม่อยู่ประชิดติดชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน

เมื่อเดินทางมาถึงจังหวัดพัทลุงโดยทางรถไฟ ชาวเวียดนามอพยพได้ถูกควบคุมตัวให้เดินเท้าต่อไปยัง สถานกักกันบ้านควนกุฎ ต.ควนกุฎ อ.เมือง จ.พัทลุง²⁵ ซึ่งอยู่ห่างออกไปจากเขตเมืองประมาณ 12 กิโลเมตร เป็นพื้นที่ของราชพัสดุ มีชาวบ้านอยู่อาศัยใกล้เคียงในเวลานั้นเพียง 3

²⁴ ทำเนียบวัดในจังหวัดพัทลุง 100 วัด จัดลำดับตาม พ.ศ.ที่สร้าง จากต้นฉบับของพระครูอริยสังวร(เอียด ปทุมสโร) อดีตเจ้าคณะจังหวัดพัทลุง

²⁵ ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของโรงเรียนบ้านควนกุฎ และสำนักงานขนส่งจังหวัดพัทลุง

ครัวเรือน ถือเป็นสาขาหนึ่งของเรือนจำกลาง เขตธารโต ชาวบ้านที่ยังมีชีวิตอยู่มาจนปัจจุบันซึ่งเหลือเพียงครอบครัวเดียวและมีอายุมากกว่า 90 ปีแล้ว บอกเล่าว่าพวกเขาคนกลุ่มนี้ว่า “คนโทษ” สถานกักกันบ้านควนภูใช้กักกันคนโทษอยู่นานนับปีจนถูกชาวบ้านร่วมกันต่อต้านจึงต้องยกเลิกไป เนื่องจากมีคนโทษออกมาข่มขืนและฆ่าหญิงสาวในหมู่บ้าน ชาวบ้านจึงรู้สึกไม่ปลอดภัย แต่จากคำบอกเล่าของชาวเวียดนามอพยพรุ่นบุตรหลายคนเล่าตรงกันว่า ชาวเวียดนามอพยพได้ถูกกักกันอยู่ที่สถานกักกันบ้านควนภูเป็นเวลาเพียงเดือนเศษๆ เท่านั้น หลังจากนั้นแล้วเจ้าหน้าที่ควบคุมอนุญาตให้ออกไปทำมาหากินเป็นอิสระ ทั้งไม่จำกัดอาณาเขตที่พวกเขาจะเดินทางไปทำกินด้วยว่าจะไปอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดใด บางคนจึงออกไปหางานไกลถึงจังหวัดตรัง บางคนไปไกลถึงจังหวัดสงขลา

ภาพ 4.1 ภาพโรงเรียนบ้านควนภูในปัจจุบัน ซึ่งอดีตเคยเป็นสถานที่กักกันชาวเวียดนามอพยพ

ภาพ 4.2 บรรยากาศภายในของอดีตสถานกักกันชาวเวียดนามอพยพในปัจจุบัน

แม้ในคราวแรกที่ถูกควบคุมตัวมา ชาวเวียดนามอพยพจะถูกควบคุมมาเฉพาะแต่ชายฉกรรจ์ล้วนๆ ก็จริง แต่เมื่อเจ้าหน้าที่อนุญาตให้ออกทำมาหากินได้เป็นอิสระ ไม่นานบุตรและภรรยาก็เดินทางติดตามมาจาก จ.หนองคาย ในระยะแรกชาวเวียดนามอพยพซึ่งโดยมากเป็นญวนใหม่ยังพูดภาษาไทยไม่ได้ การหางานรับจ้างไปตามที่ต่างๆ จึงค่อนข้างยากลำบาก แต่ด้วยชาวเวียดนามอพยพถูกอบรมมาว่าการทำงานคือสิ่งที่มีเกียรติ²⁶ พวกเขาจึงไม่เลือกงานที่ทำ บางครอบครัวรับจ้างทาสี ย้อมผ้า บางครอบครัวรับจ้างเป็นกรรมกร เลื่อยไม้ กระจัดกระจายกันไปรอบพื้นที่เทศบาลเมืองพัทลุง แต่เนื่องจากขาดความคุ้นชินกับสภาพพื้นที่ ทำให้พวกเขาต้องเช่าบ้านอยู่รวมกันจนกลายเป็นชุมชนชาวเวียดนามอพยพขนาดเล็กๆ บริเวณหน้าวัดคูหาสวรรค์ ซึ่งเป็นพระอารามหลวงของจังหวัดพัทลุง และต่อมากลายเป็นวัดที่มีชาวจังหวัดพัทลุงจำนวนหนึ่งเรียกกันว่าวัดญวน เนื่องจากเป็นพื้นที่แรกๆ ที่ให้ความอุปการะต่อชาวเวียดนามอพยพอย่างไม่รังเกียจเคียดฉุนท์ โดยมีการจ้างงานในวัดให้ทำ เพราะเห็นว่าชุมชนชาวเวียดนามอพยพตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ใกล้กับวัด และเมื่อรับชาวเวียดนามอพยพเข้ามาทำงานแล้ว ปรากฏว่าคนกลุ่มนี้มีความขยันขันแข็ง ไม่เกียจงาน แม้จะตัวเล็กผอม หากก็สู้งานหนักทั้งยามแดดยามฝน เจ้าอาวาสจึงได้ให้คำแนะนำไปกับชาวบ้านว่า แรงงานกลุ่มนี้เป็นแรงงานที่มีคุณภาพ ราคาถูก และอยู่ในสถานะที่ต้องการความช่วยเหลือ ทำให้

²⁶ คำให้สัมภาษณ์ของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามหลายคนกล่าวตรงกันเช่นนี้

เริ่มมีชาวบ้านให้ความเมตตาและมอบงานให้แก่ชาวเวียดนามอพยพได้รับผิดชอบมากขึ้นเป็นลำดับ²⁷

นอกจากนี้แล้วสาเหตุสำคัญที่ทำให้วัดกุหาสวรรค์ได้ชื่ออีกชื่อว่าวัดญวน เนื่องจากชาวเวียดนามอพยพในจังหวัดพัทลุงเกือบทั้งหมดที่ได้เสียชีวิตลงไป ได้เลือกเอาสุสานของวัดแห่งนี้เป็นที่ฝังศพเหมือนสุสานของชาวเวียดนามอพยพ จนปรากฏว่ามีสลูปลูกที่ใช้บรรจุอัฐิของชาวเวียดนามอพยพกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป ซึ่งมีเหตุผลที่ทำให้สลูปลูกบางสลูปลูกไม่ได้อยู่ร่วมกับสลูปลูกของชาวเวียดนามอพยพอื่นๆ อันจะได้อธิบายต่อไป

เมื่อทำงานไปได้ระยะหนึ่งจนเริ่มมีทักษะในการใช้ภาษาไทยได้มากขึ้น ชาวเวียดนามอพยพก็เริ่มใช้ทุนที่เก็บหอมรอมริบจากการทำงานหนักประกอบกิจการที่ตัวเองมีความถนัดเฉพาะด้าน ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลากหลายอาชีพ อันล้วนแล้วแต่เป็นสาขาอาชีพขาดแคลนในท้องที่ เช่น ช่างรับซ่อมจักรยานยนต์ ช่างตัดผม แพทย์เถื่อน ตลอดจนไปถึงร้านซักรีด และร้านค้าขายทั่วไป โดยมีเอกลักษณ์ของความเป็นร้านคนเวียดนามอพยพก็คือ อุปกรณ์ต่างๆ ภายในร้าน จะถูกประดิษฐ์ขึ้นเองตามความสามารถแทบทั้งหมด

การที่ประกอบอาชีพในสาขาที่ขาดแคลน นอกจากจะทำให้สามารถสร้างเนื้อสร้างตัวขึ้นด้วยเวลาอันรวดเร็วแล้ว ยังทำให้คนเวียดนามอพยพจำนวนหนึ่งเป็นที่รู้จักของคนโดยทั่วไป จนมีตัวตนขึ้นในสังคมแม้จะมีประชากรเพียงจำนวนน้อย และอยู่ในความทรงจำของคนร่วมสมัย ดังตัวอย่าง

“หน้าวิกแกรนด์หรือโรงหนังแกรนด์(สถานที่ตั้งโรงภาพยนตร์โคลิเซียมในปัจจุบัน)แต่ก่อนมีร้านซ่อมมอเตอร์ไซด์ของคนญวนชื่อร้านบินห์มิน ส่วนร้านซักแห้งและซักผ้าชื่อนามคินห์ ซักแห้งอยู่เยื้องกับร้านบินห์มินห์ไปทางด้านทิศตะวันตกของโรงภาพยนตร์แกรนด์คนพัทลุงกับคนญวนอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลาช้านานชุ่มประดู่วัดกุหาสวรรค์เดิมด้านตะวันออกหรือประตูใหญ่นั้นก็สร้างโดยชาวเวียดนามในจังหวัดพัทลุงผมเสียดายที่ปัจจุบันได้รื้อออกไปแล้วในตอนเด็กๆเห็นชาวญวนหรือชาวเวียดนามมีการประชุมและมีรูปโฮจิมินห์ทำให้คนพูดกันไปต่างๆนานาอันแท้ที่จริงแล้วคนญวนที่อพยพมาอยู่ในเมืองไทยในสมัยก่อนเพราะการปกครองนั่นเองคนที่คนต่างบ้านได้ไปอาศัยเมืองอื่น แล้วเป็นเรื่องปกติที่เขาจะมีการพบปะสังสรรค์และมีรูปคนที่เขานับถือในปัจจุบันเวียดนามได้เปิดประเทศมากขึ้นคนญวนที่มาอาศัยอยู่ในเมืองไทยออกลูกออกหลานกันเต็มบ้านเต็มเมือง”²⁸

²⁷ คำให้สัมภาษณ์ของพระลูกวัดกุหาสวรรค์

²⁸ ข้อความจากบล็อกส่วนตัวของผู้ใช้ไม่เปิดเผยนามทางอินเทอร์เน็ต

ข้อความดังกล่าวสะท้อนถึงทัศนคติซึ่งผู้ศึกษาพบว่าเป็นทัศนคติโดยส่วนใหญ่ของชาวไทย ท้องถิ่นจังหวัดพัทลุงที่มีต่อชาวเวียดนามอพยพ และเป็นทัศนคติที่เกิดมาจากความไม่รู้ที่มาที่ไป ของชาวเวียดนามอพยพอย่างชัดเจนในแบบคล้ายๆ กัน คือส่วนมากจะคิดและเข้าใจเอาว่าคน เวียดนามอพยพกลุ่มนี้เดินทางลี้ภัยมาเอง โดยทางเรือ ไปขึ้นฝั่งที่หาดลำปำซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ ทะเลสาบสงขลาที่อยู่ห่างจากเขตพื้นที่อำเภอเมืองเพียง 9 กิโลเมตร ซึ่งก็ไม่น่าแปลกใจเพราะแม้แต่ หลานของชาวเวียดนามอพยพแท้ๆ ก็ทราบแต่ว่าบรรพบุรุษของตนเดินทางมาจากหนองคาย แต่ไม่ ทราบว่ามาได้อย่างไรด้วยเหตุผลใด ในจำนวนชาวบ้านทั้งหมดที่ผู้ศึกษามีโอกาสได้สัมภาษณ์ จะมี เพียงเจ้าหน้าที่ราชการฝ่ายทะเบียนราษฎรของเทศบาลเพียงคนเดียวเท่านั้น ที่สามารถบอกถึงที่มา ของชาวเวียดนามอพยพในจังหวัดพัทลุง ได้อย่างถูกต้อง แม้แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งเดิมเคยมี สำนักงานกิจการผู้อพยพตั้งอยู่ที่สถานีตำรวจ เพื่อคอยติดตามพฤติกรรมของชาวเวียดนามอพยพ ทุกรายในพื้นที่จังหวัดพัทลุง แต่เมื่อหน่วยงานนี้ได้ถูกยุบลงไปในปี 2535 ปรากฏว่าไม่สามารถ ติดตามเรื่องของชาวเวียดนามอพยพจากสถานีตำรวจได้เลย ยกเว้นประวัติการจับกุมในคดียาเสพติด

เมื่อชาวเวียดนามอพยพจำนวนหนึ่งเริ่มสามารถที่จะลงหลักปักฐานได้ พวกเขามีความ พยายามที่จะรักษาอัตลักษณ์และอุดมการณ์ชาตินิยมเวียดนามเอาไว้ ด้วยการพยายามประชุมพบปะ กันสม่ำเสมอ และการเปิดโรงเรียนสอนภาษาเวียดนามขึ้นที่บ้านหลังหนึ่งใกล้กับตลาดเพียรยินดี ซึ่งตั้งอยู่ใจกลางเทศบาลเมืองพัทลุงในปัจจุบัน โดยมุ่งเน้นที่จะให้บุตรหลานของชาวเวียดนาม อพยพสามารถใช้ภาษาเวียดนามได้เช่นเดียวกับรุ่นบิดามารดา และยังคงดำรงรักษาวัฒนธรรมการ แต่งงานแบบคลุมถุงชนผ่านแม่สื่อ เพื่อให้เด็กที่เกิดมามีสายเลือดเวียดนาม 100 เปอร์เซ็นต์เต็ม โดย มักจะเลือกให้บุตรชายหรือบุตรสาวได้แต่งงานกับชาวเวียดนามอพยพที่อยู่ในเขตจังหวัดหนองคาย หรืออุดรธานี เพื่อจะได้ถ่ายทอดความเป็นเวียดนามที่เข้มข้นด้านความเชื่อ ประเพณี และอุดมการณ์ ต่างๆ ให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้นพร้อมที่จะสืบสานปณิธานในการกอบกู้ชาติ จากการตกเป็นอาณานิคม ของจักรวรรดินิยมอเมริกา

อย่างไรก็ตาม ด้วยเรื่องอุดมการณ์ความรักชาตินี้เองที่เป็นมูลเหตุให้เกิดความขัดแย้งกัน ลึกๆ ระหว่างชาวเวียดนามอพยพด้วยกันเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ชาวเวียดนามอพยพรุ่นบุตรที่ มีความรู้สึกต่อต้านอุดมการณ์ดังกล่าว เนื่องจากได้มีชาวเวียดนามอพยพกลุ่มหนึ่งตั้งตัวเป็นแกนนำ ในหมู่ชาวเวียดนามอพยพด้วยกัน โดยประกาศเป็นนโยบายขึ้นมาว่าชาวเวียดนามอพยพทุก ครอบครัวจะต้องมีส่วนร่วมในการช่วยชาติเวียดนาม ด้วยวิธีการเก็บเรียไรเงินคนละ 500 บาททุก เดือน อ่างเพื่อส่งไปช่วยกองกำลังกู้ชาติ ทำให้ชาวเวียดนาม โดยเฉพาะรุ่นบุตรหลายคนเกิดความไม่ พอใจ เพราะจากรายได้ที่ต้องหาเลี้ยงชีพหาเลี้ยงครอบครัวก็เป็นภาระหนักอยู่แล้ว จึงทำให้ความ เหนียวแน่นในหมู่คนเวียดนามอพยพที่เคยมีมาเริ่มแตกเป็นเหล่า

“พ่อของผมใส่น้ำแข็งขายได้วันละ 40 บาท ต้องไปยืมเบียดดอก(กู้เงิน)ให้ได้ 500 บาท เพื่อจะเอามาให้พวกเขา ไม่รู้เขาส่งเงินไปไหน รู้แต่ว่าพวกเรียไ้เงินตอนหลังก็รวยกันทั้งนั้น” ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามผู้หนึ่ง(สงวนนาม)กล่าว

ผลจากการเก็บเรียไ้เงินของกลุ่มชาวเวียดนามอพยพกลุ่มหนึ่ง ที่ถูกคนเวียดนามอพยพอีกกลุ่มเปรียบว่าเหมือนพวกอั้งยี่ นอกจากจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชาวเวียดนามอพยพด้วยกัน โดยเฉพาะที่เป็นรอยต่อระหว่างรุ่นบิดากับรุ่นบุตรหลายครอบครัวขาดสะบั้นไปแล้ว ยังทำให้ชาวเวียดนามอพยพรุ่นบุตรหันมาให้ความสำคัญกับการสมาคมกับชาวไทยในท้องถิ่นมากขึ้น หลายคนเลือกใช้ชีวิตสมรสกับชาวไทยท้องถิ่น เพื่อต้องการให้บุตรของตนพ้นจากสถานภาพเวียดนามอพยพ บางคนเมื่อมีบุตรก็ได้รับความเมตตาจากเพื่อนชาวไทยพาไปจดทะเบียนรับรองบุตรให้เป็นคนไทย เพราะการคลอดบุตรในสมัยนั้นไม่ได้คลอดที่โรงพยาบาล และกว่าจะได้ไปแจ้งออกใบสูติบัตรก็กินเวลาหลายวันเป็นเรื่องปรกติ คนไทยบางคนมีความเมตตาจดทะเบียนให้ชาวเวียดนามอพยพเป็นบุตรบุญธรรม หวังจะให้ได้สิทธิเช่นคนไทย แต่เท่าที่ผู้ศึกษาสอบถามจากเจ้าหน้าที่ทะเบียนราษฎร การกระทำดังกล่าวเป็นความเข้าใจผิด เพราะสถานะความเป็นบุตรบุญธรรมจะได้สิทธิรับเพียงมรดก แต่ไม่มีสิทธิจะเปลี่ยนเป็นคนไทยเหมือนการแจ้งเกิดดังได้กล่าวถึงไปแล้ว

ความเข้มงวดของเจ้าหน้าที่รัฐท้องถิ่นต่อคนเวียดนามมาเข้มข้นขึ้นก็ในช่วงปี 2515 ในยุคหลังการปฏิวัติตัวเองของจอมพลถนอม กิตติขจร ในเวลานั้นชาวเวียดนามอพยพรุ่นบุตรที่เคยได้สัญชาติอุกฤษิณสัญชาติทั้งหมด ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 (ปว.337) ซึ่งจอมพลถนอมให้เหตุผลว่า “บุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองหรือบิดามารดาเป็นคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรไทย โดยได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่เพียงชั่วคราว หรือเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย บุคคลเหล่านี้แม้จะมีสัญชาติไทย แต่ก็มีได้มีความจงรักภักดีต่อประเทศไทย เพื่อป้องกันและรักษาความมั่นคงแห่งชาติ สมควรมิให้บุคคลดังกล่าวมีหรือได้สัญชาติไทยอีกต่อไป”²⁹ โดยสาเหตุที่แท้จริงที่ออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับนี้เป็นผลมาจากความหวาดกลัวภัยคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคอินโดจีน พร้อมทั้งมีการประกาศให้ชาวเวียดนามอพยพทุกคนกลับเข้าไปอยู่ในเขตจังหวัดควบคุม ต้องรายงานตัวอย่างเข้มงวดต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจทุกเดือน มีการจำกัดอาชีพ และชาวเวียดนามอพยพผู้ใดที่ประกอบอาชีพ ก็จะต้องเสียค่าทำงานปีละ 1200 บาท แต่เจ้าหน้าที่อนุโลมให้ผ่อนชำระเป็น 2 งวดได้

ในช่วงแรก ชาวเวียดนามอพยพ โดยเฉพาะรุ่นบุตรยังไม่คุ้นชินกับความเข้มงวดดังกล่าว บางคนไปรายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายควบคุมผู้นอพยพล่าช้า พอไปถึงก็ถูกจับขังคุก ทำให้

29

ประกาศราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม 89 ตอนที่ 190 วันที่ 13 ธันวาคม 2515

เซ็ดหลาบ³⁰ มีหลายคนออกนอกเขตจังหวัดควบคุม โดยไม่ได้รับอนุญาต บุคคลเหล่านี้เมื่อถูกจับได้ จะได้รับโทษที่หนักกว่า คือจะถูกส่งไปอยู่ที่สถานกักกันลาดบัวขาว จ.นครราชสีมา แต่ในอีกด้านหนึ่งก็ทำให้ชาวเวียดนามจากต่างถิ่นมีโอกาสได้รู้จักกัน และได้มีโอกาสแนะนำญาติมิตรเพื่อพิจารณาเป็นคู่ครองจนกระทั่งได้คู่แต่งงานกัน เรียกกันว่าได้แต่งงานเพราะติดคุก³¹

ความเข้มงวดต่อชาวเวียดนามอพยพค่อยคลี่คลายลงอีกครั้งก็ภายหลังยุครัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งมีนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า และต่อมาหลังมีพระราชบัญญัติสัญชาติ(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 โดยในมาตรา 3 ได้ให้ยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 ชาวเวียดนามอพยพรุ่นบุตรที่เข้าหลักเกณฑ์จึงเริ่มขอคืนสัญชาติ โดยรัฐบาลเริ่มทยอยให้สัญชาติแก่ชาวเวียดนามอพยพรุ่นหลานก่อน ส่วนชาวเวียดนามอพยพรุ่นบิดา-มารดา ก็มีการออกใบทะเบียนต่างด้าวให้โดยไม่ต้องเสียค่าบริการใดๆ

หลังปี พ.ศ.2535 เป็นต้นมา ชาวเวียดนามอพยพในจังหวัดพัทลุงได้รับสัญชาติเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปีฉลองการครองราชย์ครบ 50 ปี (พ.ศ.2537) ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อได้รับสัญชาติไทยหรือใบทะเบียนต่างด้าวแล้ว ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามเหล่านี้มักเลือกที่จะย้ายถิ่นฐานไปยังเขตพื้นที่เศรษฐกิจที่ดีกว่า เช่น กรุงเทพมหานคร หรือสุราษฎร์ธานีซึ่งเป็นเขตจังหวัดควบคุมอีกจังหวัดหนึ่งในภาคใต้ที่อนุญาตให้ชาวเวียดนามอพยพสามารถอยู่อาศัยได้ ส่วนชาวเวียดนามอพยพรุ่นหลานที่มีโอกาสได้รับราชการ หรือประกอบอาชีพที่มีความถนัดเฉพาะทางเช่นวิศวกร หรือทันตแพทย์ ก็มักจะเลือกเขตพื้นที่ปฏิบัติงานอยู่ใน จ.หนองคายเป็นส่วนใหญ่

ปัจจุบันมีชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่ยังอยู่อาศัยในเขตพื้นที่จังหวัดพัทลุงประมาณ 100 คน และมีชาวเวียดนามอพยพที่ยังไม่ได้สัญชาติไทยอยู่อีก 21 คน³²

4.2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างชาวเวียดนามอพยพกับชาวไทยท้องถิ่นในจังหวัดพัทลุง

ในการสัมภาษณ์นายวิเชียร เวชรังสี วัย 62 ปีชาวบ้านในพื้นที่ตำบลลำปำ อ.เมืองพัทลุง กล่าวว่า ครอบครัวของชาวเวียดนามอพยพมีความสนิทสนมกับครอบครัวของตนมาก และไม่มีใครรังเกียจที่คนเวียดนามอพยพเป็นคนต่างด้าว เพราะเห็นว่าไม่เคยประพฤติตัวมีปัญหากับใครและมีความขยันขันแข็ง ส่วนในบรรดาคนเวียดนามอพยพเองก็มิได้มีความรู้สึกตะขิดตะขวงใจกับไมตรีจิตของชาวบ้าน ทุกคนเข้าใจว่าพฤติกรรมร้ายของคนไม่ได้อยู่ที่สัญชาติ แต่อยู่ที่ตัวบุคคล

³⁰ นายชิงง ตะวันสกุล ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่ผู้ศึกษาไปสัมภาษณ์ยืนยันว่าเขาเคยถูกขังด้วยข้อหาดังกล่าว

³¹ เช่นคู่ของนางศักดิ์ประเสริฐ ก้องวัฒนานนท์ กับนางจรรยาพร ก้องวัฒนานนท์

³² ข้อมูลปี 2553 จากฝ่ายทะเบียนราษฎร เทศบาลเมืองพัทลุง จ.พัทลุง

“คนไทยร้ายๆ ก็ยังมี ที่เป็นโจรก็มาก คนฉวนถ้าจะเป็นโจรสักคนก็ไม่ต่างอะไรกัน แต่ส่วนใหญ่เขาเป็นคนดี ขยัน เราก็คอยจะช่วยเหลือเขา” นายอนันต์ เทพชุม หมอยาแผนโบราณวัย 65 ปี ชาว อ.ควนขนุน จ.พัทลุง กล่าว

อย่างไรก็ตาม ไม่สามารถกล่าวโดยสรุปลงไปได้ว่าชาวพัทลุงโดยส่วนใหญ่มีลักษณะที่เป็นมิตรหรือมีอคติกับชาวเวียดนามอพยพ และไม่เท่านั้น ความมีอคติต่อกันเองระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิมที่ถูกเรียกว่า “แขก” ซึ่งมีอยู่ประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ของประชากรในพื้นที่ ก็ดำรงอยู่มายาวนาน ภายใต้วาทกรรมเรื่องความสปรก และไร้การศึกษา

“คุณปู่เป็นหมอยา ไปเปิดบ้านเป็นคลินิกอยู่ที่ อ.แม่ขริ ซึ่งมีคนมุสลิมอยู่กันมาก ก็จะได้รับรู้อยู่เสมอๆ เรื่องที่คนไทยพุทธกับแขกไม่ถูกกัน แต่ด้วยความที่ปู่เป็นหมอ แม้จะเป็นชาวเวียดนามอพยพ ทั้งชาวบ้านที่เป็นพุทธและที่เป็นมุสลิมก็ให้ความนับถือ เพราะต้องมาฝากชีวิตไว้กับปู่ทั้งนั้น”³³

หากมีข้อที่พอจะสรุปได้ในความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยท้องถิ่นจังหวัดพัทลุงกับชาวเวียดนามอพยพก็คือ ชาวบ้านไม่ชอบให้ชาวเวียดนามอพยพพูดภาษาเวียดนามในทุกกรณี ทั้งกับคนในครอบครัว หรือพูดกับเพื่อนชาวเวียดนามอพยพคนอื่นๆ ไม่เช่นนั้นแล้วก็จะไม่ยอมอดหนุนในกิจการของชาวเวียดนามอพยพคนนั้นๆ ทำให้ชาวเวียดนามอพยพถูกสภาพสังคมกดดันให้ต้องหันพูดภาษาไทยให้ได้โดยเร็วที่สุด เพื่อผลประโยชน์ในการประกอบอาชีพ³⁴ แต่ผลที่ได้หลังจากสามารถพูดภาษาไทยท้องถิ่นได้แล้วก็มีความขุ่นเคืองมาก เพราะทำให้ชาวเวียดนามอพยพยังได้รับความเมตตาจากชาวไทยท้องถิ่นในด้านต่างๆ อีกหลายประการ ทั้งการรับเอาบุตรของชาวเวียดนามอพยพมาเป็นบุตรบุญธรรม การคุ้มครองช่วยเหลือไม่ให้เจ้าหน้าที่รัฐกระทำการขูดรีดเอาไรด์เอาเปรียบ กระทั่งถึงการแต่งงานกับชาวเวียดนามอพยพ ด้วยประทับใจในความขยันขันแข็งไม่เกียจงานหนัก

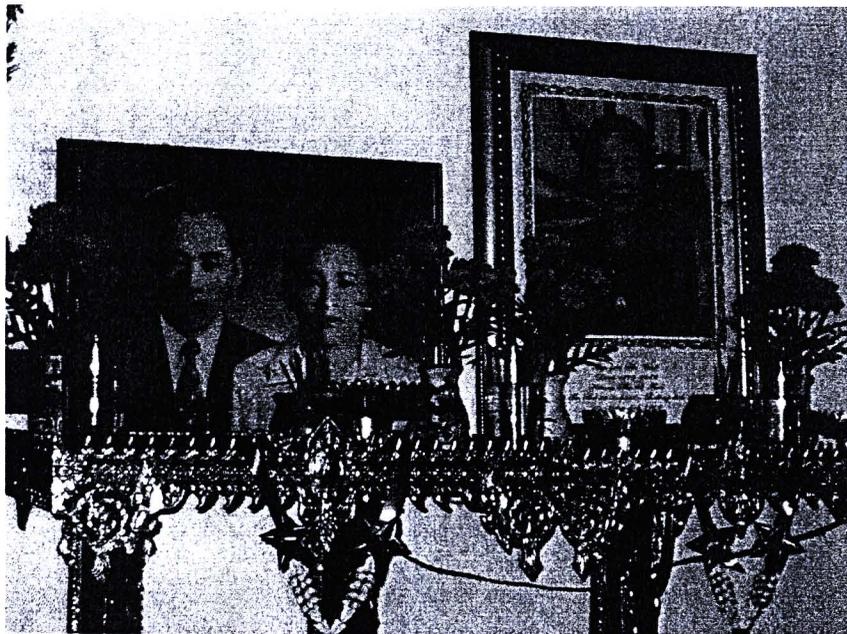
ความเข้มแข็งของวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งเป็นวัฒนธรรมหลัก ทำให้ชาวเวียดนามอพยพจำเป็นต้องปรับตัวตามเพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกแปลกแยกจากชุมชนมากกว่าที่เป็นอยู่ แม้ว่าด้านหนึ่งที่บ้านของชาวเวียดนามอพยพจะมีหิ้งบูชาบรรพบุรุษ ด้านหนึ่งจะมีโรงเรียนที่สอนภาษาเวียดนามบังคับให้ต้องไปเรียน แต่อีกด้านก็กลับซึมซับเอาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและความเชื่อต่างๆ ของชาวไทยท้องถิ่นเข้ามาทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ดังจะยกตัวอย่างต่อไปนี้เช่น

33 สัมภาษณ์ธนาวัฒน์เทพพล

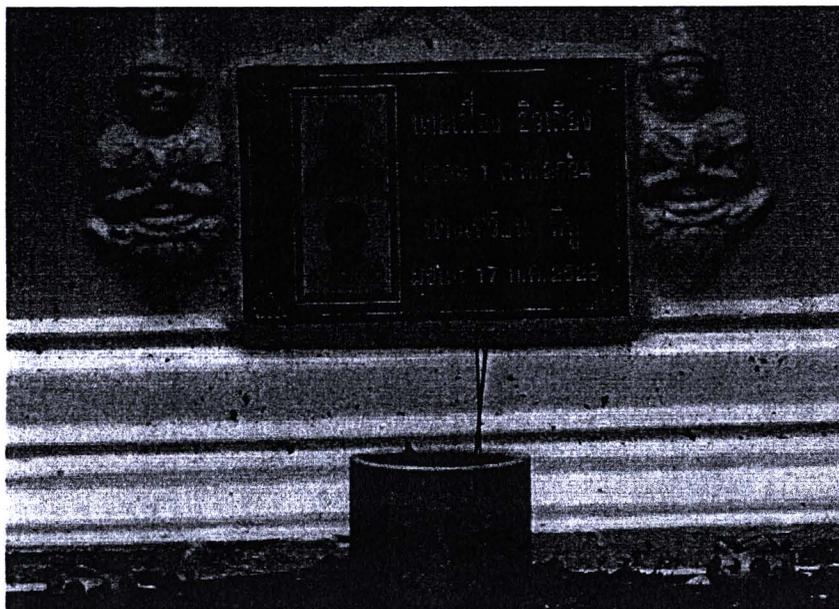
34 สัมภาษณ์นายเสริม ดินห์ดี

- การบูชาบรรพบุรุษ

ภายในบ้านของชาวเวียดนามอพยพทุกคนรอบครัวจะมีหิ้งบูชาบรรพบุรุษ เพื่อแสดงถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และภายในวัดที่บริเวณสถูปก็จะพบแท่นบูชาบรรพบุรุษด้วย ในวันครบรอบวันตาย วันเทศกาลประเพณีต่างๆ ญาติของผู้ตายจะไปชุมนุมกัน โดยลูกชายคนโตของผู้ตายจะเป็นผู้นำในการเซ่นไหว้อาหารและธูป จากนั้นคนในครอบครัวทั้งหมดจะไปที่สุสานของผู้ตาย พิธีจบลงด้วยสมาชิกในครอบครัวคุกเข่าลงหน้าแท่นบูชา ความล้มเหลวในการบูชาบรรพบุรุษของลูกหลานจะถูกมองว่าเป็นการกระทำที่แสดงถึงความอกตัญญูต่อบิดามารดา เพราะทำให้บรรพบุรุษต้องเร่ร่อนอยู่ในนรก แต่การรับเอาวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้าไปทำให้ระเบียบวิธีปฏิบัติของชาวเวียดนามอพยพในจังหวัดพัทลุงบางอย่างถูกปรับเปลี่ยน นั่นก็คือทุกครอบครัวยังคงมีหิ้งบูชาบรรพบุรุษประจำบ้าน แต่จะจุดธูปบูชาเฉพาะในวันพระ ส่วนการเคารพศพในวันครบรอบการตายเดี๋ยวนี้ไม่มีอีกแล้ว เนื่องจากเปลี่ยนมาเคารพศพในวันสารทเดือนสิบ ซึ่งเป็นวันทำบุญให้กับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับตามความเชื่อของชาวไทยท้องถิ่นที่ว่าเป็นวันซึ่งยมโลกเปิดประตูให้ดวงวิญญาณมารับส่วนบุญส่วนกุศลที่ลูกหลานอุทิศให้ และในบรรดาสถูปของชาวเวียดนามอพยพนั้น จะเห็นว่าผู้ที่เสียชีวิตในระยะแรกจะได้รับการจารึกชื่อไว้เป็นอักษรภาษาเวียดนาม ผู้ที่เสียชีวิตในลำดับถัดมา(2510-2530 ตามที่สำรวจ) จะจารึกชื่อด้วยภาษาไทยและมีภาษาเวียดนามกำกับอีกบรรทัด แต่สำหรับชาวเวียดนามอพยพที่เสียชีวิตในระยะหลัง นอกจากจะมีแต่ชื่อที่จารึกด้วยภาษาไทยแล้ว นามสกุลก็ยังเปลี่ยนเป็นนามสกุลแบบไทยตามอย่างคนจีนอีกด้วย

ภาพ 4.3 ตัวอย่างหิ้งบูชาบรรพบุรุษ

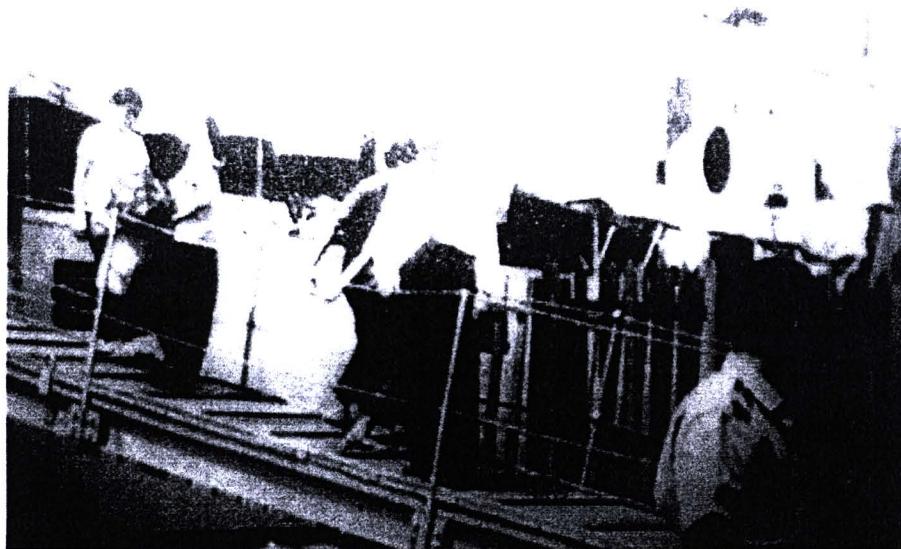

ภาพ 4.4 สลุปรรจอัฐิชาวเวียดนามอพยพในวัดกุหาสวรรค์

- การศึกษา

เมื่อเข้าไปอยู่ในพื้นที่จังหวัดพัทลุงในระยะแรก ชาวเวียดนามอพยพแทบจะไม่ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาเลย เพราะทั้งภรรยาและบุตรทุกคนมีหน้าที่ต้องช่วยแบ่งเบาภาระด้วยการประกอบอาชีพ หรือเป็นลูกมือของบิดา ต่อมาเมื่อสถานะทางเศรษฐกิจของชาวเวียดนามอพยพจำนวนหนึ่งเริ่มดีขึ้น จึงมีการสนับสนุนให้บุตรหลานของชาวเวียดนามอพยพได้เรียนรู้ภาษาเวียดนาม เพื่อสืบทอดความคิด เจตนาธรรม และความรู้สึกร่วมในการเป็นชาวเวียดนามที่ต้องกลับไปกอบกู้ประเทศชาติ อย่างไรก็ตาม ในบรรดาชาวเวียดนามอพยพที่ถูกควบคุมตัวมานั้น ประกอบไปด้วยคนหลากหลายอาชีพ หลายระดับการศึกษา จึงให้ความสำคัญต่อการศึกษาไม่เหมือนกัน พบว่าในชาวเวียดนามอพยพรุ่นบุตรนั้น ผู้หญิงโดยส่วนใหญ่จะไม่ได้รับการสนับสนุนให้เข้าเรียนในสถานศึกษา ให้อยู่ช่วยงานบิดามารดา และเมื่อแต่งงานก็ต้องออกเรือนไป ส่วนผู้ชายมักจะได้รับ การสนับสนุนให้ศึกษาเล่าเรียนในระบบจนจบระดับชั้นมัธยมต้น การได้มีเพื่อนเป็นคนไทยทำให้ปมเรื่องชาติพันธุ์ถูกเจือจางลงไป ทั้งยังได้รับการยอมรับจากเพื่อนๆ เนื่องจากบุตรหลานของชาวเวียดนามส่วนใหญ่มีสมองดี เรียนเก่งกว่าเด็กในท้องถิ่น แต่ต่อมาบุตรหลานของชาวเวียดนามอพยพหลายคนต้องประสบปัญหาคล้ายกัน คือต้องหยุดเรียนกลางคัน เนื่องจากรัฐบาลไทยมีนโยบายส่งชาวเวียดนามอพยพกลับประเทศ ทำให้ชาวเวียดนามอพยพไม่เห็นประโยชน์ที่จะศึกษาต่อในโรงเรียนไทย เพราะคิดว่าอย่างไรเสียก็ต้องกลับไปใช้ชีวิตที่ประเทศเวียดนาม และยังได้

รวบรวมเงินกันขึ้นมาเพื่อสร้างซุ้มประตูวัดกุหาสวรรค์เป็นอนุสรณ์ของการได้มาใช้ชีวิตอยู่ในจังหวัดพัทลุง โดยประตูนี้สร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ.2504 ก่อนการเดินทางเที่ยวแรกของชาวเวียดนามอพยพจากจังหวัดพัทลุง ซึ่งได้เดินทางกลับเวียดนามไปราว 15 คน แต่ปรากฏว่าหลังจากนั้นมีแต่ชาวเวียดนามอพยพในพื้นที่อื่นๆ ที่ได้เดินทางกลับ ส่วนชาวเวียดนามอพยพในพื้นที่จังหวัดพัทลุงนั้นไม่มีโอกาสเที่ยวที่ 2 ในการเดินทางกลับไปเวียดนาม จนกระทั่งรัฐบาลเวียดนามมีนโยบายที่จะไม่รับชาวเวียดนามอพยพกลับประเทศอีกต่อไป ทำให้ชาวเวียดนามอพยพจำนวนหนึ่งโดยเฉพาะในครอบครัวที่ได้ส่งบุตรหลานกลับเวียดนามไปจำนวนหนึ่งแล้วต้องเสียโอกาสทางการศึกษาไปอย่างถาวร³⁵

ภาพ 4.5 ภาพเรือโดยสารที่สภากาชาดเวียดนามนำชาวเวียดนามกลับมาตุภูมิ ณ ท่าเรือคลองเตย

มีเกร็ดตัวอย่างที่น่าสนใจเกี่ยวกับผู้ที่พยายามจะศึกษาต่อในระดับชั้นสูงๆ โดยเฉพาะในระดับปริญญาตรี ซึ่งทุกคนที่ต้องการจะศึกษาในระดับนี้จะต้องฝ่าฟันอุปสรรคในเรื่องสัญชาติไปให้ได้ และแต่ละคนก็มีวิธีการแก้ปัญหาในลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไป เท่าที่ผู้ศึกษาพอจะเก็บรวบรวมข้อมูลมาได้มีตัวอย่างดังต่อไปนี้

³⁵ สัมภาษณ์วิชิตพล พานแก้ววงศ์

1. กรณีหญิง วัน เทียว

นางสาวนันทยา จันทนุปถัมภ์ ซึ่งเป็นอาจารย์โรงเรียนพัทลุงเล่าว่า เธอมีลูกศิษย์ เป็นชาวเวียดนามอพยพหลายคน หนึ่งในจำนวนนั้นที่เธอสนิทสนมเป็นอย่างดีคือ นายหญิง วัน เทียว โดยบิดามารดาของหญิง วัน เทียวอาศัยอยู่ข้างโรงพยาบาลแกรนด์ มีอาชีพซักกรีดเสื้อผ้า หญิง วัน เทียวเป็นเด็กที่ตั้งใจเรียน และมักจะเข้ามาขอคำปรึกษาจากอาจารย์ในเรื่องการเข้าศึกษา ต่อในระดับชั้นปริญญาตรี เนื่องจากการมีสถานะเป็นชาวเวียดนามอพยพทำให้ไม่สามารถศึกษาเล่าเรียนในมหาวิทยาลัยของรัฐได้ และแม้เมื่อเรียนจบออกมาแล้วก็ยังไม่สามารถรับราชการได้อีกด้วย แต่เธอได้ให้คำแนะนำกับลูกศิษย์คนนี้ไปว่ามีนักเรียนเวียดนามอพยพบางคน ไปเรียนพยาบาลที่ มหาวิทยาลัยหัวเฉียว จบออกมาก็สามารถทำงานที่โรงพยาบาลเอกชนได้

หลังจากจบชั้นมัธยมศึกษา หญิง วัน เทียว ไปเรียนกรุงเทพฯหลายปี ตอนหลัง กลับมาพัทลุง เขาก็สารภาพให้อาจารย์ทราบว่าเขามีชื่อใหม่แล้ว และได้เป็นคนไทยแล้ว โดยสวมชื่อ คนไทยที่ตายแถวสระบุรีหรือเปลา่ โดยเขาตัดสินใจบนเจ้าหน้าที่ ทำให้มีบัตรประชาชน³⁶ และสามารถ จะสอบเข้าทำงานราชการได้

2. กรณีนายแดง(นามสมมติ) ทุเรทพล

นายแดงจบชั้นมัธยมศึกษาจากโรงเรียนพัทลุง และได้เข้าศึกษาต่อระดับ อนุปริญญาที่วิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ในระหว่างที่ศึกษาก็เล่นกีฬาในฐานะตัวแทนของ วิทยาลัยแทบทุกชนิด โดยเฉพาะกีฬาโยนนาสติก ทำให้มีความสนิทสนมคุ้นเคยกับอาจารย์ผู้ฝึกสอน เป็นอย่างดี เขาช่วยเหลืองานของอาจารย์ทุกอย่างเท่าที่ทำได้ด้วยความเต็มใจ ต่อมานายแดงสามารถ เข้าศึกษาต่อได้ในระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ภายใต้อาจารย์ที่วิทยาลัยพลศึกษานครราชสีมา แต่เมื่อสำเร็จ การศึกษาระดับปริญญาตรีแล้วกลับมายึดอาชีพขายขนมอยู่ที่บ้าน เพราะรู้ว่าไม่มีสิทธิ์ที่จะสอบ เข้ารับราชการ

3. กรณีมารดาของนายรพีพัฒน์ ปุรินทรภิบาล

นายรพีพัฒน์ซึ่งเป็นลูกครึ่งที่มีมารดาเป็นชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม(ได้สัญชาติใน ภายหลัง) ให้ข้อมูลกับผู้ศึกษาว่า มารดาของเขาเป็นผู้ที่เรียนหนังสือเฉลียวฉลาด และมีความขยัน ขันแข็งมาก ครบอาจารย์ต่างรักใคร่ และให้ความช่วยเหลือด้วยดีโดยไม่สนใจว่าเป็นชาวเวียดนาม อพยพจนกระทั่งสามารถศึกษาสูงสุดถึงชั้นจบปริญญาตรี และสามารถสอบเข้ารับราชการได้ แต่ เนื่องจากการสอบเข้ารับราชการมีการแข่งขันกันสูง ทำให้มีคนส่งเรื่องไปถึงหน่วยงานว่ามารดา

³⁶ สัมภาษณ์นางสาวนันทยา จันทนุปถัมภ์ อาจารย์โรงเรียนพัทลุง

ของเขาขาดคุณสมบัติ คือไม่ได้เป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยกำเนิด จนท้ายที่สุดเธอก็จำเป็นต้องลาออกจากราชการก่อนที่จะมีการสอบสวนเชิงลึกมากไปกว่านั้น

4. กรณีของนายซาง

เมื่ออายุครบ 8 ขวบ นายซางเกือบจะไม่ได้เข้าเรียน เพราะพ่อแม่ไม่สนใจให้ลูกเรียนและฐานะทาง ฎหมาย ถึงเรียนจบมาก็เอาความรู้มาหางานหาการทำอะไรไม่ได้เมื่อถึงวันสุดท้ายของการสมัครเข้าเรียน เพื่อนของเขาได้สมัครเรียนหมดแล้ว เขาจึงร้องไห้แงอยู่อย่างนั้นเพื่อให้แม่พาไปสมัครเรียน จนแม่ทนนั่งขายของอยู่ในตลาดไม่ได้ จำใจพาเขาไปสมัครเรียนในที่สุด

เมื่อเขาขึ้นเรียนอยู่ชั้นประถม 7 ความทุกข์ใหญ่ก็บังเกิดขึ้น เพราะพ่อแม่ไม่ให้เรียนต่อในระดับมัธยมต้นอย่างเด็ดขาด ถึงแม้เขาจะเรียนเก่งขึ้นอย่างไรก็ตาม

เหตุผลของพ่อแม่ในเวลานั้นก็คือ

- 1) เรียนไปแล้วเอาความรู้มาทำงานหาเงินไม่ได้เนื่องจากเป็นลูกคนจนอพยพ
- 2) สิ้นเปลืองเงินทองเพราะต้องไปเรียนในตัวเมือง
- 3) พ่อต้องการให้ฝึกซ่อมรถจักรยานเพื่อเป็นอาชีพ

ถ้ากล่าวถึงฐานะทางการเงินของครอบครัวเขา ในขณะนั้นดีขึ้นมากแล้วจึงไม่มีปัญหาเรื่องการเงิน การถูกขัดขวางในการเรียนต่อจากพ่อนั้นทำลายความหวังที่จะหาความรู้เพื่อความรู้อันสูงของเขาอย่างสิ้นเชิงเมื่อหมดหนทาง แม่กระทั่งแม่ก็ช่วยอะไรไม่ได้ จึงคิดไปตามประสาเด็กว่า จะมีใครสักคนใหม่ ที่เขาส่งสารเอาตัวเขาไปเป็นลูกบุญธรรม แล้วให้เขาได้เรียนต่อ แต่ก็ไม่มีแววเลย เพราะเป็นความฝันลมๆ แล้งตามประสาเด็ก หลังจากนั้นกฎกระทรวงก็บีบและกำจัดสิทธิมากขึ้นเรื่อยๆ

เมื่อใกล้จบปีการศึกษาปีนั้นเขาได้ข่าวว่า อาจารย์ที่สอนในชั้นประถม จะเปิดโรงเรียนราษฎร์ระดับมัธยมต้นในตำบลที่เขาอาศัยอยู่ พอทราบข่าวเขามีความดีใจเป็นอย่างมาก จึงได้ไปขอร้องพ่อขอเรียนต่อ ระดับชั้นมัธยม โดยให้เหตุผลว่าอยู่ใกล้บ้านเดินไปเรียนได้ และค่าเทอมก็ถูก แต่ก็ได้รับคำปฏิเสธจากพ่อ ถึงแม้เขาขอร้องติดต่อกันหลายครั้งพ่อก็ไม่ยอม

ครั้งสุดท้ายเขาได้ขอร้องพ่ออีก โดยให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า โรงเรียนอยู่ใกล้บ้านเมื่อกลับจากโรงเรียน และเสาร์-อาทิตย์ เขาก็ยังสามารถช่วยพ่อทำงานได้ บวกกับแม่คอยพูดสนับสนุนพ่อจึงใจอ่อนให้เขา ได้เรียนต่อหลังจากหยุดเรียนอยู่หนึ่งปี ซึ่งเขาได้ทำตามสัญญาที่ให้พ่อไว้ ผลการเรียนของเขาได้ที่ 1 ของโรงเรียน ที่มีห้องเรียนอยู่ 2 ห้องเรียน โรงเรียนเปิดสอนได้เพียง 1 ปีแล้วโรงเรียนต้องปิดตัวเอง เพราะนักเรียน ที่จะสมัครเรียนในปีถัดมานั้นน้อยมาก เขาจึงต้องย้ายโรงเรียน ไปเรียนในโรงเรียนราษฎร์ที่ใหญ่ที่สุด ของจังหวัดในขณะนั้น โดยที่พ่อแม่ไม่ทักทวนอะไร

เลยเพราะอยู่ในระหว่างการเรียน และเขาก็ยังทำตามสัญญาอยู่ เมื่อเขาได้เรียนในชั้นมัธยมปีที่ 2 เขาสามารถสอบได้เป็นที่ 1 ของโรงเรียนราษฎร์แห่งนั้น

นายซางได้เรียนต่อในชั้นมัธยม ปลายในโรงเรียนรัฐบาลประจำจังหวัด ผลการเรียนก็อยู่ใน แนวน้ำของโรงเรียนแต่การศึกษาของเขาใกล้จะเดินเข้าสู่ทางตันเพราะตามกฎกระทรวงมหาดไทย เขาไม่สามารถ เรียนต่อในระดับอุดมศึกษา ด้วยกฎกระทรวงนี้ทำให้เขาเหมือนลัมทังฮิ้น เมื่อเขาสอบเอนทรานซ์ ในโควตาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้คณะวิทยาศาสตร์พอสอบสัมภาษณ์ คำถามแรกของอาจารย์ที่สอบสัมภาษณ์ ถามเขาว่า “เธอเป็นลูกอนุวอพยพ ไม่มีสิทธิ์เรียนในระดับอุดมศึกษา แล้วจะมาเรียนได้อย่างไร” เขาจึงตกสัมภาษณ์โดยปริยาย นี่เป็นปัญหาและอุปสรรคของชาวเวียดนามอพยพที่พยายามจะชวนขวยศึกษาในระดับชั้นปริญญา

อย่างไรก็ดี ระบบการศึกษาในโรงเรียนทั้งการเรียนการสอนด้วยภาษาไทย ประวัติศาสตร์ไทย และกลุ่มเพื่อนคนไทย ได้เป็นเบ้าหลอมสำคัญที่ทำให้ความรู้สึกเป็นคนไทยและ ความรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรมจากกฎหมายจำกัดสิทธิต่างๆ ของคนเวียดนามอพยพเกิดขึ้นใน หมู่วิวคนนามอพยพรุ่นบุตร และรุ่นหลาน(ก่อนได้สัญชาติไทย) แตกต่างกับกลุ่มที่ไม่ได้ผ่านการ ศึกษาในระบบโรงเรียน คือบรรดากลุ่มบุตรหลานที่เป็นเพศหญิง คนกลุ่มนี้ไม่มีความรู้สึก เจ็บปวด เคียดแค้น ไม่มีความคิดที่จะออกนอกเขตพื้นที่ หรือประกอบกิจการในอาชีพต้องห้าม โดยให้เหตุผลว่า เมื่อไม่ได้เรียนหนังสือ จึงไม่รู้สิกว่าสิ่งที่เป็นอย่างนี้ สิ่งที่ดีกว่าคืออะไร ทำงานไปวันๆ โดยไม่มีภาพอื่นๆ อยู่ในสมอง³⁷

- การแสดงออกถึงความรักชาติ

ในระยะเวลาที่เริ่มสร้างเนื้อสร้างตัวขึ้นมาได้ใหม่ๆ ชาวเวียดนามอพยพจะมีการประชุมกันเป็นประจำทุกเดือน ด้วยเนื้อหาเกี่ยวข้องกับหนทางที่จะช่วยเหลือปลดปล่อยให้เวียดนามได้ให้เป็นอิสระจากจักรวรรดินิยมอเมริกา ซึ่งหนึ่งในวิธีการที่พวกเขาทำก็คือการเรียไรเงินรายละ 500 บาท ทุกเดือนส่งกลับไปช่วยชาติผ่านประเทศที่สาม ดังได้กล่าวไปแล้ว(และเป็นสาเหตุให้ชาวเวียดนามอพยพกินแค้นใจกันอยู่ลึกๆ พร้อมกับขี้ก่อกว่าหาที่ว่าไม่รู้เงินจะถึงมือผู้รักชาติจริงหรือไม่ แต่คนเก็บเงินรายทุกคน-สงวนชื่อผู้ให้สัมภาษณ์) นอกจากนั้นยังมีการประดับธงชาติเวียดนามในวันที่ 2 กันยายนของทุกปี เพื่อเฉลิมฉลองการปลดแอกจากเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส แต่คนเวียดนามอพยพทุกคนยังยืนตรงเคารพเพลงชาติไทยประดับประดาธงชาติไทยในวันที่ 5 ธันวาคมของทุกปี และมีภาพพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กับสมเด็จพระบรมราชินีนาถใส่กรอบอย่างดีประดับไว้ทุกบ้าน จนอาจกล่าวได้ว่าพวกเขามีความรู้สึกรักและเทิดทูนต่อสถาบัน

37 สัมภาษณ์นางจรรยาพร ก้องวัฒนานนท์

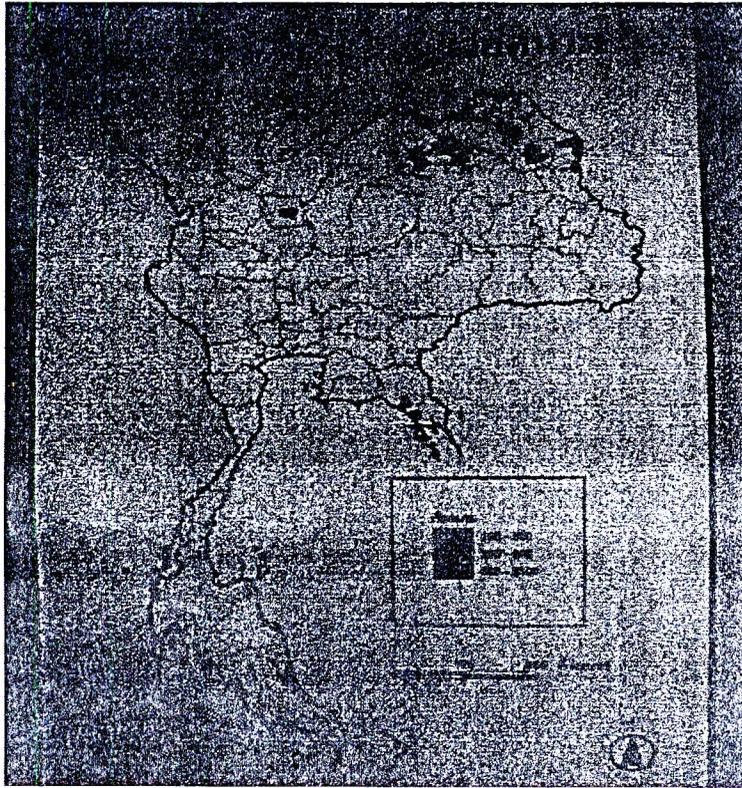
พระมหากษัตริย์ของไทยยิ่งเสียดว่าคนไทยหลายๆ คน³⁸ โดยมีข้อที่ยืนยันได้อย่างหนักแน่น นอกจากการประดับพระบรมฉายาลักษณ์ก็คือ การที่ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพัทลุงต่างประกาศตัวเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ภายใต้ความเชื่อที่ว่ากลุ่มพันธมิตรฯ เป็นกลุ่มการเมืองที่เกิดขึ้นเพื่อค้ำจุนราชบัลลังก์อันเป็นสถาบันหลักสูงสุดของชาติไทย(ตามความเข้าใจที่ให้สัมภาษณ์) แม้เมื่อมีงานพิธีศพของชาวเวียดนามอพยพ ก็ยังเชิญประธานกลุ่มพันธมิตรฯ จังหวัดพัทลุง มาเป็นประธานสวดบังสุกุลศพ เนื่องจากเป็นคำสั่งเสียของผู้ตาย

- ความนิยมในมหรสพ

เท่าที่ผู้ศึกษาได้ติดตามสัมภาษณ์และคลุกคลีกับชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม พบว่ามหรสพโดยส่วนใหญ่ที่ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามให้ความนิยม ล้วนแต่เป็นมหรสพท้องถิ่น เช่น มโนราห์หนังตะลุง วงดนตรีลูกทุ่งพื้นบ้าน เช่น เอกชัย ศรีวิชัย, บ่าววิ และมีความนิยมในดารานักร้องไทยติดตามละครไทย ส่วนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่เป็นเด็กรุ่นใหม่ ก็มีความคลั่งไคล้ในดารานักร้องเกาหลีได้ตามยุคสมัย ไม่ต่างอะไรกับเด็กไทยโดยทั่วไป เมื่อถามถึงมหรสพของเวียดนาม หรือดารานักร้องของเวียดนามก็นึกไม่ออกว่ามีอะไรหรือมีใครบ้าง คงรู้จักแต่อดีตประธานาธิบดีโฮจิมินห์เนื่องจากมีรูปอยู่ที่บ้าน

อย่างไรก็ตาม มีชาวไทยเชื้อสายเวียดนามจำนวน 2 ราย ที่เติบโตมาจากจังหวัดอุดรธานี และได้แต่งงานโยกย้ายมาอยู่จังหวัดพัทลุงในภายหลัง ได้มีการบอกรับนิยตสารสำหรับคนไทยเชื้อสายเวียดนาม ซึ่งเนื้อหาต่างๆ จะเป็นข่าวคราวเกี่ยวกับประเทศเวียดนามที่เขียนด้วยภาษาเวียดนามทั้งหมด กับมีปฏิทินประดับผนังบ้านเป็นรูปสาวชาวเวียดนามในชุดอ่าวหญ่ยหญ่ยซึ่งเป็นชุดประจำชาติ ข้อสังเกตก็คือ ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่อพยพมาจากจังหวัดทางภาคอีสานในภายหลังปี 2535 ยังสามารถที่จะรักษาอัตลักษณ์ของความเป็นเวียดนามได้อย่างเหนียวแน่น ทั้งสามารถฟัง พูด อ่าน เขียนภาษาเวียดนามได้ดี ที่เป็นเช่นนี้ผู้ศึกษาได้รับข้อมูลว่า เป็นเพราะมีการใช้ภาษาเวียดนามสื่อสารระหว่างชาวไทยเชื้อสายเวียดนามด้วยกันเป็นเรื่องปกติ เพราะหมู่บ้านบางหมู่บ้านแทบจะมีแต่คนไทยเชื้อสายเวียดนาม และโดยมากมีฐานะทางเศรษฐกิจดี จึงคงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ดั้งเดิมเอาไว้ได้ แต่ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพัทลุงนอกจากจะผ่านการศึกษาในระบบที่เรียนในโรงเรียนไทยแล้ว ชาวบ้านท้องถิ่นเองยังต่อต้านไม่ให้ใช้ภาษาเวียดนามสื่อสารกัน เมื่อไม่ได้ใช้ภาษา ทำให้อัตลักษณ์ในด้านอื่นๆ ค่อยๆ เลือนหายตามไปด้วย

³⁸ การที่รัฐบาลได้ให้สัญชาติไทยแก่ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามมากเป็นพิเศษในปีฉลองการครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี(2537) มีผลทางจิตวิทยาในการสร้างความผูกพันและความจงรักภักดีอย่างเข้มขมอด

ภาพ 4.6 ภาพจากโครงการแผนที่ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย สถาบันวิจัยภาษา และวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

แสดงให้เห็นว่าชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพัทลุงมีเหลืออยู่จำนวนน้อยมาก หรืออย่างน้อยหากเป็นการตรวจสอบ วัฒนธรรมและภาษาเวียดนามก็ได้ถูกวัฒนธรรมของพื้นที่กลืน กลายจนไม่มีนัยยะสำคัญเพียงพอที่จะมองเห็นความแตกต่างอย่างเด่นชัด

- อาหารการกิน

ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในปัจจุบันยังรู้จักอาหารเวียดนามอยู่ ทั้งนี้เพราะความมั่งคั่ง และวัฒนธรรมที่เคร่งครัดในเรื่องการรับประทานอาหารพร้อมหน้ากันทั้งครอบครัว ชาวเวียดนาม อพยพตั้งแต่อดีตมักจะทำอาหารรับประทานเองที่บ้าน โดยมีอาหารหลักคือผักต่างๆ และมี เครื่องปรุงหลักคือเกลือ เพราะเก็บไว้ได้นาน มีราคาถูก สามารถใช้ถนอมอาหารได้ การที่ต้อง รับประทานอาหารพร้อมหน้าพวกเขาให้เหตุผลว่าเนื่องจากจะได้อธิบายว่าทุกคนยังสุขสบายดีในวันนั้น ไม่มีใครหายไปจากบ้านอย่างผิดปกติ และจะได้ถือโอกาสเสียมสอนกันภายในครอบครัว ขณะที่ ชาวไทยท้องถิ่นมีวัฒนธรรมอาหารคล้ายกันคือนิยมรับประทานอาหารผักที่เรียกว่า “ผักเหนาะ”³⁹ แต่มี ความเชื่อเกี่ยวกับการรับประทานอาหารอีกแบบ คือถือเรื่องการกินอ้มกินอ้อยเป็นเรื่องใหญ่ แม้แต่

39

หมายถึงสำหรับผักที่รับประทานคู่กับข้าวและแกง เนื่องจากอาหารปักษ์ใต้ท้องถิ่นพัทลุงมีรสเผ็ดจัด

ในวัฒนธรรมโจรของพัทลุงที่เล่าสืบต่อกันมา มีโจรคนหนึ่งชื่อเก้อคับร้อน เวลาใครมีปัญหาร้อนรนมาขอความช่วยเหลือ พอถึงเรือนชานเขามักจะเชิญชวนให้รับประทานอาหารจนอึดหนำเป็นที่เรียบร้อยเสียก่อน จากนั้นจึงค่อยฟังความที่จะมาขอความช่วยเหลือ ซึ่งเป็นการทำให้ความทุกข์ร้อนนั้นผ่อนคลายลง มีสติในการบอกเล่าถึงปัญหา เนื่องจากกินอึดแล้ว คตินิยมอันนี้ชาวพัทลุงรับสืบทอดต่อๆ กันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมการเลี้ยงดูปู่เสื้อแขกที่ไปเยี่ยมบ้านอย่างเต็มที่ ด้วยความไม่เข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันข้อนี้ ทำให้ชาวบ้านมักจะรู้สึกที่ชาวเวียคนามอพยพหยังโยโส ไม่เคยให้เกียรติในคำเชิญชวนร่วมรับประทานอาหาร ทั้งยังตระหนี่ไม่เคยชวนแขกไปรับประทานอาหารที่บ้านเลย มาในระยะหลังจากวัฒนธรรมการรับประทานอาหารผักที่มีร่วมกัน ทำให้ชาวไทยเชื้อสายเวียคนามสามารถปรับตัวรับประทานอาหารปักษ์ใต้ได้ทุกชนิดเช่นเดียวกับชาวบ้านทั่วไป แต่ยังคงคุ้นชินกับวัฒนธรรมการรับประทานอาหารร่วมกันในครอบครัวอยู่นั่นเอง

ถึงชาวเวียคนามอพยพจะมีการปรับตัวหลายอย่างทั้งโดยเจตนาและโดยธรรมชาติ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ในสังคมเมืองพัทลุง แต่นั่นก็ไม่ใช่เหตุผลที่จะทำให้ได้รับความเมตตาใดๆ โดยเฉพาะจากนโยบายของรัฐส่วนกลาง ที่ส่งผลต่อชาวเวียคนามอพยพทั่วประเทศ ซึ่งนโยบายต่างๆ ที่แปรเปลี่ยนไป มักเกิดขึ้นจากสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของการเมืองภายในประเทศ ตลอดจนความสัมพันธ์ที่ไทยมีอยู่กับประเทศมหาอำนาจ ก็คือสหรัฐอเมริกา นั่นเอง

แม้จะถูกส่งตัวไปอยู่ดินแดนชายขอบ ตัดขาดด้วยสภาพพื้นที่จนไม่สามารถให้ความช่วยเหลือต่อองค์กำลังกู้ชาติเวียคนาม ได้ดั้งเดิม แต่จิตวิญญาณในการที่จะช่วยกอบกู้ประเทศชาติจากการยึดครองของประเทศมหาอำนาจ ไม่สามารถถูกทำลายลงได้ นอกเหนือจากการประคับประคองชีวิตด้วยการประกอบอาชีพต่างๆ โดยไม่เลือกเพื่อให้ชีวิตสามารถดำเนินต่อไปได้ในดินแดนที่ห่างไกลและไม่รู้จักแล้ว หากมีโอกาสที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการกอบกู้ประเทศชาติไม่ว่าโดยวิธีการใดก็ตาม ชาวเวียคนามอพยพซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นระดับแกนนำมาก่อนไม่เคยปฏิเสธนั้น รวมถึงการให้ความช่วยเหลือต่อสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ในพื้นที่จังหวัดพัทลุงที่เรียกกันว่าเขต 09

พคท. ได้ส่งผู้ปฏิบัติงานที่เคยเคลื่อนไหวกรรมกรและปัญญาชนในเมืองจากส่วนต่างๆ กระจายลงสู่ชนบท อาทิเช่น ปัญญาชนจากกรุงเทพฯ อดีตพระจากจังหวัดชุมพรผู้ปฏิบัติงานจากจังหวัดสุราษฎร์ธานี และจากจังหวัดตรัง เป็นต้น

ถึงปี พ.ศ.2503 สหายของพรรคคือคุณน้อยกับภรรยาชาวจังหวัดชุมพร ซึ่งได้มาทำงานฝังตัวประกอบอาชีพเลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ขายอยู่ที่บ้านเขาเจียก อ.เมือง จ.พัทลุง จนสามารถสร้างแกนได้จำนวนหนึ่งแล้วทางพรรคก็มีนโยบายให้วางจุดหนักไปที่เขตริมป่าเขา จึงไปสร้างงานที่บ้านปลายห้วยบริเวณเขาแก้ว ตำบลตะแพน อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุงซึ่งเป็นรอยต่อสามารถข้ามไป

จังหวัดตรังได้สะดวก ด้วยระยะทางจากบ้านเขาเจ็ยก(ที่ราบ)ไปยังปลายห้วย(ป่าเขา)ต้องเดินด้วยเท้าเปล่าเป็นเวลา 2 วันถนนหนทางก็ยุ่งทึบกันดาร นอกจากนี้บริเวณนี้ยังเป็นถิ่นที่พวกหนิคีคีโจรผู้ร้ายมาหลบซ่อน และยังมีไข้ป่าชุกชุมหน่วยแกนในหมู่บ้านจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องมี “หมอ” ขึ้น และได้ตกลงกันให้คุณเกล้าซึ่งเป็นนักศึกษารัฐศาสตร์ไปฝึกงานหมอกับหมอเวียดนามอพยพที่ตัวเมืองจังหวัดพัทลุง และศึกษาจนสามารถวินิจฉัยโรคที่พบเป็นประจำได้ จัดยารักษาโรครวมทั้งฉีดยาฆ่าแมลงได้

จึงช่วยให้ พทท. ได้แพทย์ปฏิบัติคนแรกของเขต 09 ขึ้น⁴⁰

กล่าวได้ว่าชาวเวียดนามอพยพในจังหวัดพัทลุงจำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะรุ่นบิดา-มารดา ได้เข้าไปมีบทบาทอย่างสำคัญ ในการสนับสนุน พทท. เขต 09 พื้นที่จังหวัดพัทลุง ซึ่งในภายหลัง พทท. เขตนี้ และ เขต 07 (พัทลุง ตรัง นครศรีธรรมราช) มีแนวคิดที่จะจัดตั้งเป็นโรงพยาบาลขึ้นในป่าเนื่องด้วยเริ่มมีมวลชนร่วมเคลื่อนไหวกับ พทท. มากขึ้นเรื่อยๆ และด้วยเหตุที่รัฐใช้แนวทางปราบปรามอย่างเหี้ยมโหดและรุนแรงในช่วงปี 2508 พอดีปี 2509 พทท. จึงตัดสินใจส่งคนไปเรียนวิชาแพทย์กับวิชาทหารที่ภาคอีสาน กับสหายชาวลาวและเวียดนาม

“ผู้ที่ได้รับเลือกให้ไปเรียนทหารคือ คุณณรงค์ คุณนีก คุณเอียดคุณกิจและคุณภาส(น้องชายคุณกิจ) ส่วนผู้ที่ไปเรียนหมอ คือ คุณศรี คุณใจ คุณพรคุณดวน และคุณเพ็ญสหายกลุ่มนี้จึงเป็นหมอคนแรกและเป็นสหายหญิงทั้งหมด”⁴¹

ขณะที่ไปเรียนการทหารและหมอชุดนี้ ใช้เวลาถึง 2 ปี จึงกลับคืนภาคใต้ ซึ่งส่วนใหญ่ใช้เวลากับการเดินทาง

การที่มีชาวเวียดนามอพยพระดับแกนนำแนวร่วมกู้ชาติหลายคนอยู่ที่จังหวัดพัทลุง ทำให้ พทท. ในเขตนี้ได้รับความสนับสนุนอย่างดียิ่งจากสหายชาวเวียดนามอพยพและชาวลาวในภาคอีสานด้วย จึงทำให้เป็นกลายเป็นเขตยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุด ในพื้นที่ภาคใต้

ไม่เฉพาะแต่โดยการได้รับความสนับสนุนจากชาวเวียดนามอพยพในเขตจังหวัดพัทลุง และเขตอีสานประสานกัน หากด้วยปัจจัยจำเพาะในพื้นที่ ก็ยังมีส่วนอย่างสำคัญให้ประชาชนเข้าร่วมกับ พทท. เป็นจำนวนมาก

ถึงช่วงปี พ.ศ.2515 จอมพลถนอม กิตติขจร ได้ประกาศใช้ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 (ปว. 337) เพื่อยกเลิกสัญชาติไทยของบุตรหลานชาวเวียดนามอพยพ ทำให้ชาวเวียดนามอพยพรุ่นบุตรที่เคยได้รับสัญชาติไทยโดยการเกิด กลายสภาพเป็นชาวเวียดนามอพยพไปด้วย ขณะเดียวกันก็มีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ควบคุมดูแลชาวเวียดนามอพยพด้วยความเข้มขันรัดกุมยิ่งขึ้น ซึ่งผลจากนโยบาย

40

<http://www.thaioctober.com/forum/index.php?topic=73.885>

41

อ้างแล้ว, <http://www.thaioctober.com/forum/index.php?topic=73.885>

ดังกล่าว กระทั่งชาวเวียดนามอพยพในจังหวัดพัทลุงด้วย ทั้งรุ่นบิดา-มารดาและรุ่นบุตร ที่สำคัญคือทำให้ความสัมพันธ์กับ พทท. ในเขต 09 ถูกตัดขาด

ชาวเวียดนามอพยพโดยส่วนใหญ่ไม่ได้ร่วมสนับสนุน พทท. แต่ผลของประกาศคณะปฏิวัติมีผลครอบคลุมพวกเขาทั้งหมด ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามหลายรายให้ข้อมูลกับผู้ศึกษาตรงกันว่า สภาพชีวิตความเป็นอยู่ภายหลังการประกาศใช้ ปว.337 นั้นมีความยากลำบากยิ่งกว่าสมัยรุ่นบิดาเมื่อแรกถูกควบคุมตัวมาเสียอีก คนที่เคยมีอิสระเดินทางไปยังจังหวัดใกล้เคียงได้ และประกอบอาชีพจนเป็นหลักแหล่งแล้ว ก็ต้องกลับมาอยู่ยังเขตจังหวัดควบคุม ต้องรายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่ทุกเดือน ต้องถูกจำกัดอาชีพ ต้องเสียค่าประกอบอาชีพ และมีการส่งเจ้าหน้าที่ติดตามเป็นรายบุคคลด้วย⁴² นอกจากนั้นแล้วยังมีชาวเวียดนามอพยพที่เป็นวัยรุ่นหลายคน ถูกเจ้าหน้าที่กล่าวหาว่าเป็นกลุ่มคอมมิวนิสต์วัยรุ่น ทำให้ต้องหลบหนีกระเสือกกระสนไปอยู่ในเขตที่ยากจะติดตาม เช่นในพื้นที่จังหวัดสตูล⁴³ คนที่รายงานตัวซ้ำหลายคนถูกจับขัง⁴⁴ คนที่ออกนอกเขตโดยไม่ได้รับอนุญาตถูกส่งไปอยู่ที่คุกลาดบัวขาว⁴⁵ กล่าวได้ว่านั่นเป็นช่วงยุคที่มีดমনที่สุดของชาวเวียดนามอพยพในพื้นที่จังหวัดพัทลุงก็ว่าได้

กว่าสถานการณ์ต่างๆ ในพื้นที่จะค่อยๆ คลี่คลายลงก็ต้องรอถึงปี 2529 เมื่อรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประกาศใช้นโยบายการเมืองนำการทหาร มีแนวร่วม พทท. จำนวนมากยินยอมปลดอาวุธเข้าเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย แต่ถึงอย่างนั้นแล้ว กองกำลังในพื้นที่ป่าเขาจังหวัดพัทลุงก็ยังเหลืออยู่อีกไม่น้อย และนับเป็นแนวร่วม พทท.กลุ่มสุดท้ายในประเทศไทยที่ประกาศวางอาวุธลงที่ศาลากลางจังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2534 ซึ่งเป็นปีเดียวกับที่สหภาพโซเวียตล่มสลาย

ผลลัพธ์จากการที่เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชาในปี 2532 เรื่อยมาจนถึงการล่มสลายของสหภาพโซเวียตในปี 2534 ทำให้นโยบายของประเทศไทยที่มีผลกระทบต่อชาวเวียดนามอพยพค่อยดีขึ้นเป็นลำดับ ประกอบกับรัฐไทยพิจารณาเห็นว่าประเทศเวียดนามคงไม่มีนโยบายที่จะรับชาวเวียดนามอพยพกลุ่มนี้กลับประเทศอีกแล้ว รัฐจึงหันมาใช้นโยบายผสมกลมกลืน(Assimilation) กับคนกลุ่มนี้แทน จึงทำให้ชาวเวียดนามอพยพในลำดับชั้นหลานทยอยได้รับสัญชาติไทยเป็นกลุ่มแรก โดยมีที่จังหวัดพัทลุง 2 คน และจากนั้นก็ได้มีการทยอยมอบสัญชาติไทยให้เรื่อยมาตามลำดับดังตารางต่อไปนี้

42 สัมภาษณ์นายสหัสเดช สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง

43 สัมภาษณ์นายประกิจจา ตะวันสกุล

44 สัมภาษณ์นายอึ้งยง ตะวันสกุล

45 อ้างแล้ว, สัมภาษณ์นางจรรยาพร ก้องวัฒนานนท์

ตารางที่ 4.1 สรุปการให้สัญชาติไทยแก่ชาวเวียดนามอพยพในจังหวัดพัทลุง

	จำนวนคน	วันที่อนุมัติ	ชั้น
ครั้งที่ 1 (2/35)	2	22 ก.พ.36	หลาน
ครั้งที่ 2 (2/36)	19	29 พ.ค.36	หลาน
ครั้งที่ 3 (4/36)	-	25 ม.ค.37	บุตร
ครั้งที่ 4 (5/37)	60	9 ส.ค.37	บุตร
ครั้งที่ 5 (5/37)	-	7 พ.ย.37	บุตร
ครั้งที่ 6 (4/37)	10	27 ม.ค.38	บุตร
ครั้งที่ 7 (1/38)	-	19 มี.ค.39	บุตร
ครั้งที่ 8 (2/38)	-	19 มี.ค.39	บุตร
ครั้งที่ 9 (3/38)	-	11 มี.ค.39	บุตร
ครั้งที่ 10 (4/38)	-	11 มี.ค.39	บุตร
ครั้งที่ 11 (5/38)	17	16 เม.ย.39	บุตร
ครั้งที่ 12 (1/39)	3	26 มิ.ย.39	บุตร
ครั้งที่ 12 (1/39)	-	22 พ.ย.39	บุตร
ครั้งที่ 12 (1/39)	-	27 พ.ย.39	บุตร
ครั้งที่ 13 (2/39)	2	31 มี.ค.40	บุตร
ครั้งที่ 14 (1/40)	2	13 มิ.ย.40	บุตร
ครั้งที่ 15 (2/40)	-	30 มิ.ย.40	บุตร
ครั้งที่ 16 (3/40)	2	3 ก.พ.41	บุตร
ครั้งที่ 17 (1/41)	6	29 มิ.ย.41	บุตร
ครั้งที่ 17 (1/41)	-	29 มิ.ย.41	บุตร
ครั้งที่ 18 (2/41)	-	16 ก.ย.41	บุตร
ครั้งที่ 19 (3/41)	3	19 มี.ค.42	บุตร
ครั้งที่ 20 (1/42)	4	22 ต.ค.42	บุตร
ครั้งที่ 20 (2/44)	10	16 ก.ค.45	
ครั้งที่ 20 (1/45)	1	13 พ.ย.45	
ครั้งที่ 20 (1/46)	1	21 ม.ค.47	

ตารางที่ 4.1 สรุปการให้สัญชาติไทยแก่ชาวเวียดนามอพยพในจังหวัดพัทลุง (ต่อ)

ครั้งที่ 21 (4/47)	-	15 ก.ย.47	
ครั้งที่ 21 (5/47)	-	8 ต.ค.47	
ครั้งที่ 21 (7/47)	2	27 ต.ค.47	
รวม	144		

ที่มา : กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน กระทรวงมหาดไทย

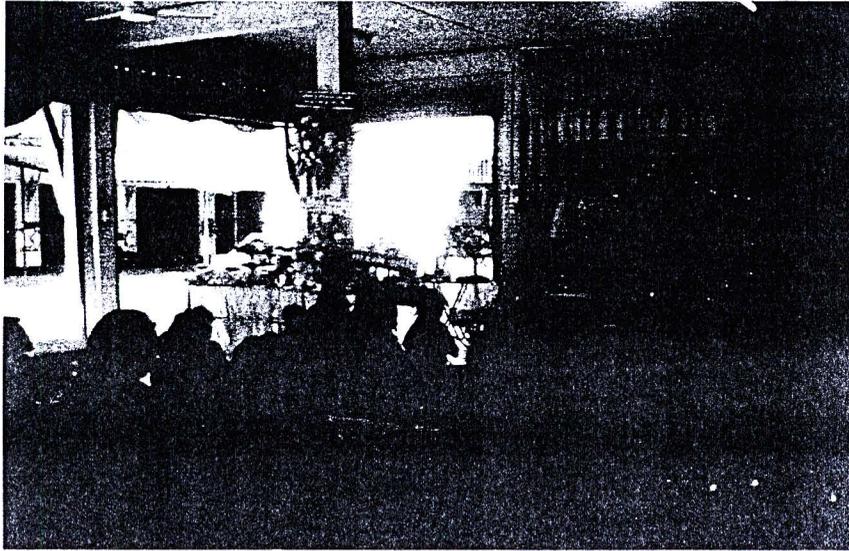
4.2.5 บทบาทในทางการเมืองของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ในฐานะประชากรจังหวัดพัทลุง

ในปัจจุบัน แม้ว่าชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในพื้นที่จังหวัดพัทลุงจะไม่ได้มีความพยายามในการที่จะกู้ชาติเวียดนาม และไม่ได้มีความสัมพันธ์กับคอมมิวนิสต์ดังเช่นอดีต นอกจากนั้นแล้วยังอยู่กันแบบกระจัดกระจายออกไปตามแต่ฐานะของแต่ละตระกูล ไม่ได้พบปะประชุมกันเช่นเคย แต่ความรู้สึกร่วมบางประการในความเป็นคนไทยเชื้อสายเวียดนามก็ยังมีอยู่ ผ่านจารีตในการร่วมพิธีแต่งงาน หรือพิธีศพ เป็นวาระไป โดยเมื่อมีงานพิธีดังกล่าวเกิดขึ้น ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามทุกคนรอบครัวไม่ว่าจะกินแหนงแคลงใจกันมาด้วยเรื่องใดจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมและช่วยเจ้าภาพอย่างเต็มกำลังความสามารถ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาชายฉกรรจ์ทั้งหลาย ในงานศพคนไทยเชื้อสายเวียดนามคราวหนึ่งที่มีผู้ศึกษามีโอกาสได้ร่วมสังเกตการณ์ พบว่าเจ้าภาพกลับเป็นฝ่ายที่แทบจะไม่ต้องทำอะไร เพราะมีชาวไทยเชื้อสายเวียดนามคนอื่นๆ คอยช่วยเหลือกันคนละไม้ละมือ ที่เป็นเช่นนี้เพราะมีการปลูกฝังกันมาตั้งแต่อดีต หากว่าผู้ใดบิดพลิ้วไม่ให้ความช่วยเหลือแบ่งเบาหรือไม่ไปร่วมงานของชาวเวียดนามอพยพที่จัดขึ้นในวาระต่างๆ เมื่อเสียชีวิตลงไปบุคคลผู้นั้นจะถูกลงโทษด้วยวิถีของกลุ่ม ซึ่งลูกหลานจะต้องยอมรับ คือการแยกสภูออกไปอยู่บนภูเขาในป่ารกชัฏ ซึ่งไม่มีใครได้รับการเหลียวแล แตกต่างจากบุคคลที่เมื่อยังมีชีวิตอยู่ไม่เคยออกออกที่จะให้ความช่วยเหลือต่อกิจกรรมต่างๆ ของชาวเวียดนามอพยพเป็นอย่างดี จะได้รับการบรรจุอิฐเอาไว้ในทำเลที่ตีร่วมกับอิฐของชาวเวียดนามอพยพคนอื่นๆ ในบริเวณเดียวกัน และได้รับการดูแลโดยสม่ำเสมอ ซึ่งเชื่อกันว่าจะส่งผลถึงลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่⁴⁶

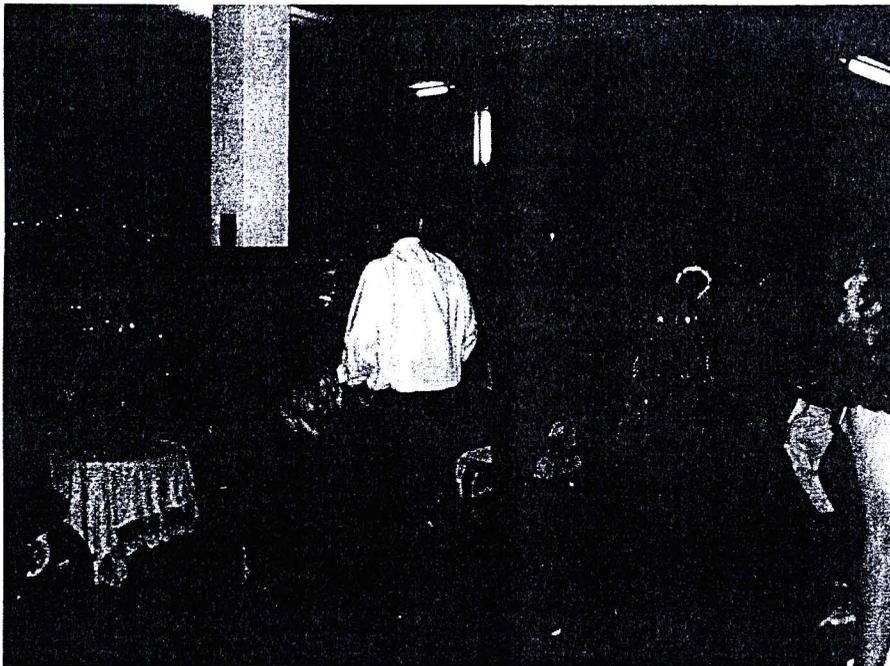
⁴⁶ สวงนชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ด้วยจารีตดังกล่าวทำให้ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามคล้ายยังรวมกลุ่มกันอยู่อย่างเหนียวแน่น เมื่อมีมติข้อตกลงใดๆ ร่วมกันทุกคนก็จะปฏิบัติตามนั้น

ภาพ 4.7 บรรยากาศในพิธีศพของชาวเวียดนามอพยพ ที่นั่งอยู่ด้านล่างคือคณะเจ้าภาพซึ่งเป็นลูกหลานของผู้ตาย

ภาพ 4.8 ภาพที่เห็นใส่ชุดดำยกมือไหว้คือนิพภูธรอินทรสมบัติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งมีสายสัมพันธ์ที่ดีกับชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพัทลุงมาอย่างยาวนาน

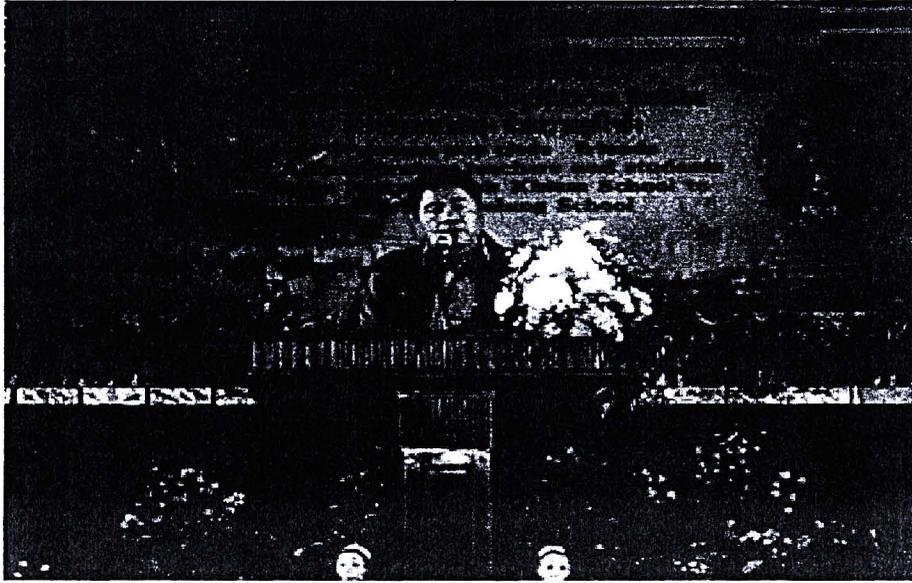
ไม่ใช่เพียงแค่ในงานพิธีเฉพาะของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามด้วยตนเอง ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามมักจะสร้างสัมพันธ์โดยการให้ความช่วยเหลืองบประมาณต่อหน่วยงานราชการต่างๆ ภายใต้นามของกลุ่มคนไทยเชื้อสายเวียดนามอยู่เสมอ แตกต่างจากคนจีนที่จะช่วยในลักษณะเป็นรายบุคคล ที่คนไทยเชื้อสายเวียดนามทำเช่นนี้ เพราะต้องการประชาสัมพันธ์ให้ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามได้รับอานิสงค์ทุกคน และเจ้าหน้าที่ไม่กล้าเข้าไปรังแกคนใดคนหนึ่ง ตั้งแต่ละคนก็ไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายเฉพาะตัวเป็นจำนวนมาก การรวมกลุ่มกันจะเสียน้อยกว่า แต่ได้รวมกันแล้วมากกว่า และได้ชื่อกันทุกคนในฐานะคนไทยเชื้อสายเวียดนาม ซึ่งนั่นรวมถึงการบริจาคเพื่อจัดงานปีใหม่ หรืองานลอยกระทง ของทุกปี ทั้งยังเป็นการยืนยันการมีตัวตนอยู่ในสังคมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามอีกด้วย

ในฐานะที่ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามมีลักษณะเป็นกลุ่มก้อนกันอย่างหลวมๆ ดังกล่าว แม้ชาวไทยท้องถิ่นจะชอบหรือชัง แต่ก็ทำให้บรรดานักการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติต้องเข้าไปพินอบพิเทาต่อชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอย่างเป็นพิเศษ เพราะถือเป็นกลุ่มคะแนนเสียงในระดับจำนวนที่สามารถชี้ผลแพ้ชนะในการเลือกตั้งได้ และด้วยนักการเมืองเหล่านี้เองที่ช่วยต่อยอดการมีอยู่ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพัทลุง ชนิดที่เมื่อพูดถึงประชากรชาวจังหวัดพัทลุงครั้งใดจะต้องไม่ลืมกล่าวถึงประชากรกลุ่มนี้ด้วย ดังตัวอย่าง

“ปีนี้เป็นที่ 9 กับตำแหน่งนายกฯ พัทลุงไม่มีปัญหาเหมือนสามจังหวัดชายแดนใต้ ชาวจีนเวียดนาม ที่เข้ามาตั้งรกรากในเขตเทศบาล อยู่กันอย่างมีความสุข ผมรับเป็นเจ้าภาพการแข่งขันมาครั้งละ 10 กว่าประเทศ ใช้วิธีให้พี่น้องเวียดนามดูแลชาวเวียดนาม พี่น้องจีนดูแลทีมจีน พี่น้องอินเดียดูแลทีมอินเดีย เขาพูดว่าเทศบาลเมื่อก่อนไม่เคยให้โอกาส ไม่ให้เกียรติพวกเขาอย่างนี้ แต่ละชาติที่มาแข่งก็ต้องการพบพี่น้องชาติเดียวกัน เมื่อได้พบกันก็เกิดความรู้สึกที่ดีทั้งสองฝ่าย โดยเราเป็นตัวเชื่อมและกิจกรรมของแต่ละชาติ เทศบาลจัดให้หมด”⁴⁷

47

คำให้สัมภาษณ์กับ www.sereechai.com ของนายโกสินทร์ ไพบาลศิลป์ นายกเทศมนตรีเมืองพัทลุง เมื่อมีการจัดแข่งขันกีฬานานาชาติขึ้นในพื้นที่เทศบาลเมืองพัทลุง ในปี 2551

ภาพ 4.9 ภาพ นายสนั่น ทุพรณชนะบุรี นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง กล่าวต้อนรับ คณะครูและนักเรียนโรงเรียนเหวียนบินห์เคียม จากจังหวัดในเขตเวียดนามตอนเหนือของประเทศเวียดนาม และจัดให้มีกรได้พบปะกันกับชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพัทลุงด้วย ในปี 2551

นอกจากความสัมพันธ์อันดีกับข้าราชการประจำและข้าราชการการเมืองแล้ว ในระยะเวลาที่กลุ่มการเมืองออกไปเรียกร้องแสดงจุดยืนตามท้องถนนและสถานที่ต่างๆ ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพัทลุงเป็นจำนวนมากยังได้เข้าร่วมกับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ในการร่วมเรียกร้องขับไล่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และต่อเนื่องด้วยการเรียกร้องขับไล่ นายสมัคร สุนทรเวช รวมถึงนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะหากมีประเด็นที่น่าเสนอเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามจะมีความอ่อนไหวมาก ซึ่งนั่นเช่นเดียวกับชาวบ้านจังหวัดพัทลุง โดยส่วนใหญ่ ซึ่งถือคติในเรื่องความจงรักภักดี มีค่านิยมในการส่งลูกหลานเข้ารับราชการ และมีความนิยมในพรรคประชาธิปัตย์ จนอาจกล่าวได้ว่า ชาวพัทลุงโดยทั่วไปมีสำนึกทางการเมืองโดยส่วนใหญ่เป็นไปในทิศทางใด ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพัทลุงก็มีสำนึกทางการเมืองในทิศทางเดียวกัน

นอกจากความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยจิตใจสำนึกหรือที่ถูกเบ้าหลอมทางสังคมผ่านสื่อต่างๆ ปลูกฝังมาแล้ว ความใกล้ชิดกับสถาบันพระมหากษัตริย์ยังทำให้ได้รับสิทธิพิเศษแตกต่างจากบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะความเกรงใจและความยกย่องนับถือ ตัวอย่างที่ว่านี้มาจากครอบครัวของนายเรือง (สงวนนามสกุล) ซึ่งถือเป็นตระกูลใหญ่ของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามใน

จังหวัดพัทลุง นายเรืองมีอาชีพรับจ้างทำเบาะ โดยมีร้านตั้งอยู่ไม่ไกลจากวัดคูหาสวรรค์ ที่ผนังบ้านของนายเรืองมีภาพที่ถ่ายการเข้าเฝ้าใกล้ชิดกับเชื้อพระวงศ์ของพระมหากษัตริย์รัชกาลปัจจุบันหลายพระองค์ ภาพดังกล่าวทำให้นายเรืองและครอบครัวได้รับการนับหน้าถือตาทางสังคมทั้งจากชาวบ้านทั่วไปและในหมู่ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามด้วยกัน นอกจากนี้อาชีพรับจ้างทำเบาะแล้ว นายเรืองยังมีความข้องเกี่ยวกับธุรกิจมืดคือค้ายาเสพติดจนมีฐานะร่ำรวย แต่เจ้าหน้าที่ไม่กล้าไปแตะต้อง จนต่อมาในสมัยที่รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ.2544-2549) ประกาศทำสงครามกับยาเสพติด บุตรชายคนหนึ่งของนายเรืองจากลูกทั้งหมดสี่คนก็ถูกสังหารการณเป็นช้เปิดประทุนบริเวณหน้าจวนผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งชาวบ้านทั้งหลายต่างโจษจันตรงกันว่าน่าจะเป็นเพราะบุตรชายของนายเรืองไปรับธุรกิจมืดมาจากผู้เป็นบิดานั่นเอง จึงทำให้ถูกฆ่าตัดตอน

อย่างไรก็ตาม ไม่พบว่ามิชาวไทยเชื้อสายเวียดนามรายใดที่มีความฝักใฝ่ทางการเมืองมาก ถึงขนาดประกาศจะเป็นตัวแทนลงสมัครรับเลือกตั้ง ทั้งนี้เพราะ โดยลึกแล้วชาวไทยเชื้อสายเวียดนามทราบดีว่ายังมีผู้ที่ตั้งข้อออกติ ในฐานะที่เป็นคนเชื้อสายญวนอยู่มาก

4.2.6 บทบาทและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของชาวเวียดนามอพยพในจังหวัดพัทลุงกับชาวไทยท้องถิ่น

ในระยะแรกดังได้กล่าวแล้ว ชาวเวียดนามอพยพเข้าไปอยู่ในพื้นที่จังหวัดพัทลุงด้วยสถานะที่ต่ำต้อยที่สุด ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง ไม่มีอาชีพ ไม่มีทรัพย์สิน ทั้งที่หลายคนมีความรู้คิดคำนวณอย่างดี ในจำนวนนี้หลายคนเป็นแพทย์ แต่จากพื้นฐานที่เชื่อกันว่าการทำงานคือเกียรติยศ ทำให้ชาวเวียดนามอพยพไม่เกี่ยงงาน รับจ้างทำทุกอย่างเท่าที่มีผู้ว่าจ้าง ทั้งขายหญ้า ทาสีบ้าน เป็นช่างไม้ รับจ้างซักรีดเสื้อผ้า และใช้ชีวิตด้วยความมัธยัสถ์ จนกระทั่งพอเริ่มจะมีเงินทุนในการประกอบอาชีพที่ตัวเองถนัด ก็ค่อยเปลี่ยนตัวเองไปเป็นเจ้าของกิจการ และค่อยขยับขยายไปที่ละเล็กละน้อยตามกำลังความสามารถ มีทั้งที่เปิดเป็นคลินิกแพทย์ ร้านรับจ้างซักรีด ร้านขายของชำ ร้านตัดผม ร้านซ่อมนาฬิกา ซ่อมเครื่องไฟฟ้า ร้านขายอาหารเวียดนาม และที่มีอยู่มากที่สุดจนแทบจะเรียกได้ว่าเป็นธุรกิจที่เกือบจะผูกขาดโดยชาวเวียดนามอพยพ ก็คือร้านซ่อมรถจักรยานยนต์

ในการประกอบกิจการระยะแรกนั้นนายเสริม ดินห์ดีก ซึ่งเป็นช่างตัดผมเล่าให้ฟังว่า ชาวบ้านไม่ชอบให้ชาวเวียดนามอพยพพูดภาษาเวียดนามแม้กับคนในครอบครัวของพวกเขา เพราะฟังไม่รู้เรื่อง จนถึงขนาดขู่ว่าจะหากพูดภาษาเวียดนามเขาจะไม่จ้างงาน หรือไม่ใช้บริการใดๆ ทั้งสิ้น ชาวเวียดนามอพยพต้องอาศัยเด็กคอยช่วยสอนภาษาไทยให้ จนพออยู่ไปนานๆ ก็เริ่มลืมนภาษาเวียดนาม

ชาวเวียดนามอพยพจะสอนลูกหลานให้รู้จักทำงานตั้งแต่ยังเล็ก พร้อมทั้งปลูกฝังว่างานที่ทำยากเช่นงานช่างมักจะได้อำนาจตอบแทนดี โดยพวกเขาจะมีลักษณะพิเศษคือมีความพยายามและมีความพร้อมที่จะฝึกฝนเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา เราจึงชาวบ้านได้เห็นพัฒนาการความเติบโตจากเพิงซ่อมจักรยานยนต์เล็กๆ ที่ใช้อุปกรณ์ประดิษฐ์ขึ้นเอง สู่อู่ร้านซ่อมแอร์และไดนาโม กระทั่งพัฒนาไปสู่ร้านจำหน่ายเครื่องยนต์ทางการเกษตร ซึ่งการทำงานของชาวเวียดนามอพยพมีปรัชญาอยู่ว่าต้องทำงานที่ยึดโยงกับคนหมู่มากและกำไรดี⁴⁸

ชาวเวียดนามอพยพในจังหวัดพัทลุงเคยผ่านความยากลำบากมาในสองช่วงใหญ่ด้วยกัน คือในช่วงแรกเมื่อออกจากสถานกักกันบ้านควนกฎไปหางานทำตามที่ต่างๆ และในช่วงที่สองคือช่วงที่จอมพลถนอม กิตติขจร ประกาศใช้ ปว.337 ยึดคืนสัญชาติไทยและจำกัดอาชีพอย่างเข้มงวด ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามหลายรายให้ข้อมูลกับผู้ศึกษาตรงกันว่า ความลำบากในระบอบที่สองนั้นถือนักหนาสาหัสยิ่งกว่าเมื่อแรกเริ่มหางานและยังพูดภาษาไทยไม่ค่อยได้ก็เสียอีก เพราะเจ้าหน้าที่ควบคุมเข้มงวดมาก และต้องเสียค่าประกอบอาชีพอีกด้วย กระนั้นชาวเวียดนามอพยพก็แทบจะมีได้มีพฤติกรรมต่อต้านเจ้าหน้าที่รัฐ หรือกระทำตัวผิดจากกฎกติกาที่ควบคุม เนื่องจากเมื่อเห็นตัวอย่างของผู้ที่ฝ่าฝืนและได้รับโทษ ก็ไม่เห็นประโยชน์ที่จะขัดขืนคำสั่ง คงก้มหน้าก้มตาทำงานตามที่รัฐพอจะอนุญาตให้ทำ แม้ต้องเสียค่าประกอบอาชีพสูงถึงปีละ 1,000 บาทก็ยินยอมโดยดี

ภายหลังปี 2522 เป็นต้นมา การควบคุมเข้มงวดจากเจ้าหน้าที่ผ่อนคลายนลง ทำให้ชาวเวียดนามอพยพมีโอกาสได้สร้างเนื้อสร้างตัว เก็บหอมรอมริบ กระนั้นเมื่อมีชาวบ้านมีกิจกรรมใดๆ ก็ตาม จะมีการรวบรวมเงินช่วยเหลือในนามชาวเวียดนามอพยพในจังหวัดพัทลุง สนับสนุนกิจกรรมต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ แม้มิได้เป็นผู้กุมเส้นเลือดสายหลักทางเศรษฐกิจของกลุ่มคนจีน ก็ต้องถือว่าการดำเนินกิจการเล็กๆ ของชาวเวียดนามอพยพมีสถานะเป็นผู้มีอุปการคุณต่อสังคมเมืองพัทลุงโดยเสมอมาด้วยเช่นกัน

ตั้งแต่ปี 2534 เป็นต้นมาที่ชาวเวียดนามอพยพได้ทยอยรับสัญชาติไทยมาเป็นลำดับ และได้มากที่สุดในปี 2537 จำนวนถึง 70 คน เนื่องในวาระเฉลิมฉลองที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี หลังจากนั้นจึงมีความเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญเกิดขึ้นคือ มีครอบครัวชาวไทยเชื้อสายเวียดนามจำนวนมากย้ายออกจากจังหวัดพัทลุง ไปอยู่ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีกับกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเขตที่มีเศรษฐกิจดีกว่าจังหวัดพัทลุง ผู้ที่ยังประกอบอาชีพอยู่ในจังหวัดพัทลุงก็มีความนิยมที่จะส่งเสียให้บุตรหลานเล่าเรียนสูงๆ ประกอบอาชีพที่ดี โดยเฉพาะอาชีพรับราชการ ปรากฏว่าบุตรหลานของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามโดยส่วนใหญ่จะประสบความสำเร็จทางการศึกษา เพราะถูกปลูกฝังเรื่องความขยันขันแข็งมาตั้งแต่เล็ก มีผู้ประกอบอาชีพนับตั้งแต่

48. อ้างแล้ว, สัมภาษณ์ประจักษ์จา ตะวันสกุล

แพทย์ ทันตแพทย์ วิศวกรคอมพิวเตอร์ เกษษกร อาจารย์มหาวิทยาลัย แต่ในจำนวนของบุคคลเหล่านี้ นั้น ครอบครัวยังจะผลักดันให้ไปใช้ชีวิตอยู่ที่กรุงเทพฯ หรือ ไม่ก็หนองคาย ซึ่งเป็นพื้นที่ดั้งเดิมของบรรพบุรุษ มีญาติพี่น้องชาวเวียตนามอพยพอาศัยอยู่มาก

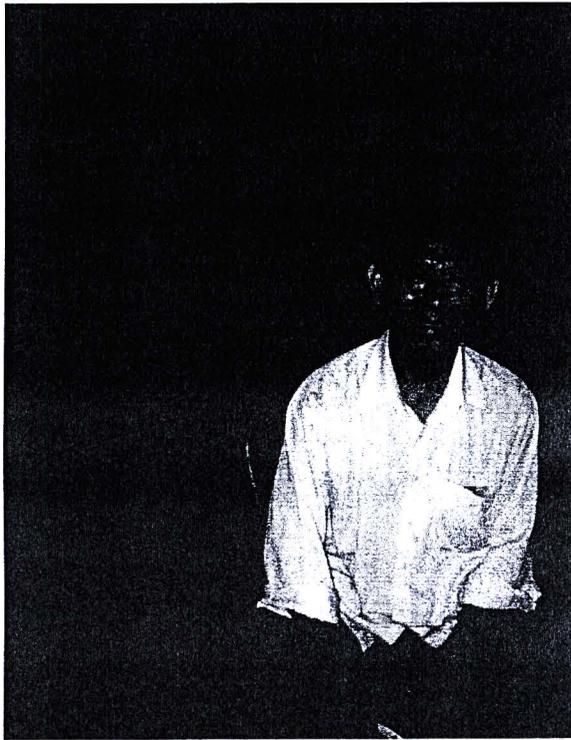
ดังที่กล่าวมาตั้งแต่ต้นว่ากิจการที่ชาวไทยเชื้อสายเวียตนามเลือกประกอบเป็นวิชาชีพ มีปรัชญาสำคัญก็คือ ต้องเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับคนหมู่มาก และเป็นงานที่ต้องใช้ทักษะ เพื่อให้ได้ค่าตอบแทนที่สูง แม้จะไม่อาจกล่าวได้ว่ากิจการต่างๆ ของชาวไทยเชื้อสายเวียตนามได้ก่อให้เกิดการสร้างงานขึ้นในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุเพราะคนไทยเชื้อสายเวียตนามนิยมช่วยเหลือจนเจือกันเองและอาศัยแรงงานของลูกหลานมากกว่า แต่กิจการต่างๆ ของชาวไทยเชื้อสายเวียตนาม ตั้งแต่ช่างซ่อมรองเท้า ร้านอาหาร ร้านซักรีด ร้านซ่อมมอเตอร์ไซค์ ร้านแอร์และไดนาโม คลินิก ร้านถ่ายรูป ฯลฯ ก็มีมีส่วนสำคัญเป็นพื้นที่หนึ่งที่เกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจอื่นๆ ลดภาวะสูญเสียโอกาสในการทำงานลงไป เพราะกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเวียตนามเป็นกลุ่มซ่อมสร้างของสังคมเมืองพัทลุง ทั้งยังเป็นกิจการที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของประชาชนโดยทั่วไป ช่วยให้ประชาชนพ้นจากอาการเจ็บป่วย ช่วยให้มียุภาพเพื่อจะจดจำช่วงเวลาดีๆ ของชีวิต ช่วยให้มียุวัตกรรมใหม่ๆ เกิดขึ้นในสังคมเมืองพัทลุงตลอดมา ไม่ได้มาอาศัยอยู่แบบคนที่ไม่มีความรู้ค่า

ด้วยอุปนิสัยไม่นั่งอยู่กับที่ ปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายเวียตนามจำนวนหนึ่งในจังหวัดพัทลุงได้เกาะเกี่ยวการงานไปกับเทคโนโลยีของยุคโลกาภิวัตน์ เช่น การประมูลนาฬิกาที่เสียแล้วของต่างประเทศจากเว็บอีเบย์ (www.eBay.com) นำเอามาซ่อม แล้วขายต่อในเมืองไทยผ่านเว็บไซต์หรือตลาดนัดสะสม ได้กำไรมหาศาล จึงเห็นช่องทางทำมาหากินที่ไม่ต้องโยกย้ายทำเลเหมือนกับชาวไทยเชื้อสายเวียตนามกลุ่มใหญ่ที่โยกย้ายออกไปเมื่อได้รับสัญชาติไทย⁴⁹

49 อังแล้ว, สัมภาษณ์ประจำ ตะวันสฤต

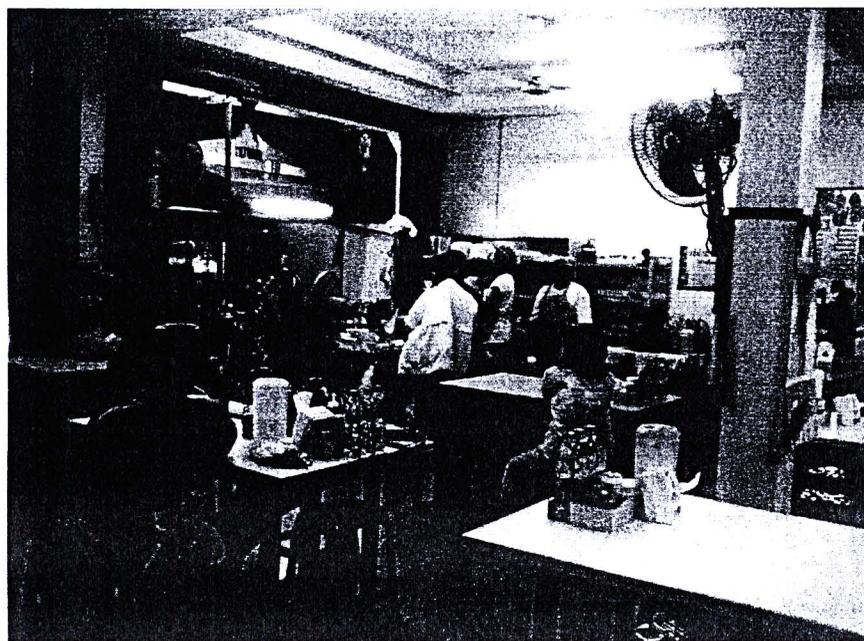
ตัวอย่างกิจการของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพัทลุง

ภาพที่ 4.10 กิจการร้านตัดผมของนายเสริม ดินหัดัก

ภาพที่ 4.11 กิจการร้านซ่อมมอเตอร์ไซด์ของนายประจักษ์ ตะวันสกุล

ภาพที่ 4.12 กิจการร้านน้ำแข็งไสของนางจรรยาพร ก้องวัฒนานนท์

4.2.7 บทบาทและความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างชาวไทยเชื้อสายเวียดนามกับชาวไทยในท้องถิ่น

ชาวเวียดนามอพยพเมื่อแรกมาอยู่ในพื้นที่จังหวัดพัทลุงนั้นเปรียบเสมือนนักโทษ คนกลุ่มนี้มีลักษณะเฉพาะทางกายภาพที่แตกต่างกับคนไทยท้องถิ่นก็คือมีร่างกายขนาดเล็ก ผอมบาง และมีผิวที่ขาวซีด ผมนำตรง ในขณะที่ลักษณะทางกายภาพของคนท้องถิ่นจะมีผิวดำแดง รูปร่างกำยำ ผมนำหยักศก และมีบุคลิกโผงผางพูดจาเสียงดัง และมีความนิยมทางนักเลงตามคติความเชื่อที่สืบทอดกันมา

เมื่อเห็นบรรดาชาวเวียดนามมีลักษณะทางกายภาพที่ตรงกันข้ามกับอุดมคติ จึงเกิดความรู้สึกหึงแค้นตั้งแต่เริ่มต้น คิดว่าชาวต่างชาติกลุ่มนี้เหมาะจะเป็นลูกไล่ นำรังแก และไม่น่าจะมีพิษภัย⁵⁰ จึงได้อาศัยเป็นที่ลี้ภัยนินทาพอได้สนุกปาก ส่วนชาวเวียดนามอพยพนั้น ความที่ไม่คุ้นชินกับสถานที่บวกกับที่ถูกดำเนินการจับกุมมาโดยฝีมือของเจ้าหน้าที่รัฐ ก็ทำให้มีบุคลิกลักษณะไม่วางใจใครง่ายๆ และระแวงระวังภัยอยู่ตลอดเวลา⁵¹

50 สัมภาษณ์พระลูกวัดคูหาสวรรค์

51 แม้ในการสัมภาษณ์ของผู้ศึกษาเอง ก็ได้พบเห็นบุคลิกเช่นนี้บ่อยครั้ง บางคนถึงขนาดปฏิเสธว่าตนเองไม่ใช่คนไทยเชื้อสายเวียดนาม แต่เป็นคนจีน

สถานที่ซึ่งช่วยละลายพฤติกรรมทั้งกับชาวเวียดนามอพยพเอง และทัศนคติของชาวไทยท้องถิ่นที่พวกเขาเรียกด้วยความหมั่นแกลนว่า “พวกญวน” ก็คือวัดคูหาสวรรค์ บรรยากาศของความ เป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา และเป็นที่อาศัยของนักบวชผู้ถือศีลทำให้ชาวเวียดนามอพยพมีความ สะดวกใจที่จะปลดระวางความหวาดระแวงต่างๆ ลง ยิ่งเมื่อได้รับเมตตาตามอบหมายหน้าที่การ งานให้ทำจากเจ้าอาวาส ก็ยิ่งทำให้ชาวเวียดนามอพยพมีโอกาสได้พิสูจน์ตัวเองว่าไม่ได้เป็นพวกไม่ มีคุณค่า ไม่มีความหมาย เพราะการทำงานถือเป็นเกียรติยศของคนเวียดนาม

ยิ่งกับเด็กๆ ที่ติดตามมาในภายหลังด้วยแล้ว วัดเปรียบเสมือนสถานที่พิเศษซึ่งมีหลายอย่าง ที่พวกเขาไม่สามารถหาได้จากที่บ้าน

“ข้าพเจ้าอยู่ในชนบท วัดจึงเป็นแหล่งศูนย์รวมของคนในสังคม และในตำบลของข้าพเจ้ามี วัด ในบริเวณไม่ไกลกันถึง 7 วัด ดังนั้นวัดจึงเป็นที่เที่ยวเล่น เป็นที่สวดมนตร์ไหว้พระเป็นที่กินข้าว กินขนม และผลไม้ที่อร่อยบางมื้อ เนื่องจากทางบ้านหาให้กินไม่ได้ จึงได้ฟังพระเทศนาเกือบทุกวัน พระในช่วงเช้าพรรษา มีเหตุผลอีกอย่างคือ รอดิมน้ำปานะที่เหลือจากพระหลังจากท่านเทศนาจบ เพราะพ่อของข้าพเจ้าเป็นคนประหยัด และตระหนี่ที่สุด อย่าหวังเลยว่าจะได้ดื่มน้ำอัดลมหรือนม”⁵²

นอกขอบกำแพงวัด คือประสบการณ์จริงผ่านความรู้สึกต่อคำว่า “ญวน” ที่คนเวียดนาม อพยพต้องเผชิญไม่เว้นแต่ละวัน คนที่มีจิตใจเมตตาก็มีอยู่ แต่ที่มีจำนวนมากก็คือคนที่พร้อมจะเหยียดหยามพวกเขาผ่านวาทกรรมที่ว่านี้

“พ่อของฉันไปขายของในตลาด ถูกพวกแม่ค้าฉ้อโกงทุกวัน บอกว่าเป็นคนญวนจะทำมาหา กินอะไรก็ได้ ก็ค้าขายอยู่ไปวันๆ เกาะเมียกินเท่านั้น(ภรรยาเป็นคนไทย) จนพอเก็บเงินซื้อรถได้ คน พวกนั้นถึงเลิกดูถูก”⁵³

อย่างไรก็ตาม ในระยะเวลาต่อมา ความเข้าใจต่อคำว่าญวนค่อยคลี่คลายไปในทางที่ดี มากขึ้น เนื่องจากมีชาวบ้านจำนวนมากมองเห็นความขยันขันแข็งของชาวเวียดนามอพยพ เมื่อลองจ้าง งานดูแล้วก็ปรากฏว่างานเสร็จเรียบร้อยรวดเร็วไม่มีบกพร่อง จึงค่อยเปิดรับชาวเวียดนามอพยพ มากขึ้นเป็นลำดับ เมื่อได้สนทนาวิสาสะกันลึกซึ้งขึ้นก็เกิดความเห็นอกเห็นใจในชะตากรรมในฐานะที่ เป็นเพื่อนมนุษย์ จึงเริ่มมีการให้ความช่วยเหลือ โดยการรับบุตรของชาวเวียดนามอพยพที่เกิดใหม่ เป็นบุตรบุญธรรม โดยไปแจ้งในสุติบัตรล่าช้าว่าเป็นบุตรของตนเอง ซึ่งในสมัยก่อนนั้นการแจ้งเกิด ล่าช้าถือเป็นเรื่องปรกติ

ในหมู่ผู้ชาย วัฒนธรรมผูกเกลอ⁵⁴ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมปักษ์ใต้ถูกนำมาใช้กับชาวเวียดนาม อพยพหลายคนด้วย เนื่องจากในความนับถือกันทางนิกเลง หากเจ้าหน้าที่รู้ว่าชาวเวียดนามอพยพมี

52 อ่างแล้ว, สัมภาษณ์นายช่าง

53 อ่างแล้ว, สัมภาษณ์ธนาพันธ์ที่เทพพล

เกลอเป็นคนไทย ก็จะไม่กล้าเข้าไปกลั่นแกล้งขูดรีด เนื่องจากกลัวว่าจะมีปัญหาตามมา ในฐานะที่ถือกันว่าไม่ให้เกียรติคู่แข่ง กล้ายๆ กับการใช้วัฒนธรรมเกลอให้ความคุ้มครองชาวเวียดนามอพยพบางคนอยู่กล้ายๆ นั้นเอง

แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างชาวเวียดนามอพยพกับชาวบ้านจะค่อยดีขึ้นเป็นลำดับ หากโดยส่วนใหญ่แล้วผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการรับรองสถานะและพฤติกรรมของชาวเวียดนามอพยพต่อหน่วยงานต่างๆ ก็คือพระสงฆ์ ดังกรณีนางเตือนใจ อินทองช่วย (ตรนเถียน) ซึ่งปัจจุบันประกอบอาชีพร้านให้เช่าชุดวิวาห์ เธอเกิดเมื่อปี พ.ศ.2500 ที่จังหวัดพัทลุง ปัจจุบันอายุ 53 ปี นางเตือนใจเล่าว่าเธอสำเร็จการศึกษาสูงสุดชั้นประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง(อนุปริญญา) จากวิทยาลัยครูสงขลา โดยผ่านการอนุเคราะห์จากพระภิกษุชั้นผู้ใหญ่ในจังหวัดพัทลุง เป็นผู้รับรองให้ว่าเธอเกิดในเมืองไทยเป็นต้น

ชาวเวียดนามอพยพมีความศรัทธาและซาบซึ้งในบุญคุณของพระสงฆ์มาก จนกระทั่งละทิ้งพิธีกรรมที่นับถือแบบเดิม หันมาปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะแบบชาวพุทธในท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับวันพระและวันสารทเช่นเดียวกับชาวไทยโดยทั่วไป จนปัจจุบันนี้เมื่อถึงช่วงประเพณีทำบุญเดือนสิบ ที่ชาวไทยได้นิยมกลับไปกราบไหว้บรรพบุรุษ ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่เกิดในจังหวัดพัทลุงไม่ว่าจะอยู่พื้นที่ใดของประเทศ ก็จะต้องหาวิธีการจัดการเวลาเพื่อให้ได้กลับมาร่วมประเพณีทำบุญเดือนสิบทุกปี และของที่ทำกรเช่น ไหว้บรรพบุรุษก็ยังเป็นขนมพอง ขนมลา ขนมบ้า ขนมเทียน ตามวัฒนธรรมแบบชาวปักษ์ใต้อีกด้วย

นอกจากนี้แล้ว ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพัทลุงยังนิยมสะสมเครื่องรางของขลัง ซึ่งโดยลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นแล้ว ชาวพัทลุงจะมีความเชื่อกันในเรื่องพุทธาคมของบรรดาเกจิอาจารย์ต่างๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะเกจิอาจารย์สายวัดเขาอ้อ ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่แห่งที่ 2 ของจังหวัดพัทลุง ที่ก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ.1651 พระเกจิอาจารย์สายเขาอ้อที่ขึ้นชื่อเรื่องความเข้มขลังของพุทธาคมนั้นมีอยู่หลายรูป หนึ่งในจำนวนนั้นก็คือพระอาจารย์หมูน วัดเขาแดงตะวันออก.เมือง จ.พัทลุง ซึ่งชาวเวียดนามอพยพในจังหวัดพัทลุงพลอยได้รับอิทธิพลด้านความศรัทธาในรูปแบบดังกล่าวตามไปด้วย

ประกอบกับที่คนเวียดนามอพยพหลายคนมีฝีมือทางช่างดีกว่าคนท้องถิ่น โดยเฉพาะการแกะสลัก ดังนั้นเมื่อพระอาจารย์หมูนมีดำริที่จะสร้างเครื่องรางที่ต้องอาศัยฝีมือแกะสลักเช่นเสื้อโคร่งแกะ นายมินมิน ซึ่งเป็นชาวเวียดนามอพยพจึงได้รับอาสาเป็นผู้แกะสลักให้ กลายเป็นวัตถุมงคลที่มีชื่อเสียง หายาก และเป็นศิลปะเฉพาะของช่างญวนที่ไม่เหมือนที่อื่นๆ ปัจจุบันเครื่องรางฝีมือของมินมินเป็นที่ต้องการของนักสะสมมาก หายาก และราคาแพง ผู้ที่ได้ครอบครองเป็นเจ้าของ

ส่วนหนึ่งคือชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ที่เป็นญาติพี่น้องกับมินมินนั่นเอง โดยเครื่องรางของมินมิน ที่ผู้ศึกษาพบเห็นด้วยตัวเองนั้น ชิ้นหนึ่งอยู่ในครอบครองของร้านรามศวรยนต์ ซึ่งเป็นลูกหลานสายตรงของมินมิน และถือเป็นสมบัติของบรรพบุรุษที่ไม่มีการซื้อขาย

ภาพที่ 4.13 เครื่องรางของอาจารย์หมุน วัดเขาแดงตะวันตก ที่มินมิน เป็นผู้แกะสลัก

ในช่วงปี พ.ศ.2504 รัฐบาลไทยมีนโยบายส่งชาวเวียดนามอพยพกลับประเทศ ชาวเวียดนามในจังหวัดพัทลุงจึงได้คิดจะสร้างถาวรวัตถุเอาไว้เป็นอนุสรณ์ ด้วยสำนึกในความเมตตาที่ได้รับ ในช่วงที่อาศัยอยู่ในจังหวัดพัทลุง และด้วยความสัมพันธ์อันดีกับวัดคูหาสวรรค์ พวกเขาจึงได้มีโอกาสสร้างซุ้มประตูวัดทรงมังกรแบบเวียดนามไว้เป็นอนุสรณ์ แม้ต่อมาจะมีการขยายถนนทางเข้าวัดและสร้างซุ้มประตูขึ้นมาใหม่เป็นแบบทรงไทยในปี พ.ศ.2537 แต่วัดก็ยังให้คงข้อความที่ว่าชาวเวียดนามในจังหวัดพัทลุงสร้างขึ้นเป็นอนุสรณ์เอาไว้ เพื่อกงให้เห็นเจตนาของผู้สร้างเดิม และเป็น การแสดงให้เห็นความมีตัวตนอยู่ของชาวเวียดนามอพยพในจังหวัดพัทลุง

ภาพที่ 4.14 ภาพประตูหน้าวัดกุหลาบสวรรค์ในปัจจุบัน

อาจกล่าวได้ว่า ในความสัมพันธ์ระหว่างชาวเวียดนามอพยพ กับชาวไทยท้องถิ่น และ โดยเฉพาะสถาบันทางสังคมที่มีความเก่าแก่อย่างวัดนั้นเป็นไปด้วยดี คงมีแต่ความสัมพันธ์ระหว่างชาวเวียดนามอพยพกับเจ้าหน้าที่รัฐท้องถิ่น ที่เข้มงวดกดขี่หนักเบาตามนโยบายของรัฐส่วนกลาง ช่วงเวลาที่มีความหวาดระแวงต่อกันมากอยู่ในช่วงระหว่างปี 2510-2518 ซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐมีการพยายามติดตามพฤติกรรมของชาวเวียดนามอพยพในทางลับเป็นรายบุคคล⁵⁵ แต่ในช่วงระยะเวลาเดียวกันก็เป็นช่วงที่ประชาชนชาวไทยท้องถิ่นมีความหวาดระแวงรัฐด้วยเช่นกัน ภายใต้ปัญหาภัยคอมมิวนิสต์และการปราบปรามแบบสามเรียบ ซึ่งบางครั้งเจ้าหน้าที่รัฐถึงขนาดมีการแห่ศพผู้ที่ถูกเจ้าหน้าที่สังหารไปกับหลังรถกระบะ แล้วขับวนรอบเมือง เพื่อให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว⁵⁶ หากว่าหลังจากช่วงเวลาดังกล่าวผ่านพ้นไปแล้ว ชาวเวียดนามอพยพก็สามารถที่จะใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขตามอัธยาศัย

ตลอดระยะเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา แม้ว่าพัฒนาการทางนโยบายของรัฐจะให้ความเป็นธรรมกับชาวไทยเชื้อสายเวียดนามมากขึ้น แต่จากประสบการณ์เลวร้ายในชีวิตที่พวกเขาต้องเผชิญครั้งแล้วครั้งเล่า เช่น เรื่องของการริบคืนสัญชาติ การส่งกลับประเทศ และการควบคุมขังเมื่อรายงาน

⁵⁵ อ่างแล้ว, สัมภาษณ์พิเศษ เศรษฐกิจกริมย์ ณ พัทลุง

⁵⁶ อ่างแล้ว, สัมภาษณ์ประกิจจา ตะวันสกุล

ตัวล่าช้าหรือออกนอกเขตพื้นที่โดยไม่ได้รับอนุญาต ทำให้ชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ไม่กล้าที่จะฝากความแน่นอนของชีวิตเอาไว้กับนโยบายที่เปลี่ยนแปลงไปของรัฐ พวกเขาจำนวนหนึ่งโดยเฉพาะที่เป็นสตรี เลือกจะยกระดับคุณภาพชีวิตด้วยการแต่งงานกับข้าราชการระดับสูงชาวไทย ส่วนในกรณีของผู้ชายนั้น แม้จะได้ภรรยาเป็นคนไทยแล้ว และได้แจ้งสตักบัตรรับรองเป็นบิดามารดาของเด็ก แต่เมื่อเด็กเติบโตขึ้น วันดีคืนดีบิดามารดาในทะเบียนบ้านก็มักจะเปลี่ยนไปเป็นชื่อของตายายที่เป็นคนไทยทั้งคู่ โดยผ่านการใช้เส้นสายกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นใจว่าหากนโยบายด้านความมั่นคงของรัฐเกิดความเปลี่ยนแปลงใดๆ ขึ้นมาอีก ก็จะไม่ส่งผลกระทบต่ออนาคตของลูก

ปัจจุบัน การมีชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอยู่ในพื้นที่จังหวัดพัทลุงกลับส่งผลดีต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับเวียดนาม ในช่วงเดือนกันยายนของทุกปีมักจะมีนักท่องเที่ยวชาวเวียดนามเดินทางมาเคารพศพวีรชนที่วัดคูหาสวรรค์ มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมทางดนตรีระหว่างตะโพนของพัทลุง กับกลองของเวียดนาม ทั้งยังมีการแลกเปลี่ยนการศึกษาดูงานกันระหว่างโรงเรียนสตรีพัทลุงกับโรงเรียนหญิงนบินท์เคียมซึ่งตั้งอยู่ที่กรุงฮานอย ประเทศเวียดนามเพื่อร่วมพัฒนาผู้เรียนให้เป็นเลิศทางด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และภาษาในระดับอาเซียนท้องถิ่น ตลอดจนมีการแลกเปลี่ยนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมระหว่างนักเรียนในกรุงฮานอย กับนักเรียนจากจังหวัดพัทลุง โดยจะสลับกันเป็นเจ้าภาพจัดกิจกรรมต่อเนื่องไปทุกปี เหล่านี้ล้วนขยายผลมาจากการที่มีชาวไทยเชื้อสายเวียดนามมาอาศัยอยู่ในพื้นที่ทั้งสิ้น

ภาพที่ 4.15 ภาพการแลกเปลี่ยนงานระหว่างนักเรียนและบุคลากรจากโรงเรียนสตรีพัทลุงกับ
โรงเรียนหญิงนบินเคียม ปี 2551